Vol. 1 ... 0824
194

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

0810

Do użytku służbowego
TAJNE
Egz. Nr 28

Płk dr Jerzy LEWANDOWSKI

ELEMENTY METODOLOGII DOSKONALENIA STRUKTUR ORGANIZACYJNYCH WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH ORAZ PERSPEKTYWICZNA STRUKTURA ORGANIZACYJNA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ

Rozprawa habilitacyjna

BIBLIOTEKA GŁÓWNA I ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Nr ewid.
11746

WARSZAWA WRZESIEŃ 1979

0824

194

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

U 810

1 Do użytku służbowego
TAJNE
Egz. Nr 28

Płk dr Jerzy LEWANDOWSKI

ELEMENTY METODOLOGII DOSKONALENIA STRUKTUR ORGANIZACYJNYCH WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH ORAZ PERSPEKTYWICZNA STRUKTURA ORGANIZACYJNA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ

Rozprawa habilitacyjna

BIBLIOTEKA GŁÓWNA I ARCHIWUM Akademii Obrony Narodowej
Nr ewid.

11746

WARSZAWA WRZESIEŃ 1979

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

im. generała broni
KAROLA SWIERCZEWSKIEGO

Do użytku służbowego

[redacted]

Egz nr. 28

Przekl. Prot. 3210/21.03.95

Płk dr Jerzy LEWANDOWSKI

BIBLIOTEKA NAUKOWA AON WP
6810
(III)
Dział Zbiorów Specjalnych

ELEMENTY METODOLOGII DOSKONALENIA STRUKTUR ORGANIZACYJNYCH WOJSK ZMECHANIZOWANYCH I PANCERNYCH ORAZ PERSPEKTYWICZNA STRUKTURA ORGANIZACYJNA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
11746
Akademii Obrony Narodowej

ROZPRAWA HABILITACYJNA

WARSZAWA WRZESIEN 1979 R.

SPIS TREŚCI

	Str.
WSTĘP	7
1. CHARAKTERYSTYKA POLA WALKI I DZIAŁAŃ BOJOWYCH	13
1.1. Charakterystyka współczesnego pola walki	13
1.2. Charakterystyka działań bojowych	16
1.2.1. Manewrowość wojsk	16
1.2.2. Czynnik czasu na polu walki	18
1.2.3. Zaskoczenie w działaniach bojowych	20
1.2.4. Samodzielność działania wojsk	24
1.2.5. Powietrzno-lądowe zespoły uderzeniowe	30
2. CHARAKTERYSTYKA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ	33
2.1. Transportery opancerzone	35
2.2. Zasady użycia czołgów w różnych rodzajach działań bojowych wojsk zmechanizowanych	38
2.2.1. Rola czołgów w działaniach bojowych wojsk na współczesnym polu walki	40
3. TENDENCJE DO ZMIAN W STRUKTURACH ORGANIZACYJNYCH ZWIĄZKÓW TAKTYCZNYCH ARMII GŁÓWNYCH PAŃSTW NATO /RFN, USA, WB/	45
3.1. Tendencja do zmian w strukturach organizacyjnych związków taktycznych armii RFN	46
3.1.1. Organizacja brygady pancernej i zmechanizowanej...	47
3.2. Tendencje do zmian w strukturach organizacyjnych związków taktycznych armii USA	48
3.3. Tendencje do zmian w strukturach organizacyjnych związków taktycznych armii Wielkiej Brytanii	49

Str.

4. METODOLOGIA USPRAWNIANIA STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ ZWIAZKU TAKTYCZNEGO WOJSK LADOWYCH 51

4.1. Formułowanie zadania usprawniającego 51

4.1.1. O sposobie rozwiązywania problemów naukowych ... 51

4.1.2. Stawianie pytań wyjaśniających w czasie formułowania zadania usprawniającego struktury organizacyjnej związków taktycznych 53

4.1.3. Pytania wyjaśniające i odpowiedzi na nie w czasie formułowania zadania usprawniającego struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej 58

4.2. Podstawowe założenia metodologiczne usprawniania struktury organizacyjnej związku taktycznego 70

4.2.1. Wpływ wprowadzania do wyposażenia wojsk nowego uzbrojenia na zasady i sposoby działania oraz strukturę organizacyjną wojsk 73

4.3. Niektóre elementy metodologii usprawniania struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej 78

4.3.1. Podział struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ na elementy i poziomy..... 84

4.3.1.1. Podział struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ na elementy 84

4.3.1.2. Podział struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ na poziomy 87

4.3.2. Charakter działań usprawniających strukturę organizacyjną dywizji zmechanizowanej /pancernej/..... 89

4.3.2.1. Kompleksowe działania usprawniające strukturę organizacyjną dywizji zmechanizowanej/pancernej/ 89

4.3.2.2. Cząstkowe działania usprawniające strukturę organizacyjną dywizji zmechanizowanej/pancernej/.... 89

4.3.2.2.1. Działania usprawniające liniowe..... 90

4.3.2.2.2. Działania usprawniające krzyżowe 91

4.3.2.2.3. Działania usprawniające kątowe 92

4.3.2.3. Jednostkowe działania usprawniające 92

Str.

5. OPTYMALIZACJA STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ 96

5.1. Kryteria optymalnej struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej 99

5.2. Metodologia poszukiwania optymalnej struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych 101

5.3. Warianty i wersje organizacyjne pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych 106

5.3.1. Organizacja pododdziałów, oddziałów i związku taktycznego wojsk zmechanizowanych 106

5.3.1.1. Pluton piechoty 106

5.3.1.2. Kompania piechoty 107

5.3.1.3. Batalion piechoty 109

5.3.1.4. Pułk zmechanizowany 112

5.3.1.5. Dywizja zmechanizowana 117

5.3.2. Organizacja pododdziałów, oddziałów i związku taktycznego wojsk pancernych 128

5.3.2.1. Pluton czołgów 128

5.3.2.2. Kompania czołgów 129

5.3.2.3. Batalion czołgów 131

5.3.2.4. Pułk czołgów 134

5.3.2.5. Dywizja pancerna 140

6. PERSPEKTYWICZNA/OPTYMALNA/ STRUKTURA ORGANIZACYJNA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ 151

6.1. Organizacja pododdziałów i oddziałów optymalnej /perspektywicznej/ dywizji zmechanizowanej 153

6.1.1. Pluton piechoty 153

6.1.2. Kompania piechoty 156

Str.

6.1.3. Batalion piechoty 158

6.1.4. Pułk zmechanizowany 161

6.1.5. Dywizja zmechanizowana 165

6.2. Organizacja pododdziałów i oddziałów /perspektywicznej/ struktury organizacyjnej dywizji pancernej 167

6.2.1. Pluton czołgów 167

6.2.2. Kompania czołgów 169

6.2.3. Batalion czołgów 171

6.2.4. Pułk czołgów 173

6.2.5. Dywizja pancerna 176

ZAKOŃCZENIE 179

BIBLIOGRAFIA 185

W S T E P

Jednym z ważniejszych problemów, którego rozwiązanie zapewni zwiększenie wartości bojowej naszych wojsk lądowych, jest stworzenie optymalnych struktur organizacyjnych związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych.

Autor w swych rozważaniach kieruje się wytycznymi ministra obrony narodowej zawartymi w Dyrektywie MON na lata 1976-1980, w których m.in. mówi się o konieczności "racjonalizacji struktur organizacyjnych" oraz wytycznymi zawartymi w omówieniu ćwiczenia "LATO-78", dotyczącymi unifikacji struktury organizacyjnej związków taktycznych pancernych i zmechanizowanych w związku z wprowadzeniem do uzbrojenia naszych wojsk bojowych wozów piechoty.

Autor niniejszej pracy od wielu lat interesuje się strukturą organizacyjną wojsk lądowych, zwłaszcza piechoty i czołgów oraz ich działaniem na współczesnym polu walki. Pracując kilka lat w Inspektoracie Szkolenia MON, brał czynny udział w badaniach nad zasadami działania wojsk wyposażonych w transportery opancerzone i współdziałania ich z czołgami na współczesnym polu walki.

W związku z tym nieprzypadkowe są rozważania autora nad strukturą organizacyjną dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej oraz zasadami użycia czołgów i BWP na współczesnym polu walki.

Autora interesuje zwłaszcza sposób użycia czołgów i bojowych wozów piechoty na polu walki oraz możliwość jak najściślejszego ich współdziałania w czasie działań bojowych.
W związku z tym widzi konieczność włączenia czołgów w skład pododdziałów piechoty, a wozów bojowych piechoty - w skład pododdziałów czołgów.

Opierając się na zasadach użycia czołgów w różnych rodzajach i warunkach działań bojowych oraz zasadach ich współdziałania z piechotą zawartych w regulaminach walki autor uzasadnia, że czołgi i

bojowe wozy piechoty powinny stanowić stały element struktury organizacyjnej pododdziałów piechoty i pododdziałów czołgów tak jak stanowią element struktury organizacyjnej oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych.

Zakładając, że na przyszłym polu walki wojska zmechanizowane i pancerne będą zmuszone prowadzić działania samodzielnie już od szczebla organizacyjnego batalionów, a nawet kompanii, autor przedstawia i analizuje różne warianty i wersje struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych w aspekcie możliwości wykonywania przez nie zadań bojowych, łatwości dowodzenia nimi i możliwości samodzielnego wykonywania przez nie zadań bojowych w różnych rodzajach działań.

W wyniku analizy wielu wariantów i wersji struktury organizacyjnej wojsk zmechanizowanych i pancernych, autor przedstawia dwa optymalne warianty struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych. Jeden wariant dotyczy pokojowego szkolenia i działania wojsk na pozorowanym polu walki, drugi okresu wojny i działania na rzeczywistym polu walki.

Podstawowym założeniem w zaproponowanej strukturze organizacyjnej wojsk zmechanizowanych i pancernych, którą autor przedstawia w swojej pracy, jest założenie, że czołgi i bojowe wozy piechoty wchodzą w skład pododdziałów już od szczebla organizacyjnego plutonu piechoty i plutonu czołgów.

Ponadto autor założył, że liczba czołgów w stosunku do liczby bojowych wozów piechoty na poszczególnych szczeblach organizacyjnych, a więc w pododdziałach, oddziałach i związkach taktycznych powinna być zbliżona i nie może być tak dużej różnicy między liczbą bojowych wozów piechoty a liczbą czołgów, jaka jest w obecnej strukturze organizacyjnej pułku czołgów i dywizji pancernej. Liczba bo-

jowych wozów piechoty w pułku czołgów i dywizji pancernej jest bowiem stanowczo za mała w stosunku do liczby czołgów.

Wychodząc z założenia, że na współczesnym polu walki bojowe wozy piechoty i czołgi powinny jak najściślej ze sobą współdziałać, autor uważa, że obok każdego czołgu powinien działać bojowy wóz piechoty, a różnica w strukturze organizacyjnej pododdziałów czołgów i pododdziałów piechoty powinna polegać jedynie na tym, że w skład pododdziałów czołgów wchodzi niewiele więcej czołgów niż bojowych wozów piechoty, natomiast w skład pododdziałów piechoty- niewiele więcej bojowych wozów piechoty niż czołgów.

Aby więc zapewnić jak najściślejsze współdziałanie piechoty z czołgami, autor proponuje organizację plutonu piechoty w składzie trzech bojowych wozów piechoty i dwóch czołgów, plutonu czołgów - w składzie trzech czołgów i dwóch bojowych wozów piechoty.

Czołgi i bojowe wozy piechoty w pododdziałach są zatem tak zorganizowane, że w ugrupowaniu bojowym mogą występować obok siebie na przemian. W plutonie czołgów pomiędzy każdymi dwoma czołgami może działać jeden bojowy wóz piechoty, a w plutonie piechoty pomiędzy każdymi dwoma bojowymi wozami piechoty - jeden czołg. Tak więc w ugrupowaniu bojowym plutonu piechoty przynajmniej z jednej strony bojowego wozu piechoty zawsze będzie działał czołg, a w plutonie czołgów - jeden bojowy wóz piechoty.

W strukturze organizacyjnej kompanii, batalionu, pułku i dywizji zmechanizowanej oraz dywizji pancernej została zachowana zasada przewagi liczby bojowych wozów piechoty w pododdziałach, oddziałach i związkach taktycznych piechoty nad liczbą czołgów, a w pododdziałach, oddziałach i związkach taktycznych wojsk pancernych - przewaga liczby czołgów nad liczbą bojowych wozów piechoty.

Różnica między liczbą bojowych wozów piechoty, jaką mają

razem dywizja zmechanizowana i dywizja pancerna w proponowanej strukturze organizacyjnej, a liczbą bojowych wozów piechoty w dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej w obecnej strukturze organizacyjnej jest wielka. Natomiast różnica między liczbą czołgów w dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej w proponowanej strukturze organizacyjnej tych dywizji a liczbą czołgów, jaką mają dywizja zmechanizowana i dywizja pancerna w obecnej strukturze organizacyjnej jest nieznaczna.

Wszystkie elementy struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związku taktycznego wojsk zmechanizowanych i pancernych są identyczne, jedynie liczba pododdziałów i oddziałów piechoty i czołgów jest różna - w zależności od tego, czy jest to dywizja zmechanizowana, czy dywizja pancerna, podobnie jak w skład plutonów piechoty i czołgów wchodzi różna liczba bojowych wozów piechoty i czołgów.

Na przykład w strukturze organizacyjnej pułku zmechanizowanego na czas pokoju są dwa bataliony piechoty i jeden batalion czołgów, natomiast na czas wojny - trzy bataliony piechoty i jeden batalion czołgów, zaś w strukturze organizacyjnej pułku czołgów na czas pokoju są dwa bataliony czołgów i jeden batalion piechoty, natomiast na czas wojny - trzy bataliony czołgów i jeden batalion piechoty.

Jednak zarówno bataliony piechoty, jak i bataliony czołgów z pułku zmechanizowanego i pułku czołgów mają identyczną strukturę organizacyjną. Identyczne są też pułki zmechanizowane i pułki czołgów z dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej, a tylko różna jest ich liczba w poszczególnych rodzajach dywizji.

Ponadto wszystkie inne elementy struktury organizacyjnej w pułku zmechanizowanym i pułku czołgów oraz dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej są o identycznym składzie i strukturze organizacyjnej.

Autor widzi konieczność utworzenia silnych pododdziałów rozpoznawczych na szczeblu organizacyjnym pułku i dywizji i w myśl przyjętej zasady powinny one mieć jednakowy skład i strukturę organizacyjną zarówno w pułku zmechanizowanym i pułku czołgów, jak i w dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej.

Mając na uwadze konieczność tworzenia powietrzno-lądowych zespołów uderzeniowych, składających się z piechoty działającej na bojowych wozach piechoty oraz przerzucanej do rejonu działania drogą powietrzną, z wojsk pancernych, artylerii i lotnictwa autor proponuje wprowadzić śmigłowce do struktury organizacyjnej batalionów, pułków zmechanizowanych i czołgów. Liczba śmigłowców w batalionach i pułkach będzie zależeć od ich typu, ale powinny one zapewnić przerzucenie drogą powietrzną co najmniej jednej kompanii bez ciężkiego sprzętu na szczeblu batalionu i co najmniej jednego batalionu na szczeblu pułku zmechanizowanego i pułku czołgów.

Aby stworzyć kompaniom piechoty i kompaniom czołgów możliwość samodzielnego działania w różnych rodzajach walki, autor przewiduje w ich strukturze organizacyjnej - oprócz bojowych wozów piechoty i czołgów, moździerze 82 mm i samobieżne działa pancerne, które mogą obezwładniać z zakrytych stanowisk ogniowych broniącego się nieprzyjaciela w zawczasu przygotowanych gniazdach i punktach oporu.

Autor zdaje sobie sprawę z tego, że nie wszystkie propozycje mogą być urzeczywistnione w najbliższym czasie. Trudno bowiem sobie wyobrazić, aby np. już dziś można było wszystkie dywizje zmechanizowane i pancerne wyposażyć w proponowaną liczbę bojowych wozów piechoty /BWP/ lub śmigłowców, samobieżnych dział pancernych oraz w inny sprzęt bojowy i uzbrojenie, którego mamy za mało. Jest to jednak propozycja perspektywicznej struktury organizacyjnej przewidzianej na lata dziewięćdziesiąte.

Ponadto wydaje się, że żadnej armii nie stać na to, aby od razu wyposażyła wszystkie pododdziały, oddziały i związki taktyczne w nowy sprzęt i uzbrojenie.

Autor liczy się więc z tym, że proponowana struktura organizacyjna dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej może i powinna być wprowadzana sukcesywnie - w miarę możliwości ekonomicznych i technicznych naszego kraju.

Autor przyjął określone założenia wizji przyszłego pola walki opierając się na wnioskach i doświadczeniach wynikających z drugiej wojny światowej, wojny koreańskiej, wietnamskiej i ostatniej wojny prowadzonej na Bliskim Wschodzie oraz na wnioskach i doświadczeniach z ćwiczeń prowadzonych przez wojska armii państw Układu Warszawskiego, a także uwzględniając tendencje do zmian w strukturach organizacyjnych związków taktycznych armii głównych państw NATO.

ROZDZIAŁ PIERWSZY

1. CHARAKTERYSTYKA POLA WALKI I DZIAŁAN BOJOWYCH

1.1. Charakterystyka współczesnego pola walki

Zakładam, że wojska będą działać w warunkach zagrożenia stosowaniem broni masowego rażenia /broni jądrowej/, bowiem przeciwnicy utrzymują ją w stałej gotowości do użycia na polu walki. Oznacza to, że wojskom stawia się wymagania działania w myśl zasad obowiązujących w czasie obustronnego stosowania broni jądrowej. Zasady te dotyczą: rozśrodkowywania i skupiania wojsk; szerokości odcinków i pasów działania; głębokości zadań i ugrupowania; ilości środków wzmocnienia i wsparcia; sposobów działania w natarciu i obronie; manewrowości wojsk oraz szybko zmieniających się sytuacji na polu walki, a także konieczności podejmowania decyzji w stosunkowo krótkim czasie i błyskawicznego oraz gwałtownego działania wojsk.

Przyjmuję, że działania bojowe wojsk na współczesnym polu walki będzie cechować wyjątkowo duża manewrowość. Wpływają na nią dwa podstawowe czynniki. Po pierwsze, duża manewrowość wojsk wynika z zasad ich działania w warunkach zagrożenia użyciem broni masowego rażenia, które m.in. narzucają wojskom konieczność częstej zmiany rozmieszczenia /położenia/ w terenie. Po drugie, wynika ona z możliwości wojsk na współczesnym polu walki. Wprowadzenie bowiem do ich wyposażenia sprzętu i uzbrojenia samobieżnego, najczęściej poruszającego się na gąsienicach, pływającego i opancerzonego oraz mającego kilkusetkilometrowy zasięg działania umożliwia współczesnym wojskom prowadzenie wysokomanewrowych działań na polu walki. Jeśli jeszcze do tych zalet sprzętu bojowego dodamy i tę, że może się on swobodnie poruszać w powietrzu

/jak np. śmigłowce o różnym przeznaczeniu i wielkich możliwościach działania/, to wówczas manewrowy charakter współczesnych wojsk staje się oczywisty i niezaprzeczalny. Uważam, że przyszłe działania bojowe wojsk na szczeblu taktycznym będą - jak nigdy dotychczas - działaniami samodzielnymi dla związków taktycznych, oddziałów, a nawet w wielu wypadkach i dla pododdziałów piechoty i czołgów. Sprawi to m.in. prawdopodobny brak ciągłego frontu działania wojsk, zwłaszcza w obronie, wobec czego wojska stron przeciwnych będą się często spotykać w marszu i z ugrupowania marszowego będą zmuszone przechodzić natychmiast do działań zaczepnych lub obronnych. Wówczas nie będzie czasu na podział środków walki między poszczególne pododdziały czy oddziały, które równocześnie będą stanowić jakiś konkretny element ugrupowania marszowego. Będą one zatem musiały walczyć własnymi - organicznymi - siłami i środkami walki. Jeśli natomiast otrzymają w odpowiednim czasie wsparcie ze szczebla wyższego - już od szczebla związku taktycznego poczynając - to bądź zadecyduje ono o zwycięstwie danego pododdziału lub oddziału, bądź też uchroni go od rozbicia /zagłady/ i zniszczenia przez nieprzyjaciela.

Przewidując takie sytuacje jako zjawisko powszechne na przyszłym polu walki sądzę, że zarówno wyposażenie, jak i struktura organizacyjna naszych wojsk lądowych /dotyczy to piechoty i czołgów/ na szczeblu pododdziału, oddziału i związku taktycznego nie zapewniają im w pełni możliwości samodzielnego działania, bowiem nie mają one w swoim składzie wszystkich potrzebnych im rodzajów sprzętu bojowego i uzbrojenia.

Do podstawowych cech współczesnego pola walki należą: stosowanie broni o dużej i bardzo dużej sile rażenia; masowe użycie broni pancernej i różnego rodzaju transporterów opancerzonych, często zbliżonych swoją budową i uzbrojeniem do czołgów, ale

mogących pokonywać o własnych siłach przeszkody wodne wpław; używanie w dużym zakresie samolotów i śmigłowców o różnym przeznaczeniu; stosowanie przyrządów umożliwiających prowadzenie obserwacji i celnego ognia w nocy; stosowanie bardzo skutecznych metod i środków rozpoznania terenu i rozmieszczenia oraz manewru wojsk nieprzyjaciela; masowe wykorzystywanie środków radiotechnicznych do organizowania i utrzymywania łączności na duże i bardzo duże odległości oraz zakłócania łączności radiowej, radioliniowej i innej łączności przeciwnika; stosowanie systemów zapór inżynieryjnych z minami jądrowymi włącznie; ogromne nasycenie pola walki środkami przeciwpancernymi o dużej i bardzo dużej sile przebijania pancerza i to na odległości liczone w tysiącach metrów ; używanie wszelkiego rodzaju przyrządów i celowników, np., w samolotach do celnego bombardowania i prowadzenia ognia z broni pokładowej samolotów, a także z dział czołgowych.

Współczesne pole walki jest więc nasycone sprzętem technicznym umożliwiającym wojskom prowadzenie działań w szybkim tempie, na dużych przestrzeniach i równocześnie w trzech wymiarach, bez przerwy, w dzień i w nocy, bez względu na porę roku i pogodę.

Wydaje się, że aby móc odpowiedzieć na pytanie, czy obecna struktura organizacyjna wojsk pancernych i zmechanizowanych odpowiada wymaganiom współczesnego pola walki, konieczne było scharakteryzowanie warunków, w których będzie prowadzona walka czy bitwa.

1.2. Charakterystyka działań bojowych

1.2.1. Manewrowość wojsk

Zarówno teoretycy wojskowi głównych państw kapitalistycz - nych, jak i przedstawiciele twórczej myśli wojskowej państw Układu Warszawskiego są zgodni co do tego, że przyszła wojna będzie się odznaczać niespotykaną dotychczas manewrowością.

W armiach głównych państw kapitalistycznych ciągle wprowadza się do uzbrojenia wojsk nowe środki walki i zmienia się strukturę organizacyjną wojsk lądowych. W niektórych armiach główne wysiłki skierowane są na zwiększenie mocy uderzeniowej dywizji, a zwłaszcza dywizji pancernej, polegające na zwiększeniu jej manewrowości poprzez wyposażanie jej w nowoczesne czołgi /chodzi tu o nowoczesność polegającą na doskonalszych danych taktyczno-technicznych/ i transportery opancerzone.

Zarówno w związkach pancernych i zmechanizowanych armii państw kapitalistycznych, jak i armii państw Układu Warszawskiego w ostatnich latach znacznie zwiększono liczbę czołgów. Uważa się, że obecna struktura organizacyjna dywizji umożliwia im samodzielne wykonywanie zadań.

Uznając, że zarówno dywizje pancerne, jak i zmechanizowane mogą samodzielnie wykonywać zadania na współczesnym polu walki, należy sobie jednak zadać pytanie, czy ta liczba czołgów, którymi dysponuje np. dywizja pancerna czy dywizja zmechanizowana naszych wojsk, jest optymalna i czy w obu tych dywizjach jest zachowany właściwy stosunek ilościowy czołgów do transporterów opancerzonych.

Wydaje się bowiem, że zarówno liczba czołgów w dywizji zmechanizowanej, jak i liczba transporterów opancerzonych w dywizji pancernej od szeregu lat zwiększa się na zasadzie nie potrzeb, lecz

możliwości. Nie sprzyja to jednak zapewnieniu możliwości wykonywania określonych zadań, gdyż w konfrontacji ilościowo-jakościowej np. naszych dywizji zmechanizowanych z dywizjami zmechanizowanymi armii RFN czy też naszych dywizji pancernych z dywizjami pancernymi armii USA nasze dywizje wypadają niekorzystnie. Taki stan rzeczy w zasadzie nie odzwierciedla rzeczywistego stosunku sił wówczas, gdy w obliczeniach /kalkulacji sił i środków/ uwzględniamy ilość dywizji naszych i przeciwnika, nie biorąc pod uwagę ich składu i możliwości bojowych.

Kiedyś siłę ognia czołgów zwiększano przez umieszczanie na nich armat coraz to większych kalibrów i jednocześnie zwiększanie prędkości początkowej pocisku. Natomiast obecnie, kiedy osiągnięto ogromne możliwości przebijania pancerza, głównym kierunkiem poszukiwań jest możliwość zwiększenia celności pocisków i szybkostrzelności oraz możliwość zwiększenia liczby nabojów, które może pomieścić czołg.

Od szeregu lat panują odmienne poglądy na zapewnienie celności strzelania czołgów przez zastosowanie stabilizatorów poziomych i pionowych armat czołgowych. Natomiast możliwość zwiększenia szybkostrzelności widzi się w zastosowaniu mechanicznego lub automatycznego ładowania armaty czołgu.

Są to problemy, które w toku analizy ilościowo-jakościowej sprzętu i uzbrojenia, znajdujących się w wyposażeniu naszych dywizji i dywizji naszych potencjalnych przeciwników, muszą być brane pod uwagę, gdyż w innym wypadku dowódca nie będzie miał rzeczywistego obrazu stosunku sił i środków walki w konkretnej sytuacji taktycznej na współczesnym polu walki.

Po drugiej wojnie światowej - mimo burzliwego rozwoju innych rodzajów wojsk i uzbrojenia - wojska pancerne nie tylko nie utra-

ciły swojej roli w walce, ale nabierają nowego, coraz to większego znaczenia, zwłaszcza w działaniach zaczepnych. Wojska pancerne, współdziałające z wojskami rakietowymi, artylerią, wojskami powietrzno-desantowymi, piechotą i lotnictwem uważa się za główną siłę uderzeniową wojsk lądowych.

Należy się spodziewać, że czołgi najbliższej przyszłości będą posiadać większą niż obecne moc ognia i manewrowość oraz skuteczniejszą ochronę przed środkami przeciwpancernymi przeciwnika.

Specjaliści zachodni np. uważają, że zgodnie ze współczesnymi wymaganiami konstruowanie wozów bojowych powinno iść w kierunku zwiększania: kalibru uzbrojenia czołgowego 105, 120 i 152 mm, prędkości do 65 - 70 km/h, zdolności pokonywania przeszkód terenowych oraz zasięgu jazdy przy zużyciu jednej jednostki napełnienia paliwem ponad 500 km[1/].

1.2.2. Czynnik czasu na polu walki

Aby przejąć inicjatywę, trzeba działać szybciej niż przeciwnik. Przejęcie inicjatywy pozwoli narzucić mu taki sposób i miejsce rozegrania walki, które są korzystne dla strony mającej inicjatywę. O możliwości przejmowania inicjatywy na polu walki decyduje wiele czynników, które można nazwać bezpośrednimi i pośrednimi. Do czynników pośrednich - moim zdaniem - m.in. można zaliczyć strukturę organizacyjną wojsk, która może bądź ułatwiać, bądź utrudniać szybki manewr wojsk i tym samym przejmowanie inicjatywy na polu walki.

1/ Paweł Rotmistrow, Czołgi wczoraj i dziś, Wydawnictwo MON, Warszawa 1973 r., s. 219-220.

Analizując obecnie obowiązującą strukturę organizacyjną naszych wojsk doszedłem do wniosku, że nie sprzyja ona wykonywaniu błyskawicznych manewrów wojsk i gwałtownemu rozbiciu ugrupowania wojsk nieprzyjaciela.

Na współczesnym polu walki czynnikowi czasu będą podporządkowane różne elementy przygotowania i prowadzenia walki. W wypadku niespodziewanego zetknięcia się z nieprzyjacielem każda niepotrzebna strata czasu, a w rezultacie zbyt późne powzięcie decyzji i rozpoczęcie działań oraz nieracjonalne rozmieszczenie sił i środków ogniowych w poszczególnych elementach ugrupowania marszowego - najczęściej prowadzą do porażki w walce. Stanie się ona nieunikniona wówczas, gdy przeciwnik zdobędzie przewagę sytuacyjną dzięki przejęciu inicjatywy na polu walki.

Szybkość sformowania zgrupowania uderzeniowego i wykonania uderzenia w niekorzystnym dla nieprzyjaciela miejscu i czasie, czyli inaczej mówiąc - na nie przygotowanego do walki przeciwnika /zwłaszcza w obecnych warunkach, kiedy wojska dysponują środkami walki o tak dużym zasięgu i wielkiej skuteczności ognia przeciwpancernego/ będzie decydować o jego rozbiciu i zniszczeniu, mimo że często będzie on dysponował nie mniejszą niż zgrupowanie uderzeniowe ilością sił i środków walki.

Dlatego m.in. szybkość powzięcia decyzji i podjęcia walki - nawet z silniejszym pod względem ilości sił i środków przeciwnikiem - uważam za element, który należy szczególnie wysoko ocenić na współczesnym - a tym bardziej na przyszłym - polu walki. Dowódca nie powinien jednak podejmować walki pochopnie, bez zorientowania się w sytuacji i przygotowania wojsk do działań bojowych.

Obecnie, kiedy wojska dysponują wyjątkowo efektywnym sprzętem bojowym i uzbrojeniem, powzięcie we właściwym czasie przez

dowódcę odpowiednio uzasadnionej decyzji walki ma coraz większe znaczenie. Trzeba sobie jednak zdawać sprawę z tego, że na powzięcie decyzji jest coraz mniej czasu. Wynika to z faktu, że wojska osiągają coraz to większe możliwości manewru i pokonują ogromne przestrzenie w znacznie krótszym czasie, niż miało to miejsce w okresie drugiej wojny światowej, a nawet kilkanaście czy kilka lat temu.

Manewrowość wojsk lądowych stale wzrasta, a wprowadzanie do ich wyposażenia śmigłowców różnego rodzaju i o różnym przeznaczeniu - jak nigdy dotychczas - umożliwia przerzucenie części oddziału czy związku taktycznego na znaczne odległości w stosunkowo krótkim czasie /na odległość 200 kilometrów i więcej w ciągu jednej godziny/. Smigłowce uzbrojone umożliwiają ponadto wojskom lądowym równoczesne uderzenie na zgrupowanie nieprzyjaciela z lądu i z powietrza. Taki sposób uderzenia będzie oddziaływać na nieprzyjaciela zarówno pod względem fizycznym, jak i psychicznym. Może on spowodować osłabienie odporności psychicznej i pozbawienie go zdolności skutecznego przeciwdziałania, zwłaszcza wówczas, gdy działanie śmigłowców będzie dla wojsk nieprzyjaciela zaskoczeniem. Mogą one bowiem wykonywać silne i zaskakujące uderzenia nawet w najbardziej nieoczekiwanym miejscu i czasie.

1.2.3. Zaskoczenie w działaniach bojowych

Różne są poglądy na istotę zaskoczenia, a zwłaszcza różnie są formułowane jego definicje. Nie wdając się w głębszą analizę poszczególnych definicji, posłuże się dwiema, które najbardziej mi odpowiadają, choć dla tych rozważań muszą one być nieco zmodyfikowane, trzeba je bowiem przystosować do szczebla taktycznego. Niżej przytaczam definicję sformułowaną przez Edwarda Żółtowskiego w książce pt. "Zaskoczenie w wojnie współczesnej" oraz definicję

zawartą w Małej Encyklopedii Wojskowej.

Autor pierwszej definicji stwierdza:[2] "Przez zaskoczenie - w sensie wojskowym - będziemy rozumieć zjawisko wywołane nieoczekiwanym i nagłym działaniem przeciwnika, przejawiające się w naruszeniu równowagi psychicznej, którego bezpośrednią konsekwencją jest czasowa utrata zdolności do podejmowania celowych decyzji i sprawnej ich realizacji".

Natomiast definicja zawarta w Małej Encyklopedii Wojskowej brzmi następująco: "Zaskoczenie to nieoczekiwane i nagłe działanie jednej ze stron walczących, na skutek którego wojska przeciwnika zostają pozbawione na pewien czas, a niekiedy w ogóle, możliwości skutecznego przeciwdziałania"[3].

Zaskoczenie można osiągnąć w wyniku: wykonania uderzenia /działania, użycia środków/ w takim czasie, miejscu i takimi siłami i środkami, o których przeciwnik wcześniej nie wiedział lub uważał je za nierealne; zastosowania nowych form i sposobów działań lub nie znanych przeciwnikowi środków walki /sprzętu technicznego/. Zaskoczenie oszałamia wojska przeciwnika, paraliżuje ich wolę i uniemożliwia zorganizowanie we właściwym czasie skutecznego przeciwdziałania, stwarzając w ten sposób stronie zaskakującej sprzyjające warunki do rozgromienia wojsk przeciwnika nawet mniejszymi siłami.

Dla potrzeb rozważań dotyczących działania wojsk na szczeblu taktycznym definicja zaskoczenia, moim zdaniem, może brzmieć następująco: "Zaskoczenie to taki rodzaj - sposób działania wojsk na

---

2/ Edward Żółtowski, Zaskoczenie w wojnie współczesnej, Wydawnictwo MON, Warszawa 1966 r., s.40.

3/ Mała Encyklopedia Wojskowa, T-3, s.603.

współczesnym polu walki, który powoduje czasową niezdolność zaskoczonych wojsk do skutecznego stawiania oporu".

Jest to definicja bardzo zbliżona do zamieszczonej w Małej Encyklopedii Wojskowej, choć nie odbiegająca także w zbyt wielkim stopniu od definicji sformułowanej przez Edwarda Żółtowskiego.

Uważam, że zarówno obie przytoczone wyżej definicje, jak i definicja sformułowana przeze mnie odzwierciedlają istotę rzeczy i są zrozumiałe. Ta ostatnia jest wprawdzie bardzo zwięzła, ale mimo to wystarczająco odzwierciedla zarówno sposób, jak i skutek działania wojsk stosujących zaskoczenie na współczesnym polu walki na szczeblu taktycznym.

W przyszłych działaniach bojowych główna rola artylerii, wojsk rakietowych i lotnictwa prawdopodobnie będzie polegać nie jak dotychczas na zniszczeniu lub całkowitym fizycznym obezwładnieniu żołnierzy broniących się w zawczasu przygotowanych punktach i węzłach oporu, lecz przede wszystkim na zmuszeniu ich do ukrycia się i uniemożliwieniu im prowadzenia celnego, skutecznego ognia do nacierających /atakujących/ czołgów i wozów bojowych piechoty /transporterów opancerzonych/ oraz śmigłowców.

Aby ten warunek mógł być spełniony, przede wszystkim lotnictwo myśliwsko-szturmowe musi bezwzględnie wywalczyć na określony czas panowanie w powietrzu na odcinku przełamania obrony przeciwnika. Pozwoli to lotnictwu bombowemu niszczyć i obezwładniać te środki ogniowe broniących się wojsk, które mogłyby skutecznie oddziaływać na nacierające wojska, a mianowicie: artylerię dalekiego zasięgu, rakiety i lotnictwo oraz śmigłowce, zwłaszcza uzbrojone.

Panowanie w powietrzu potrzebne jest także dla umożliwienia własnym śmigłowcom szturmowym niszczenia /zwalczania/ czołgów, transporterów opancerzonych, artylerii nieprzyjaciela, a nawet obezwładnienia - na wezwanie właściwego dowódcy ogólnowojskowego - nieprzyjaciela broniącego uporczywie określonych punktów oporu lub ważnych obiektów terenowych.

Inaczej mówiąc, na odcinku przełamania obrony przeciwnika trzeba zapewnić takie nasycenie i ugrupowanie wszelkiego rodzaju sił i środków ogniowych, które by umożliwiło fizyczne i psychiczne oddziaływanie na broniących się żołnierzy, powodując w ich szeregach chaos, panikę i zniszczenia.

Silne i gwałtowne uderzenie na broniących się żołnierzy paraliżuje swobodę ich działania, oddziałując na ich system nerwowy uniemożliwia im stawianie skutecznego oporu. Stąd też konieczne jest szukanie takich sposobów oddziaływania zarówno fizycznego, jak i psychicznego na broniące się wojska, które uniemożliwiają im wszelką, a nie tylko skuteczną obronę.

Przyszłe pole walki będzie m.in. cechować znaczne rozśrodkowanie sił i środków, ale równocześnie będzie ono wymagać zmasowania w krótkim czasie i na niewielkiej przestrzeni dużej ilości sprzętu bojowego, zwłaszcza czołgów, transporterów opancerzonych, BWP, śmigłowców, lotnictwa i artylerii, aby zmusić broniącego się przeciwnika do ukrycia się w schronach i transzejach. Moment, w którym żołnierze nieprzyjaciela kryją się w schronach muszą wykorzystać nacierające /atakujące/ wojska i gwałtownym uderzeniem na przedni skraj obrony nieprzyjaciela od czoła oraz oskrzydleniem i obejściem punktów i węzłów oporu nieprzyjaciela w głębi jego obrony zmusić go do zaniechania stawiania oporu.

Oczywiście mogą tego dokonać różne rodzaje wojsk tylko wspólnym wysiłkiem i przy ścisłym współdziałaniu przez cały czas walki.

Uderzyć gwałtownie, zaskoczyć nieprzyjaciela, rozbić go, zanim zdąży się zorientować w sytuacji i opanować ją - oto dewiza przyszłego pola walki. Zwycięży na nim ten, kto pierwszy wykona uderzenie, którym zaskoczy stronę przeciwną. A w takim wypadku strona zaskoczona, nie przygotowana do natychmiastowego gwałtownego uderzenia, lub odparcia takiego uderzenia, może ponieść ogromne straty, zwłaszcza w początkowej fazie walki, nawet wówczas, gdy będzie pod względem materiałowym - a więc sił i środków walki silniejsza. Termin "silniejszy przeciwnik" staje się więc pojęciem względnym.

1.2.4. Samodzielność działania wojsk

W warunkach istnienia możliwości obustronnego stosowania broni masowego rażenia na polu walki, masowego użycia broni pancernej i opancerzonej, lotnictwa oraz różnego rodzaju sprzętu i uzbrojenia umożliwiających prowadzenie ognia i skuteczne niszczenie siły żywej i sprzętu technicznego nieprzyjaciela na dużych odległościach, związki taktyczne, oddziały, a nawet pododdziały często będą musiały prowadzić walkę samodzielnie w wyniku rozbicia przez nieprzyjaciela ich ugrupowania lub oderwania się na znaczne odległości od własnych wojsk. W tej sytuacji nawet pododdziały czołgów i piechoty muszą być zdolne do prowadzenia walki samodzielnie, dążąc do systematycznego niszczenia nieprzyjaciela i usiłując połączyć się z własnymi wojskami.

Samodzielne działanie pododdziałów oraz oddziałów czołgów i piechoty m.in. charakteryzują :

- brak styczności wzrokowej i ogniowej z bezpośrednimi sąsiadami ;

- brak możliwości korygowania wykonywanego przez oddział lub pododdział zadania przez wyższego przełożonego - dowódcę, któremu dany pododdział bezpośrednio podlega;
- prowadzenie działań /walki/ tylko posiadanymi środkami ogniowymi, nie licząc na wsparcie ogniowe ze strony przełożonego i na wprowadzenie świeżych sił w razie zetknięcia się z przeważającymi siłami nieprzyjaciela;
- konieczność zdobywania we własnym zakresie, z własnej inicjatywy i własnymi siłami wiadomości o nieprzyjacielu i terenie ;
- samodzielność dowódcy pododdziału /oddziału/ w decydowaniu o zadaniach, które pododdział ma wykonywać, oraz o sposobie ich wykonania;
- niewiedza i niepewność, czy zadanie, które dowódca zdecydował wykonywać swoim pododdziałem, ułatwia przełożonemu i sąsiednim pododdziałom, z którymi on aktualnie nie ma łączności, wykonanie ich zadań;
- brak możliwości udzielenia pomocy przez przełożonego i w związku z tym konieczność wykonywania zadania własnymi siłami i środkami walki, a w razie braku broni, amunicji i żywności - konieczność ich zdobywania na nieprzyjacielu;
- trudność określenia czasu trwania sytuacji, w której pododdział będzie zmuszony walczyć samodzielnie, bez łączności z własnymi wojskami.

Charakterystyka samodzielnego działania pododdziałów czołgów i piechoty stwarza możliwość ustalenia, jak powinny być organizowane i uzbrojone, a także w co powinny być wyposażone te pododdziały, aby były w stanie prowadzić walkę samodzielnie - bez łączności

ogniowej i taktycznej z własnymi wojskami. Inaczej mówiąc, można postawić wymagania w stosunku do wyposażenia, uzbrojenia i struktury organizacyjnej pododdziałów piechoty i czołgów, które zapewnią im możliwość prowadzenia walki samodzielnie. Wydaje się, że wymagania te można sformułować następująco:

- najmniejszą komórką organizacyjną w pododdziale powinna być obsługa broni zespołowej licząca dwóch żołnierzy lub załoga wozu bojowego albo czołgu, której dowódcy powinno podlegać bezpośrednio nie więcej jak sześciu żołnierzy;
- każdy pojedynczy żołnierz, obsługa broni zespołowej, załoga wozu bojowego powinni być uzbrojeni w broń umożliwiającą im zarówno obronę przed atakującym nieprzyjacielem, jak i atakowanie go ;
- nawet najmniejszy pododdział piechoty i czołgów powinien posiadać broń umożliwiającą niszczenie nieprzyjaciela na odległości od kilkudziesięciu do kilkuset metrów, zwłaszcza zaś broń umożliwiającą niszczenie wozów bojowych pancernych i opancerzonych o grubości pancerza do 500 mm;
- struktura organizacyjna pododdziałów powinna umożliwiać organizowanie obrony okrężnej punktów i rejonów obrony, a w natarciu - tworzenie odwódów lub drugich rzutów i wprowadzanie ich w odpowiednim czasie do walki;
- w skład pododdziału powinni wchodzić żołnierze o różnych specjalnościach, umożliwiających prowadzenie rozpoznania i walki, zaopatrzenie, udzielanie pomocy rannym i chorym;
- najmniejszym pododdziałem powinien być zespół żołnierzy stanowiących załogę wozu bojowego; wozem tym może być transporter opancerzony lub czołg albo wóz bojowy piechoty, który jest czymś pośrednim między czołgiem a transporterem

opancerzonym;

- pododdział powinien posiadać wszystkie rodzaje sprzętu bojowego i uzbrojenia, które są potrzebne do prowadzenia rozpoznania, ubezpieczenia, obrony, natarcia i pościgu za nieprzyjacielem, do zwalczania wozów bojowych opancerzonych i pancernych oraz środków powietrznych nieprzyjaciela.

Samodzielność pododdziałów i oddziałów rozpotruję w dwóch aspektach: w aspekcie samodzielności organizacyjnej polegającej na tym, że pododdziały danego szczebla dzięki odpowiedniemu składowi organizacyjnemu ludzi, sprzętu i uzbrojenia stanowią określoną zamkniętą całość organizacyjną ; w aspekcie samodzielności pododdziałów i oddziałów w walce, o której decydują: liczba żołnierzy, rodzaj i ilość wyposażenia i uzbrojenia poszczególnych pododdziałów i oddziałów oraz zakres i sposób wyszkolenia pojedyńczych żołnierzy, zespołów organizacyjnych, a także pododdziałów, które umożliwiają im działanie na polu walki.

Uważam, że na szczeblu organizacyjnym pododdziału i oddziału każdy żołnierz i pododdział powinien umieć i móc prowadzić rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela, ubezpieczenie w marszu i na postoju oraz walkę obronną i zaczepną zarówno z wozu bojowego piechoty i czołgu, jak też po ich opuszczeniu.

W zależności od szczebla organizacyjnego wojsk, na którym organizowane jest zgrupowanie uderzeniowe, jest ono w mniejszym lub większym stopniu złożone z organicznych i przydzielonych różnych rodzajów środków ogniowych i wojsk, przeznaczonych do wykonania wspólnego zadania.

Im wyższy szczebel organizacyjny tworzy zgrupowanie uderzeniowe, tym więcej różnych rodzajów wojsk i służb wchodzi w jego skład i bezpośrednio bierze udział w wykonywaniu zadania lub też

zabezpiecza jego wykonanie.

Najkorzystniej byłoby, gdyby pododdziały, oddziały i związki taktyczne wykonywały różne zadania na współczesnym i na przyszłym polu walki siłami i środkami wchodzącymi organicznie w ich skład. Oznacza to, że pododdziały, oddziały i związki taktyczne powinny mieć w swoim składzie organizacyjnym wszystkie te rodzaje środków ogniowych, wojsk i służb, które umożliwiają prowadzenie zasadniczych rodzajów działań i pokonanie przeciwnika z zachowaniem odpowiedniego stosunku sił i środków walki.

Jak wynika bowiem z praktyki, dowódcy i sztaby w okresie organizowania walki muszą poświęcić wiele czasu i wysiłku, aby dokonać odpowiedniego podziału sił i środków walki między podległe im pododdziały i oddziały, które nie są w stanie prowadzić natarcia, a często i bronić się tylko własnymi - organicznymi siłami i środkami walki.

Zgodnie z zasadami użycia czołgów w różnych rodzajach walki na szczeblu oddziału, na ogół do prowadzenia natarcia przydziela się batalionom piechoty będącym w pierwszym rzucie pułku od jednej do dwóch kompanii czołgów.

Z powyższego wynika, że dowódca pułku może przydzielić batalionom piechoty pierwszego rzutu od trzech do czterech kompanii czołgów. Pozostałe jedną lub dwie kompanie czołgów może zostawić w swojej dyspozycji lub przydzielić je batalionowi piechoty drugiego rzutu pułku, tworząc w ten sposób silne zgrupowanie do rozbicia broniącego się nieprzyjaciela w głębi jego ugrupowania, albo do rozwinięcia powodzenia w głębi obrony nieprzyjaciela.

W tej sytuacji dowódca batalionu czołgów faktycznie jest dowódcą baralionu czołgów i dowodzi nim w pełni tego słowa znaczeniu do momentu podziału sił i środków walki i powzięcia przez dowódcę puł-

ku decyzji walki. Natomiast od momentu wydania przez dowódcę pułku rozkazu do walki, w którym podaje podział sił i środków, dowódca batalionu czołgów bądź dowodzi częścią batalionu pozostawioną przez dowódcę pułku w swojej dyspozycji, i wówczas dubluje dowódcę kompanii czołgów, jeśli odwód jest w sile kompanii, bądź staje się jedynie doradcą dowódcy pułku wówczas, gdy dowódca pułku rozdzieli wszystkie czołgi między poszczególne bataliony piechoty, bowiem wówczas nie dowodzi on czołgami, gdyż robią to dowódcy batalionów piechoty, którym czołgi zostały przydzielone.

Na szczeblu związku taktycznego problem przydziału czołgów nie istnieje, gdyż zarówno w dywizji pancernej, jak i zmechanizowanej pułkami czołgów dowodzą dowódcy tych pułków, którzy od początku do końca walki są odpowiedzialni za ludzi i sprzęt bojowy. Są oni specjalistami od wykorzystania czołgów i dowodzenia nimi na polu walki.

Czołgami /pododdziałami czołgów/ przydzielonymi pododdziałom piechoty na okres wykonania określonego zadania dowodzą w walce dowódcy piechoty, którzy na razie nie mają tak dobrego przygotowania i praktyki w dowodzeniu nimi jak dowódcy pododdziałów czołgów. Dotyczy to również piechoty, która zostaje przydzielona na okres walki pododdziałom czołgów.

W niniejszej pracy pragnę uzasadnić, że obecnie, kiedy jest tak znaczne ogólne nasycenie wojsk lądowych czołgami, nie ma powodów, dla których należałoby utrzymywać dotychczasową strukturę organizacyjną pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych piechoty i czołgów /wojsk pancernych/ powodującą konieczność przydzielania piechocie czołgów, a czołgom - piechoty.

W wojskach lądowych mamy znaczną liczbę bardzo dobrych

czołgów i najnowocześniejszych bojowych wozów piechoty. Istnieje więc pilna potrzeba opracowania teoretycznych zasad użycia ich na polu walki, w taki sposób, który umożliwi jak najlepsze wykorzystanie ich walorów taktyczno-technicznych, a także opracowanie takiej ich struktury organizacyjnej, która zapewni względną samodzielność pododdziałów piechoty i czołgów.

1.2.5. Powietrzno-lądowe zespoły uderzeniowe

Możliwość wspólnego użycia na polu walki czołgów, transportów opancerzonych, samolotów, a w ostatnich latach także śmigłowców transportowych i szturmowych spowodowała, że wojska mogą bardzo szybko pokonywać znaczne przestrzenie, trudny teren oraz szerokie i głębokie przeszkody wodne. Opierając się na doświadczeniach bojowych z okresu drugiej wojny światowej można założyć, że na współczesnym polu walki nie będzie możliwe odniesienie zwycięstwa bez użycia czołgów i wozów bojowych piechoty /transporterów opancerzonych/ wspólnie z innymi rodzajami broni. Silnymi zgrupowaniami tworzonymi w celu pokonania oporu przeciwnika powinny być powietrzno-lądowe zespoły uderzeniowe.

Obecnie rozpatruje się konieczność i możliwość prowadzenia działań bojowych jednocześnie w dwóch wymiarach od szczebla organizacyjnego związku taktycznego wzwyż. Chodzi mianowicie o tworzenie lądowo-powietrznych zespołów uderzeniowych w ramach dywizji lub armii ogólnowojskowej. Oczywiście rozważania teoretyczne, chociaż nie mają ograniczeń, gdyż można umownie zakładać organizację wojsk oraz ich wyposażenie i uzbrojenie, to jednak muszą być względnie realne, aby można było sprawdzić wypracowane poglądy na pozorowanym współczesnym polu walki, a do tego potrzebne są jednak : konkretny sprzęt bojowy, uzbrojenie i wyposażenie wojsk zgodne z założeniami tych poglądów.

Ze względu na możliwość wyposażenia naszych wojsk w śmigłowce uzbrojone i transportowe obecnie realna jest propozycja tworzenia lądowo-powietrznych zespołów uderzeniowych na szczeblu związku taktycznego ; na razie nikt nie zaproponował tworzenia tych zespołów w ramach oddziałów.

Uważam jednak, że rozważając przewidywaną organizację wojsk oraz ich wyposażenie i uzbrojenie w latach osiemdziesiątych, a nawet dopiero dziewięćdziesiątych, można założyć, że wówczas nie będzie ograniczeń spowodowanych np. brakiem śmigłowców uzbrojonych i transportowych, jaki występuje w naszej armii dzisiaj. Konsekwencją bowiem dalszego rozwoju wyposażenia naszych wojsk w coraz nowocześniejszy sprzęt i uzbrojenie będzie prawdopodobnie coraz większe nasycenie wojsk lądowych czołgami, wozami bojowymi piechoty i śmigłowcami. Można więc już dziś zakładać, iż powietrzno-lądowe zespoły uderzeniowe złożone ze śmigłowców, BWP i czołgów organicznie wchodzących w skład pułku oraz wsparte lotnictwem będzie można tworzyć już na szczeblu oddziału, a nawet pododdziału, którym w tym wypadku będzie batalion. Dlatego też jeśli chodzi o strukturę organizacyjną wojsk lądowych, to już na szczeblu batalionu piechoty i czołgów przewiduję występowanie w ich składzie śmigłowców zarówno uzbrojonych, jak i transportowych, które umożliwią dowódcy batalionu tworzenie z własnych sił i środków walki powietrzno-lądowych zespołów uderzeniowych.

Wyposażenie wojsk lądowych już od szczebla batalionu w śmigłowce uzbrojone jest potrzebą niezaprzeczalną, jeśli chcemy skutecznie zwalczać masowo występujące w wojskach naszych potencjalnych przeciwników czołgi, wszelkiego rodzaju transportery opancerzone, samobieżne działa pancerne i inne opancerzone środki walki. Natomiast śmigłowce transportowe na szczeblu organiza-

cyjnym batalionu należy przewidywać z dwóch powodów. Po pierwsze, powinny one zapewnić przerzucenie około 1/3 stanu osobowego piechoty z jej uzbrojeniem i wyposażeniem /bez bojowych wozów piechoty/ do określonego rejonu drogą powietrzną, co umożliwi batalionowi prowadzenie w szybkim tempie i bez przerw działania, nawet jeśli na jego kierunku działania będą występować różnego rodzaju przeszkody terenowe i zapory, z zaporami minowymi i szerokimi przeszkodami wodnymi włącznie. Po drugie, zakładając, że wojska na przyszłym polu walki będą działać w sytuacji zagrożenia użyciem broni masowego rażenia /zwłaszcza broni jądrowej/, uważam, że już na szczeblu batalionu piechoty i czołgów potrzebne są śmigłowce transportowe, które będą w stanie jednocześnie wywieźć z pola walki około 100-150 niezdolnych do walki żołnierzy w wypadku zastosowania przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia.

Występowanie w strukturze organizacyjnej batalionu, pułku i dywizji piechoty i czołgów śmigłowców uzbrojonych i transportowych usamodzielnia je i uniezależnia od tego, czy szczebel wyższy przydzieli im śmigłowce na jakiś okres walki lub do wykonania określonego zadania czy też nie. Smigłowce uzbrojone i transportowe umożliwiają już dowódcy batalionu piechoty i czołgów organizowanie powietrzno-lądowych zespołów uderzeniowych i stosowanie desantu śmigłowcowego wówczas, gdy dowódca batalionu uzna to za stosowne. Dzięki temu batalion i pułk będą mogły działać na przyszłym polu walki bardziej samodzielnie niż dzisiaj, kiedy do zorganizowania powietrzno-lądowego zespołu uderzeniowego lub desantu śmigłowcowego muszą otrzymać śmigłowce z wyższego szczebla organizacyjnego.

ROZDZIAŁ DRUGI

2. CHARAKTERYSTYKA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ

Dywizja zmechanizowana dysponuje silnym uzbrojeniem i jest wyposażona w wozy bojowe umożliwiające jej pokonywanie zarówno bezdroży, jak i przeszkód wodnych. Może ona wykonywać marsz szybko i na duże odległości, prowadzić działania manewrowe, zaczepne i obronne w każdej porze roku i doby, w każdą pogodę i w różnym terenie.

Dywizja pancerna natomiast jest główną siłą uderzeniową dowódcy armii. Dysponuje ona bowiem dużą siłą ognia, przewyższającą siłę ognia dywizji zmechanizowanej oraz odznacza się znacznie większą odpornością na działanie broni jądrowej nieprzyjaciela niż dywizja zmechanizowana. Może się ponadto swobodnie poruszać po bezdrożach i wykonywać manewr na polu walki.

W myśl Regulaminu Walki Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej /dywizja - pułk/, dywizja pancerna jest zdolna jak najskuteczniej wykorzystywać wyniki użycia broni jądrowej i innych środków masowego rażenia, prowadzić aktywne manewrowe działania bojowe i rozbijać znaczne siły nieprzyjaciela w krótkim czasie oraz szybko pokonywać duże strefy skażeń.

Dywizji pancernej używa się przede wszystkim na głównym kierunku działania do wykonania najważniejszych zadań, polegających na silnych i głębokich uderzeniach, zwłaszcza na kierunkach użycia broni jądrowej.

Powodzenie w walce osiąga się wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów wojsk lądowych i innych rodzajów sił zbrojnych oraz przez

umiejętne i we właściwym czasie wykorzystanie wyników uderzeń /broni jądrowej/ jądrowych. .

Dywizja pancerna i zmechanizowana jako ogólnowojskowe związki taktyczne mogą - wykorzystując uderzenia jądrowe, ogień wojsk rakietowych, artylerii i czołgów - wykonywać silne uderzenia na nieprzyjaciela w boju spotkaniowym, przełamywać z marszu obronę nieprzyjaciela i forsować przeszkody wodne na środkach przeprawowych, w bród i pod wodą, szybko rozwijać natarcie na dużą głębokość obrony nieprzyjaciela, ścigać go, niszczyć jego środki napadu jądrowego, skutecznie prowadzić walkę obronną w różnym terenie i załamywać natarcie czołgów nieprzyjaciela.

Zależnie od liczby niektórych rodzajów sprzętu bojowego i uzbrojenia znajdującego się w wyposażeniu każdej z tych dywizji, są one zdolne w mniejszym lub w większym stopniu przełamywać obronę przeciwnika czy też organizować obronę określonych rejonów, albo wykonywać kontrataki w wypadku włamania się przeciwnika w naszą obronę. Każda z nich może w krótszym lub dłuższym czasie pokonać przeszkodę wodną na środkach przeprawowych.

Podstawowym rodzajem sprzętu bojowego, który decyduje o wyżej wspomnianych możliwościach dywizji pancernej czy zmechanizowanej, są niewątpliwie czołgi i transportery opancerzone. Głównie od liczby czołgów i transporterów opancerzonych znajdujących się w poszczególnych rodzajach dywizji zależy, czy dana dywizja jest pancerna czy zmechanizowana.

2.1. Transportery opancerzone

Do wyposażenia naszych wojsk systematycznie wprowadza się sprzęt i uzbrojenie, będące wyrazem naszych osiągnięć w technice wojskowej. Stąd w latach sześćdziesiątych wprowadzono do wyposażenia naszych pododziałów piechoty transportery opancerzone. Współczesne transportery opancerzone najczęściej są wozami bojowymi. Są one bowiem uzbrojone, a ich konstrukcja umożliwia załodze prowadzenie z nich walki. Są transportery opancerzone na podwoziu gąsienicowym i kołowym. Dzięki odpowiednim rozwiąza - niom konstrukcyjnym zarówno pierwsze, jak i drugie mogą rozwijać dużą prędkość nie tylko na dobrych drogach, lecz również na drogach gruntowych i bezdrożach. Mogą one pokonywać przeszkody terenowe i wodne, gdyż w zasadzie wszystkie są do tego przystosowane.

Pododdziały piechoty działając na transporterach opancerzo - nych mogą bezpośrednio atakować punkty i węzły oporu nieprzyjaciela, ścigać i okrążać go oraz obchodzić. Wykorzystując walory transporterów opancerzonych mogą ściślej niż dawniej współdziałać z czołgami w każdym rodzaju działań bojowych, bowiem nie tylko nie pozostają za czołgami, ale dzięki dużej prędkości poruszania się w terenie po bezdrożach i możliwości pokonywania przeszkód terenowych i wodnych mogą nawet wyprzedzać czołgi i w określonych sytuacjach działać przed nimi, uchwytując ważne punkty i rubieże terenowe. Zdolność pokonywania przez transportery opancerzone przeszkód wodnych umożliwia im ściganie wycofującego się nieprzyjaciela i uchwytywanie przyczółków za przeszkodą wodną oraz ważnych obiektów terenowych, zanim podejdą do nich czołgi.

W latach sześćdziesiątych w naszej armii podstawowe wojska lądowe - piechota zostały wyposażone w wozy bojowe typu SKOT-2A, które były uzbrojone w dwa karabiny maszynowe sprzężone . Jeden

karabin maszynowy miał kaliber 12,7 mm, a drugi - 7,62 mm.

W tym samym mniej więcej czasie pułk zmechanizowany wyposażono w znacznie większą liczbę czołgów organicznych, zwiększając w ten sposób jego możliwości bojowe.

W związku z wprowadzeniem do uzbrojenia piechoty uzbrojonych transporterów opancerzonych SKOT - w wyniku badań przeprowadzonych przez oficerów z Inspektoratu Szkolenia MON oraz z instytucji centralnych MON zainteresowanych tą problematyką - opracowano zasady wykorzystania transporterów opancerzonych SKOT w różnych rodzajach działań bojowych oraz sposób ich współdziałania z piechotą i czołgami.

W latach siedemdziesiątych w uzbrojeniu naszych wojsk pojawiły się najnowsze i najnowocześniejsze w owym czasie transportery opancerzone na gąsienicach, nazwane bojowymi wozami piechoty /BWP/, posiadające znacznie korzystniejsze niż transportery opancerzone SKOT dane techniczno-taktyczne. Stąd też zaistniała konieczność opracowania nowych zasad wykorzystania i użycia tych transporterów na współczesnym polu walki, które w pełnym tego słowa znaczeniu są wozami bojowymi o silnym uzbrojeniu.

Ich charakterystyka w znacznym stopniu różni się od charakterystyki wszystkich innych transporterów opancerzonych i dlatego muszą one być zupełnie inaczej wykorzystywane na polu walki niż dawne transportery opancerzone SKOT, aby można było maksymalnie wykorzystać ich walory. Przede wszystkim mogą one i powinny ściślej niż transportery opancerzone SKOT współdziałać z czołgami, gdyż ich dane taktyczno-techniczne są w znacznym stopniu zbliżone do danych taktyczno-technicznych czołgów.

Tak więc w wyniku uzbrojenia naszych wojsk w nowy sprzęt bojowy powstały nowe zasady działania piechoty, a także nowe zasady

działania piechoty, a także nowe zasady i sposoby jej współdziałania z czołgami. Można więc powiedzieć, że założenia sztuki wojennej, uwzględniając osiągnięcia nowoczesnej techniki wojskowej, stały się podstawą opracowania teoretycznych zasad działania bojowego wojsk na współczesnym polu walki, a także ich szkolenia na pozorowanym polu walki.

Na współczesnym polu walki w wojnie konwencjonalnej o pokonaniu broniącego się przeciwnika w zasadzie decyduje nie ilość zrzuconych na niego bomb i pocisków, lecz przejście atakujących wojsk przez rubież stanowisk ogniowych i punktów oporu na przednim skraju jego obrony.

Nawet ogromna ilość zrzuconych bomb, wystrzelonych rakiet oraz wszelkiego rodzaju i kalibru pocisków nie jest w stanie obezwładnić broniącego się nieprzyjaciela w rejonie zawczasu przygotowanych punktów oporu w takim stopniu, aby nie mógł stawiać czynnego oporu.

Dlatego też głównymi walorami wojsk - oprócz ich siły ognia - w działaniach zaczepnych powinny być : odporność na silny ogień przeciwnika oraz zdolność do szybkiego poruszania się po różnorodnym terenie, aby móc zaskoczyć broniącego się przeciwnika i niespodziewanie szybko przekroczyć jego rubież obronną. Takie możliwości stwarza właśnie wspólne działanie czołgów z piechotą wyposażoną w bojowe wozy piechoty.

Zgodnie z zaleceniami ministra obrony narodowej zawartymi w ostatniej dyrektywie w ćwiczeniach z wojskami należy organizować pododdziały wojsk zmechanizowanych wyposażone w bojowe wozy piechoty /BWP/. Oczywiście minister daje jedynie ogólne wytyczne do organizacji i szkolenia wojsk, natomiast instytucje i dowódcy odpowiednich szczebli dowodzenia odpowiedzialni za stan wyszkolenia wojsk muszą je odpowiednio zinterpretować, przystosować, do kon-

kretnych warunków i potrzeb. Ich realizacja w praktyce szkoleniowej wojsk powinna zapewnić wysoką zdolność bojową, która w razie potrzeby umożliwi im pokonanie broniącego się przeciwnika lub odparcie jego ataku przy zachowaniu odpowiedniego stosunku sił i środków walki w określonym czasie i rejonie.

Konieczność poszukiwania nowej, przystosowanej do obecnego wymagania pola walki struktury organizacyjnej wojsk pancernych i zmechanizowanych jest uwarunkowana m.in. tym, że nie można po prostu zamienić dotychczasowych transporterów opancerzonych SKOT-2A wozami bojowymi piechoty, które posiadają znacznie lepsze dane taktyczno-techniczne. Bojowe wozy piechoty - dzięki ich walorom - należy w racjonalny sposób wykorzystać na współczesnym polu walki.

2.2. Zasady użycia czołgów w różnych rodzajach działań bojowych wojsk zmechanizowanych

Zasady użycia czołgów w toku natarcia i obrony pododdziałów wojsk zmechanizowanych oraz zasady działania pododdziałów czołgów w natarciu i obronie są następujące:

Batalionowi piechoty w toku natarcia przydziela się od jednej do dwóch kompanii czołgów, natomiast w obronie batalionowi piechoty przydziela się do jednej kompanii czołgów.

Kompanii piechoty zarówno w toku natarcia, jak i do obrony przydziela się od jednego do dwóch plutonów czołgów.

Kompanii czołgów w toku natarcia przydziela się od jednego do dwóch plutonów piechoty. Taką samą ilość piechoty może otrzymać kompania czołgów do obrony.

Plutonowi czołgów do organizacji obrony przydziela się od jed-

nej do dwóch drużyn piechoty działającej na transporterach opancerzonych. Natomiast plutonowi czołgów w natarciu nie przydziela się piechoty, gdyż pluton czołgów nie działa samodzielnie.

Zasady użycia czołgów w warunkach szczególnych są następujące :

Podczas natarcia w nocy.

Czołgi pułku zmechanizowanego, które mają walczyć w nocy, w odróżnieniu od ich użycia w dzień, przydziela się kompaniom piechoty; działają one wówczas w ich ugrupowaniu bojowym. Takie użycie czołgów sprzyja współdziałaniu z piechotą i zapewnia im obronę przed środkami przeciwpancernymi nieprzyjaciela, zwłaszcza w walce z bliska.

W czasie natarcia w górach

Pododdziałom czołgów /działającym w górach/ nacierającym w górach i wykonującym samodzielne zadanie w celu uchwycenia węzłów dróg, miejscowości lub wzniesień, przydziela się pododdziały piechoty.

W toku natarcia wzdłuż wybrzeża morskiego.

W czasie natarcia wzdłuż wybrzeża morskiego mogą być użyte desanty: powietrzny, morski lub czołgowy. Batalion piechoty działający jako desant morski może być wzmocniony m.in. kompanią czołgów, która zwykle wchodzi w skład pierwszego rzutu; w razie wysadzenia pułku zmechanizowanego jako desantu morskiego czołgi wchodzą w skład oddziału wydzielonego.

Zaleta czołgów działających w składzie desantu morskiego polega na tym, że - przechodząc morzem o własnych siłach - mogą wychodzić na brzeg w pełnej gotowości bojowej i ugrupowaniu bojowym, co pozwala im - w odróżnieniu od desantów powietrznych i

morskich - natychmiast atakować nieprzyjaciela. W czasie płynięcia mogą one prowadzić ogień zarówno do celów morskich, jak i do nieprzyjaciela broniącego wybrzeża.

2.2.1. Rola czołgów w działaniach bojowych wojsk na współczesnym polu walki

Od czasu pojawienia się czołgów na polu walki zmieniały się nie tylko ich dane taktyczno-techniczne, lecz także ich rola. Było to uwarunkowane zmianą ich miejsca i roli w ugrupowaniu bojowym walczących wojsk.

W czasie drugiej wojny światowej czołgi odegrały większą rolę niż podczas pierwszej wojny światowej - przede wszystkim ze względu na ich masowe użycie przez walczące strony. Obecnie rola czołgów jeszcze bardziej wzrosła dzięki ich względnej odporności na działanie broni masowego rażenia, zwłaszcza zaś broni jądrowej i termojądrowej[4/].

W czasie drugiej wojny światowej czołgi zabezpieczano przed niszczeniem ich z małych odległości przez nieprzyjaciela, przydzielając im do bezpośredniego wsparcia pododdziały piechoty. Natomiast do wsparcia ogniowego i zabezpieczenia działania czołgów w głębi obrony nieprzyjaciela przydzielano im samobieżne działa pancerne o dużej sile ognia /były to działa o kalibrze od 122 do 152 mm/.

Obecnie zarówno rolę piechoty wspierającej bezpośrednio działania czołgów, jak i rolę dział pancernych wspierających je og-

---

4/ Współczesne czołgi, zwłaszcza wprowadzane do uzbrojenia po 1966 r., przystosowane są do działania w warunkach atomowego pola walki /ze względu na zdolność pokonywania terenów skażonych i głębokich przeszkód wodnych, prowadzenia celnego ognia w ruchu i na dalekie odległości, dużą odporność na ogień przeciwnika, głównie dzięki dobrej ruchliwości oraz niskiej opływowej sylwetce/. Mała Encyklopedia Wojskowa. Wyd. MON, t.3 s.550.

niem burzącym i przeciwpancernym w pewnym stopniu mogą spełniać bojowe wozy piechoty /BWP/. Są one bowiem odpowiednio uzbrojone i mają w składzie swojej załogi - oprócz obsługi wozu bojowego - także drużynę piechoty, która jest w stanie bezpośrednio wesprzeć walkę czołgu, z którym współdziała dany wóz bojowy piechoty /drużyna piechoty/.

Wydaje się, że dzisiaj trudno mówić o roli czołgów na polu walki w oderwaniu od innych rodzajów uzbrojenia /wojsk/ i że należałoby raczej mówić o roli wozów bojowych, do których przecież należą i czołgi i wozy bojowe piechoty. Moim zdaniem niecelowe byłoby zarówno samodzielne działanie czołgów, jak i samodzielne działanie bojowych wozów piechoty, są to bowiem rodzaje uzbrojenia /wyposażenia wojsk lądowych/, które powinny bezwarunkowo działać wspólnie we wszystkich rodzajach działań bojowych i walki. Dlatego też moje propozycje struktury organizacyjnej wojsk lądowych będą się opierać głównie na tych dwóch rodzajach uzbrojenia mimo iż wcale nie uważam, że są one na tyle samowystarczalne na współczesnym polu walki, aby je pozostawiać bez innych rodzajów sprzętu i uzbrojenia.

Moim zdaniem czołgi i wozy bojowe piechoty powinny stanowić trzon wojsk lądowych w ich strukturze organizacyjnej, wydaje się bowiem, że nadszedł czas, kiedy czołgi i piechota mogą działać razem w każdych warunkach i w różnych sytuacjach, a więc bez potrzeby przydzielania piechoty czołgom, a czołgów - piechocie, w zależności od rodzaju terenu i przewidywanej walki.

Problem jednak polega na uzasadnieniu /ustaleniu/ na jakim szczeblu organizacyjnym w strukturze wojsk powinny się znaleźć razem i czołgi, i wozy bojowe piechoty, tak jak ma to obecnie miejsce w pułku czołgów, gdzie oprócz czołgów jest także organiczny pododdział piechoty, a w pułku zmechanizowanym oprócz głównego uzbrojenia /wyposażenia/ są także czołgi w batalionie czołgów.

Batalion ten stanowi jednak samodzielny pododdział i jest w dyspozycji dowódcy pułku, który wykorzystuje go w całości do walki, lub przydziela poszczególne kompanie do batalionów piechoty.

Marszałek wojsk pancernych Armii Radzieckiej, Paweł Rotmistrow w swojej książce pt. "Czołgi wczoraj i dziś m.in. pisze : "Czołgi w początkowym okresie swego istnienia przeznaczone były przede wszystkim do wspierania piechoty w czasie przełamywania obrony nieprzyjaciela. W miarę jednak udoskonalania pod względem bojowym zyskały one znaczenie operacyjne. Zaczęto tworzyć duże pancerne związki taktyczne i operacyjne, współdziałające z innymi rodzajami wojsk"[5/].

Wydaje się, że jest to myśl sformułowana możliwie najkrócej, ale zarazem zrozumiale i wyczerpująco, bowiem wyraża ona i zmianę roli czołgów na polu walki, i ich miejsce w strukturze organizacyjnej wojsk w ogóle.

Rozwój wojsk pancernych, a także zmiana zasad ich użycia i struktury organizacyjnej - od małych pododdziałów, którymi były bataliony, potem brygady pancerne, aż po związki operacyjne, którymi były korpusy i armie pancerne - najbardziej uwidoczniły się w czasie i po drugiej wojnie światowej w Armii Radzieckiej.

Na stopniowy i nierównomierny rozwój wojsk pancernych w Armii Radzieckiej wpływało wiele czynników, wśród których głównym jednak był brak potrzebnej liczby czołgów, mimo iż teoretycy i dowódcy wojsk radzieckich doskonale zdawali sobie sprawę z wartości czołgów na polu walki i ich walorów. Warunki ekonomiczne kraju w początkowym okresie wojny nie pozwalały jednak na organizowanie dużych związków taktycznych i operacyjnych wojsk pancernych.

5/ Paweł Rotmistrow, Czołgi wczoraz i dziś, Wydawnictwo MON, Warszawa 1973 r, s.277.

"Wskutek zniszczeń, głodu w kraju, upadku przemysłu po wojnie domowej wyposażenie techniczne Armii Czerwonej nie odpowiadało poziomowi rozwoju sztuki wojennej"[6] - pisze Paweł Rotmistrow.

Do osiągnięcia wyższego poziomu wyposażenia Armii Czerwonej w nowoczesny sprzęt, a zwłaszcza w czołgi i samoloty, potrzebny był rozwinięty przemysł ciężki. Obecnie w naszej armii i w naszym kraju sytuacja jest zupełnie inna, bowiem nasz przemysł jest w stanie wyprodukować, i produkuje, najnowocześniejsze rodzaje uzbrojenia i sprzętu bojowego, a teoretycy wojskowi wypracowują na odpowiednio wysokim poziomie - odpowiadającym poziomowi nowoczesności uzbrojenia - teorię i praktykę sztuki wojennej. Oczywiście czynią to z całą odpowiedzialnością dobrze, lecz weryfikacja założeń i twierdzeń zawartych w teorii sztuki wojennej jest możliwa tylko na polu walki.

Aby osiągnąć sukcesy w dziedzinie myśli naukowo-technicznej i teorii oraz praktyki sztuki wojennej, wyrażające się w jak najskuteczniejszym działaniu wojsk na współczesnym i przyszłym polu walki w warunkach wysoko manewrowych działań bojowych wojsk, należy w maksymalnym stopniu wykorzystywać umiejętności i możliwości wysokokwalifikowanych kadr dowódczo-sztabowych i technicznych.

Paweł Rotmistrow kontynuując rozważania na temat przyszłości wojsk pancernych m.in. pisze: "Dalsza motoryzacja oddziałów i związków wzmocni współdziałanie związków zmotoryzowanych i pancernych... W przyszłości wojny będą się toczyły w jeszcze większym stopniu w warunkach manewrowych, a rozmach operacji znacznie wzrośnie.

6/ Tamże, s.37-38.

... W końcu drugiej wojny światowej głębokość frontowych operacji zaczepnych sięgała 600 km, a tempo natarcia wojsk radzieckich osiągało 70-80, a nawet i 100 km na dobę.

Operacje zaczepne rozwijano na odcinku frontu od 200 do 800 km. W tych osiągnięciach decydującą rola przypadała czołgom i samolotom; należy się spodziewać, że podobnie będzie w przyszłej wojnie"[7].

Śledzenie rozwoju myśli wojskowej zarówno głównych państw kapitalistycznych, jak i państw Układu Warszawskiego potwierdza te założenia. Dzisiaj nie ma już wątpliwości, że zdobycze techniki wojskowej w znacznym stopniu wpłynęły i nadal będą wpływać na przyspieszenie tempa działań bojowych wojsk, a równocześnie powodują konieczność coraz to szybszego podejmowania decyzji i coraz bardziej zdecydowanego i gwałtownego działania wojsk lądowych i lotnictwa w ściśle określonym czasie i miejscu.

7/ Tamże, s.277-278.

ROZDZIAŁ TRZECI

3. TENDENCJE DO ZMIAN W STRUKTURACH ORGANIZACYJNYCH ZWIAZKÓW TAKTYCZNYCH ARMII GŁÓWNYCH PAŃSTW NATO /RFN, USA,WB/

Chociaż założenia teoretyczne mówią o strukturach organizacyjnych wojsk lądowych przystosowanych do prowadzenia działań obronnych, to jednak konkretne zmiany na szczeblu związków taktycznych świadczą o ciągłym zwiększaniu się możliwości prowadzenia przez nie działań zaczepnych. Swiadczy o tym dążenie do zapewnienia warunków tworzenia zgrupowań uderzeniowych, składających się z czołgów, bojowych wozów piechoty i artylerii o znacznym zasięgu i dużej sile ognia.

Najogólniej można stwierdzić, że zmiany w strukturze organizacyjnej armii RFN, USA i WB zmierzają do wzmocnienia siły uderzeniowej wojsk lądowych i uodpornienia ich na ogień przeciwnika.

Zmiany w strukturach organizacyjnych mają ponadto doprowadzić do zwiększenia zarówno możliwości obrony przeciwlotniczej i przeciwpancernej, jak i manewrowości wojsk.

Dane uzyskane z prowadzonych w ostatnich latach przez wojska NATO ćwiczeń świadczą, że w działaniach bojowych obserwuje się wzrost tempa i manewrowości wojsk oraz elastyczności zgrupowań bojowych, a także nasycenia pola walki nowymi, coraz bardziej skutecznymi środkami rażenia. Obserwuje się także systematyczne doskonalenie struktur organizacyjnych oddziałów i związków taktycznych wojsk lądowych.

3.1. Tendencje do zmian w strukturach organizacyjnych związków taktycznych armii RFN

Wojskowi teoretycy armii RFN mają ogromną chęć stworzyć związki taktyczne wojsk lądowych najsilniejsze ze wszystkich armii nie tylko NATO, ale i Układu Warszawskiego. Jednak ich zapędy są hamowane ograniczeniami finansowymi. Mówiło się o znacznych zmianach w strukturze organizacyjnej związków taktycznych, które miały nastąpić po 1975 roku, jednak ze względów finansowych nie zostały one dotychczas przeprowadzone.

Według ogólnej teorii przygotowania wojsk do obrony najskuteczniejszym środkiem walki jest czołg. My jednak wiemy, że najnowocześniejsze czołgi wyposażone w 120 mm działo, nie są środkiem walki obronnej, lecz typowo zaczepnej. Można zatem stwierdzić, że założenia teoretyczne pozostają w sprzeczności z rzeczywistym wyposażaniem wojsk w broń ofensywną.

O zaczepnym charakterze tworzonych struktur organizacyjnych wojsk lądowych świadczy m.in. to, że organizuje się rozpoznawczy batalion pancerny, który będzie w stanie prowadzić nie tylko rozpoznanie, lecz także będzie mógł prowadzić samodzielnie /w określonym zakresie/ walkę.

W ostatnich latach powstała koncepcja utworzenia silnych związków taktycznych zdolnych do samodzielnego prowadzenia walki. Byłyby to związki wielkości dywizji lub nieco mniejsze od korpusu, wyposażone w najnowocześniejsze czołgi Leoprd-2 i Leopard-3.
W armii RFN zamierza się zwiększyć ogólną liczbę czołgów o 1000.

Ponadto wprowadza się do wyposażenia wojsk lądowych czołgi towarzyszące piechocie, na podwoziu Mardera, z armatą 60 mm.

3.1.1. Organizacja brygady pancernej i zmechanizowanej.

Przewiduje się dwa warianty organizacji brygad. Wariant pierwszy przewidziany jest na okres pokoju, wariant drugi - na okres zagrożenia i wojny.

W okresie pokoju brygada składałaby się z 3 batalionów po 4 kompanie każdy, natomiast w okresie zagrożenia i wojny w skład brygady wchodziłyby 4 bataliony po 3 kompanie bojowe w każdym.

W brygadzie pancernej przewiduje się 3 bataliony czołgów i 1 batalion zmechanizowany, a w brygadzie zmechanizowanej - 3 bataliony zmechanizowane i 1 batalion czołgów.

Rozważana jest także możliwość tworzenia brygad, z których każda składałaby się z 2 batalionów czołgów i 2 batalionów zmechanizowanych. Jeśli skład brygad jest jeszcze w sferze rozważań, to liczba wozów bojowych w batalionach i kompaniach została już ustalona i wynosi: w batalionie czołgów - 41 czołgów tj. 3 kompanie po 13 czołgów oraz 2 czołgi dowództwa batalionu; w batalionie zmechanizowanym - 35 bojowych wozów piechoty, tj. 3 kompanie po 11 wozów i 2 wozy w dowództwie batalionu.

Tak więc liczbę czołgów i wozów bojowych w kompanii w stosunku do poprzedniej liczby zwiększono o 2 czołgi, a w stosunku do kompanii zmechanizowanej - o 1 wóz bojowy.

Czwarty batalion formowany w brygadzie na okres wojny miałby w swoim składzie:

w batalionie czołgów: - 2 kcz po 13 cz oraz 2 cz dowództwa batalionu, razem 28 cz;

- 1 kompanię zmechanizowaną z 11 bojowymi wozami piechoty;

w batalionie zmechanizowanym:

- 2 kompanie zmechanizowane po 11 wozów i 2 wozy dowództwa batalionu, razem 24 bwp;

- 1 kcz z 13 czołgami.

Do struktury organizacyjnej dywizji przewiduje się wprowadzić batalion piechoty zmotoryzowanej jako pododdział pozabrygadowy, przeznaczony do ochrony sztabu dywizji, wykonywania desantów śmigłowcowych i innych zadań bojowych wynikłych w toku walki.

3.2. Tendencje do zmian w strukturach organizacyjnych związków taktycznych armii USA

Oficjalnie nie mówi się o zasadniczych zmianach, które mogłyby nastąpić w strukturach organizacyjnych związków taktycznych wojsk lądowych. Jednak czyni się przygotowania do przekształcenia dwóch dywizji piechoty w dywizje zmechanizowane. W wyniku tych zmian wojska lądowe armii USA stacjonujące na ZTDW miałyby w swoim składzie: 4 dywizje piechoty /obecnie 6 DP/, 6 dywizji zmechanizowanych /obecnie 4 DZ/ i 4 dywizje pancerne.

Pozornie są to niewielkie zmiany. Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę, że rozważa się także zwiększenie liczby batalionów czołgów w każdej dywizji pancernej o 1-2 bataliony, to liczba batalionów czołgów w 4 dywizjach pancernych zwiększy się od 4 do 8. W sumie można się więc spodziewać zwiększenia liczby czołgów o liczbę czołgów posiadanych przez jedną dywizję pancerną. Można zatem powiedzieć, że jest to utajone zwiększanie siły uderzeniowej, a więc ofensywnej wojsk lądowych.

Struktura organizacyjna dywizji pozostałaby strukturą brygadową.

Do uzbrojenia związków taktycznych wojsk lądowych zdecydowano wprowadzić nowy typ czołgu XM-1 o następujących danych

taktyczno-technicznych:

- waga	- 59 ton;
- prędkość	- 71 km/godz ;
- liczba pocisków	- 55 ;
- kaliber działa	- 105 mm, a w przyszłości 120 mm;
- zasięg działania	- 440 km.

Czołgi te mają być wprowadzane do uzbrojenia wojsk sukcesywnie od 1980 roku. W 1980 roku ma wejść do uzbrojenia 90 sztuk tego typu czołgów.

Siłę uderzeniową wojsk lądowych zamierza się zwiększyć także przez uzbrojenie wojsk w pociski Persching oraz zwiększenie zasięgu oddziaływania ogniowego pocisków Lars.

3.3. Tendencje do zmian w strukturach organizacyjnych związków taktycznych armii Wielkiej Brytanii

W związkach taktycznych wojsk lądowych armii Wielkiej Brytanii przeprowadza się reorganizację od 1975 roku; ma ona być zakończona do końca 1979 roku. Myślą przewodnią tej reorganizacji jest zwiększenie różnych rodzajów broni przypadającej na jednego żołnierza.

Zmiany w atrukturach organizacyjnych wojsk lądowych zmierzają do ich uproszczenia, m.in. poprzez wyeliminowanie struktur brygadowych z dywizji pancernej i wprowadzenie struktury pułkowo-batalionowej w czasie pokoju, a na czas wojny mają być organizowane grupy bojowe /zgrupowania bojowe/ składające się z piechoty, czołgów i artylerii. Pułki czołgów i bataliony zmechanizowane mają stanowić jądro zgrupowań taktycznych.

W dywizji przewiduje się dwa sztaby zgrupowań taktycznych.

W batalionach zwiększono liczbę kompanii z 3 do 4, a w pułkach - liczbę batalionów z 3 do 4 batalionów.

Wprowadza się do uzbrojenia nowy czołg Chiftain MK-5 z działem 120 mm i celownikiem laserowym. Pracuje się nad wielowarstwowym pancerzem czołgu, który ma być znacznie odporniejszy od dotychczasowego na przebijanie pocisków przeciwpancernych.

Równocześnie wprowadza się do wyposażenia wojsk śmigłowce uzbrojone w przeciwpancerne pociski o dużej sile przebijania.

Z powyższych danych jednoznacznie wynika, że we wszystkich związkach taktycznych omawianych armii zwiększa się siłę uderzenia wojsk lądowych poprzez zwiększenie liczby czołgów oraz udoskonalanie ich danych taktyczno-technicznych, poprzez wprowadzanie różnego rodzaju artylerii o zwiększonym zasięgu i skuteczności ognia, przy równoczesnym wprowadzaniu do uzbrojenia przeciwpancernych i przeciwlotniczych środków ogniowych.

Równocześnie obserwuje się zwiększenie manewrowości wojsk i upraszczanie struktur organizacyjnych wojsk lądowych, umożliwiających tworzenie zgrupowań taktycznych złożonych z wojsk zmechanizowanych, pancernych i artylerii.

ROZDZIAŁ CZWARTY

4. METODOLOGIA USPRAWNIANIA STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO WOJSK LĄDOWYCH

4.1. Formułowanie zadania usprawniającego

4.1.1. O sposobie rozwiązywania problemów naukowych

Naukowe podejście do rozwiązywania określonych problemów badawczych to według mnie takie podejście, które charakteryzuje uporczywe, konsekwentne i systematyczne dążenie do poznania skomplikowanych i nieznanych nam obszarów badanego problemu z racji niedostatku wiedzy o nim. Niedostatek wiedzy o przedmiocie lub zdarzeniu, które chcemy poznać, możemy wyeliminować dwoma sposobami: albo studiując literaturę przedmiotu, albo przeprowadzając odpowiednie badania, które umożliwią nam wyrobienie sobie poglądu na interesujące nas problemy. Na ogół bywa tak, że możemy skorzystać tylko z części materiałów poświęconych problemowi, którym się zajmujemy. Zawsze jednak należy zebrać o nim jak najwięcej danych i skonfrontować je ze sobą. Każdą informację powinno się uważać za cenną, nawet jeśli jest sprzeczna z naszymi poglądami na dany problem.

Głównym i podstawowym celem badań w określonym obszarze naukowego działania jest uogólnienie wiedzy /pewnych danych/ o badanym obiekcie lub zjawisku. Aby jednak można było tego uogólnienia dokonać, należy przede wszystkim skomplikowany i złożony problem badawczy wyjaśnić /poznać/ rozkładając go na części /elementy/ bardziej zrozumiałe /lub całkowicie zrozumiałe/ i postawić pytania, na które w znacznym stopniu mamy możliwość znaleźć odpowiedź w ramach posiadanej wiedzy lub po uzupełnieniu jej badaniami nie wymagającymi zbyt wielkiego wysiłku i wyjątkowo skomplikowanej aparatury badawczej.

Na niektóre pytania poszukujemy odpowiedzi czasami w procesie bardzo skomplikowanych i długotrwałych badań. Czynimy to jednak dopiero wówczas, kiedy nie jesteśmy już w stanie rozłożyć problemu badawczego na elementy bardziej zrozumiałe, czyli prostsze części składowe.

W każdym wypadku i na każdym etapie rozwiązywania problemu badawczego należy brać pod uwagę związki zachodzące między poszczególnymi jego częściami /elementami/, niezależnie od tego, czy dotyczy to przedmiotu /obiektu/, czy też zjawiska zachodzącego w społeczeństwie lub przyrodzie.

Naukowe rozwiązywanie problemów badawczych wymaga między innymi umiejętności dostrzegania atrybutów /cech charakterystycznych/ poznawanych przedmiotów /obiektów/ lub zjawisk i związków zachodzących zarówno pomiędzy poszczególnymi przedmiotami i pomiędzy ich atrybutami, a także pomiędzy atrybutami innych przedmiotów i zjawisk.

W zależności od charakteru problemu badawczego, który jest przedmiotem naszych rozważań /rozwiązań/, stosujemy różne sposoby postępowania zmierzającego do jego rozwiązania. Sądzę, że jeśli to postępowanie uznamy, ogólnie rzecz biorąc, za działanie, to będzie ono polegać na poszukiwaniu odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Na ogół uważa się, że stawianie pytań badawczych i szukanie na nie odpowiedzi stanowi metodologię badań.

Nie negując tych poglądów, widzę także możliwość i celowość stawiania pytań w nieco inny sposób niż ten, który stosuje się dotychczas w badaniach naukowych. Widzę mianowicie możliwość /uznając słuszność stawiania pytań badawczych i poszukiwania odpowiedzi na nie/ postawienia takich pytań, na które odpowiedzi dałyby algorytm postępowania wyjaśniającego w czasie formułowania zadania do rozwiązania problemu badawczego.

4.1.2. Stawianie pytań wyjaśniających w czasie formułowania zadania usprawniającego struktury organizacyjne związków taktycznych

Prowadząc rozważania nad działaniem usprawniającym struktury organizacyjne ZT, podjąłem próbę postawienia pytań w czasie formułowania zadania badawczego. Przedstawione na rysunku [8] pytania stawiane w czasie formułowania zadania usprawniającego struktury organizacyjne ZT w zasadzie dotyczą dwóch sfer działania. Pierwszą sferę stanowią działania usprawniające, w których zakres wchodzą wszelkie przedsięwzięcia związane z prowadzeniem badań nad usprawnianiem struktur organizacyjnych ZT, natomiast drugą wdrożenie wyników przeprowadzanych badań usprawniających w postaci propozycji zmian w dotychczasowych strukturach organizacyjnych ZT. Wydaje się, że pytania te należy ułożyć w odpowiedniej kolejności, tak aby odpowiedź na nie dała absolutnie jednoznaczny pogląd na zakres i sposób działania usprawniającego zespołu badawczego. Muszą one zatem stanowić określoną całość, przy zachowaniu kolejności wynikającej z zależności jednych od drugich.

Ustalenie kolejności stawiania pytań nie jest wcale łatwe.

Centralne i najważniejsze jest pytanie: jaki jest cel działania zespołu badawczego, co zamierza on osiągnąć? Dlatego też na rysunku pytanie to zostało umieszczone w środku, w centralnym punkcie, wokół którego rozmieszczone są w postaci kręgu pozostałe, wynikające z niego pytania. Wszystkie te pytania i odpowiedzi na nie oraz wynikające z nich działania muszą być podporządkowane celowi działania usprawniającego. Nie wolno dopuścić do tego, aby w którymkolwiek etapie działania usprawniającego jakiekolwiek

---

[8] Rys.nr 1 przedstawia - jak się wydaje - logiczny układ pytań wyjaśniających w czasie formułowania zadania badawczego.

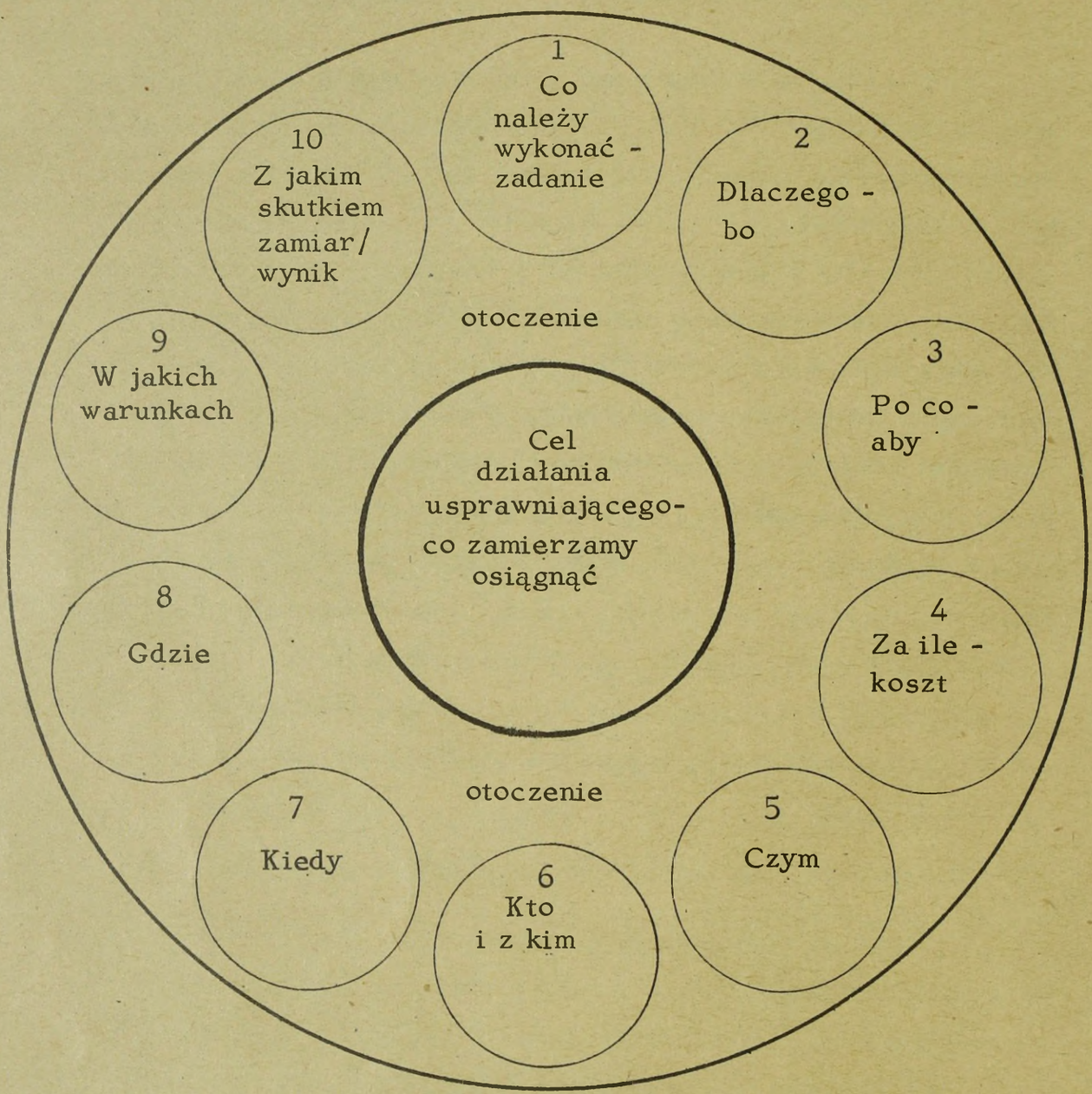

Rys.nr 1. Układ pytań wyjaśniających do formułowania zadania usprawniającego /badawczego/

Uwaga: do otoczenia zaliczamy czynniki ułatwiające lub utrudniające wykonanie zadania usprawniającego struktury organizacyjne ZT.

przedsięwzięcie mijało się z celem działania usprawniającego, Dlatego też określony cel działania usprawniającego struktury organizacyjne ZT musi być stale w centrum uwagi zespołu badawczego.

Pozostałe pytania, których jest dziesięć na rysunku przedstawiono w kółkach, a kolejność ich stawiania jest zgodna z ruchem wskazówek zegara. Pierwszym pytaniem wynikającym z odpowiedzi na pytanie centralne jaki jest cel działania - co zamierzamy osiągnąć, jest pytanie: co należy wykonać /zrobić/? Inaczej mówiąc, jest to zadanie do wykonania, które na rysunku umieszczone jest w punkcie oznaczającym na zegarze godzinę dwunastą.

Drugim pytaniem jest pytanie: dlaczego? Wydaje się bowiem, że pytania pierwsze i drugie oraz odpowiedzi na nie są ze sobą najciślej związane i wzajemnie z siebie wynikają.

Z pytaniem drugim: dlaczego? bardzo ściśle jest związane pytanie trzecie: po co ? Jeśli bowiem na pytanie: dlaczego? musimy uzyskać na przykład odpowiedź: bo stwierdzono takie lub inne niedomagania systemu, który jest przedmiotem działania usprawniającego, to na pytanie: po co? musimy otrzymać odpowiedź: aby osiągnąć np. lepszą sprawność działania określonych elementów struktury organizacyjnej ZT lub całego ZT jako systemu działającego na współczesnym polu walki w zakresie: siły ognia, samodzielności działania czy też np. zwiększenia manewrowości wojsk. Chodzi o określenie przedsięwzięć, których zrealizowanie doprowadzi do usunięcia wykrytych niedomagań w strukturze i działaniu poszczególnych elementów systemu, jakim jest ZT, lub niedociągnięć całego systemu.

Zarówno odpowiedź na pytanie: dlaczego? jak i pytanie: po co? muszą być ściśle podporządkowane celowi działania usprawniającego i nie powinny wykraczać poza cel działania, ale też powinny określać ramy zakresu, w których będzie prowadzone działanie usprawniające i które wynika z założonego celu działania usprawniającego dany system.

Pytaniem czwartym jest pytanie: za ile? Wydaje się, że taka kolejność tego pytania jest uzasadniona, wiąże się ono bowiem ściśle zarówno z odpowiedzią na pytanie: co zamierzamy zrobić? jak i z odpowiedzią na pytania: dlaczego? po co? działamy. Jednak aby odpowiedzieć na pytanie:za ile? musimy przede wszystkim uwzględnić cel działania usprawniającego. Powinniśmy bowiem zdawać sobie sprawę, że w przypadku działania usprawniającego struktury organizacyjne ZT określony cel możemy osiągnąć stosując bardzo różne sposoby i środki, które decydują o kosztach działania usprawniającego, a więc, które dają odpowiedź na pytanie: za ile? Dlatego też z punktu widzenia ekonomiki działania usprawniającego należy zastosować takie metody działania i użyć takich środków, które zapewnią osiągnięcie założonego celu działania usprawniającego struktury organizacyjne ZT przy poniesieniu jak najmniejszych kosztów.

Z odpowiedzią na pytanie: za ile? jest ściśle związana odpowiedź na pytanie: czym? które na rysunku zostało uwidocznione jako piąte. Wydaje się, że odpowiedź na to pytanie powinna się składać z dwóch członów. Pierwszy człon powinien dotyczyć określenia zespołu badawczego oraz sił i środków, którymi zespół ten będzie się posługiwał w czasie prac badawczych nad działaniem usprawniającym struktury organizacyjne ZT, natomiast człon drugi- odpowiedzi na pytanie, jakie siły i środki należy dodatkowo wprowadzić do struktur organizacyjnych ZT i w związku z tym jakie to pociągnie za sobą koszty w skali całego wojska. Jak więc z powyższego wynika, pytanie: za ilę? i odpowiedź na nie są ściśle związane z pytaniem: czym? i odpowiedzią na nie. Dlatego też pytanie: czym? zostało umieszczone jako następne po pytaniu: za ile? chociaż sądzę, że mogłoby ono również dobrze występować przed nim.

Pytanie szóste: Kto? ma na celu określenie wykonawców działania usprawniającego i składu zespołu badawczego, a więc jak liczny będzie ten zespół i z przedstawicieli jakich instytucji

zostanie utworzony.

Pytanie: kiedy? /na rysunku siódme/ oraz pytanie : gdzie? /na rysunku ósme/ można stawiać w dowolnej kolejności, a więc jako następne po pytaniu: kto? może równie dobrze następować pytanie: gdzie? , jak i pytanie: kiedy? Wydaje się bowiem, że kolejność następowania tych pytań i odpowiedzi na nie nie będzie miała istotnego znaczenia dla jasności sformułowania zadania /działania/ zespołu badawczego.

Po pytaniach: gdzie? i kiedy? następuje pytanie: w jakich warunkach? Odpowiadając na to pytanie musimy uwzględnić wszelkie ustalenia zawarte w rozkazach, zarządzeniach i wytycznych osób funkcyjnych powołujących zespół badawczy i sankcjonujących jego działanie usprawniające struktury organizacyjne ZT. Niemożliwe będzie jednak uwzględnienie wszystkich czynników warunkujących działanie zespołu badawczego, niektóre z nich bowiem trudno przewidzieć i ująć w zarządzeniach i innych dokumentach, gdyż mogą one wystąpić w trakcie działania usprawniającego zespołu badawczego. Dlatego też wszystkie czynniki nie przewidziane, a mające wpływ na przebieg działań usprawniających oraz wszystkie pytania wyjaśniające do formułowania zadania badawczego na rysunku zostały przedstawione na tle otoczenia przedstawionego graficznie w postaci koła. Wydaje się, że odpowiedź na pytanie w jakich warunkach? uzyskać można po otrzymaniu odpowiedzi na wszystkie poprzednie pytania i dlatego zostało ono na rysunku umieszczone jako przedostatnie, przed pytaniem: z jakim skutkiem?

Pytanie: z jakim skutkiem? jest umieszczone na ostatnim miejscu, ponieważ odpowiedź na nie powinna nam określić, w jakim stopniu został osiągnięty zamiar działania usprawniającego, a więc czy został osiągnięty założony cel działania usprawniającego. Od-

powiedź na to pytanie wymaga konfrontacji zamiaru założonego działania usprawniającego z osiągniętymi wynikami tego działania. Odpowiedź ta powinna się składać z dwóch członów.
Pierwszy człon dotyczyłby oceny wykonania postawionego zespołowi badawczemu zadania opracowania propozycji zmian w dotychczasowych strukturach organizacyjnych ZT, drugi zaś - oceny skutków wprowadzenia tych zmian do struktury organizacyjnej ZT, po ich weryfikacji w działaniach bojowych związków taktycznych na pozorowanym polu walki.

4.1.3. Pytania wyjaśniające i odpowiedzi na nie w czasie formułowania zadania usprawniającego struktury organizacyjne dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej.

Przyjmując, że nasze działanie będzie skierowane na usprawnienie obecnej struktury organizacyjnej związków taktycznych wojsk lądowych /DZ i DPanc/, to pytania "wyjaśniające" do sformułowania problemu badawczego i odpowiedzi na nie powinny brzmieć następująco:

Na pytanie centralne i zasadnicze: jaki jest cel działania usprawniającego, co zamierzamy osiągnąć?, najogólniejszą odpowiedzią będzie: "udoskonalić strukturę organizacyjną związków taktycznych wojsk lądowych /DZ i DPanc [9]/". Odpowiedź ta określa nam cel działania usprawniającego. Jest ona jednak zbyt ogólna, aby można ją było traktować jako zadanie do wykonania w wyniku rozważań i badań naukowych. Stanowi ona jednak hasło wywoławcze, pod którym kryją się konkretne problemy badawcze; problemy te mogą być sformułowane w wyniku odpowiedzi na pytanie: co należy wykonać?

9/ Aby się nie powtarzać, w dalszych rozważaniach przyjmiemy, że przez ZT będziemy w tym wypadku rozumieć dywizję zmechanizowaną i dywizję pancerną.

Na pytanie pierwsze: co należy wykonać? oczekujemy odpowiedzi określającej problemy badawcze, które należy rozwiązać w wyniku działania usprawniającego. Mogą one być sformułowane po przeprowadzeniu analizy i oceny obecnie obowiązujących struktur organizacyjnych ZT, pod kątem spełniania przez nie wyznaczonych im funkcji na współczesnym i przyszłym polu walki.

Analiza i ocena struktur organizacyjnych ZT może stanowić samodzielne /zamknięte/ zadanie badawcze lub może być jednym z etapów całego procesu badawczego prowadzonego przez jeden zespół, którego całe działanie jest poświęcone usprawnieniu struktur organizacyjnych ZT. Związek taktyczny jest typowym systemem wojskowym i jako taki należy do bardzo złożonych i skomplikowanych systemów. Jego złożoność wynika nie tylko z tego, że w jego skład wchodzi wiele rodzajów uzbrojenia, sprzętu bojowego i technicznego oraz tysiące ludzi z bardzo różnymi specjalnościami, lecz przede wszystkim z tego, że poszczególne jego elementy składowe /organizacyjne/ mają bardzo różne i trudne funkcje do spełnienia w czasie pokoju, a tym bardziej na współczesnym polu walki w czasie wojny.

Trudność spełniania swoich funkcji przez poszczególne elementy składowe ZT jako systemu i przez cały system polega głównie na tym, że funkcje te muszą być spełniane w warunkach działania zakłócającego prowadzonego przez przeciwnika. Stąd też działania usprawniające struktury organizacyjne ZT mają na celu zaproponowanie takich rozwiązań, których wprowadzenie spowoduje utworzenie struktur organizacyjnych ZT mogących spełniać wyznaczone im funkcje w warunkach działania zakłócającego przeciwnika. Chodzi zatem o to, aby stworzyć taką strukturę organizacyjną ZT, która zapewni spełnianie podstawowych funkcji przez ZT nawet wówczas, gdy przeciwnikowi uda się obezwładnić lub wyeliminować z pola wal-

ki niektóre elementy struktury organizacyjnej ZT.

Propozycje utworzenia struktur organizacyjnych ZT mało wrażliwych na działanie zakłócające przeciwnika może przedstawić zespół złożony z ludzi o określonych kwalifikacjach, posiadających duże doświadczenie w organizowaniu i prowadzeniu działań bojowych.

Na pytanie: kto? powinniśmy otrzymać odpowiedź określającą zespół ludzi lub instytucję, której się powierza /stawia/ zadanie usprawnienia struktury organizacyjnej ZT.

Natomiast na pytanie: z kim? należy się spodziewać odpowiedzi, z jakim zespołem ludzi lub z którą osobą funkcyjną czy instytucją usprawniający strukturę organizacyjną ZT będzie współpracował lub współdziałał.

Kto i z kim ma wykonać zadanie usprawnienia struktury organizacyjnej ZT jest ściśle uzależnione od zakresu i charakteru problemów, które należy rozwiązać, oraz od ilości i jakości środków, które zostaną oddane do dyspozycji usprawniającego strukturę organizacyjną ZT, a także od czasu, jaki się na wykonanie tego zadania przeznacza.

Najogólniej rzecz biorąc można przyjąć, że zakres problemów, które należy rozwiązać w toku usprawniania struktur organizacyjnych ZT może być kompleksowy lub cząstkowy w stosunku do całości struktur organizacyjnych ZT. Zakres kompleksowy będzie obejmował wszystkie lub prawie wszystkie poziomy struktury organizacyjnej ZT, a więc od poziomu zerowego obejmującego pododdziały i oddziały występujące na szczeblu organizacyjnym ZT /w tym wypadku dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej/ poprzez pułki, bataliony, kompanie, plutony, drużyny /załogi/, aż do pojedynczego żołnierza włącznie, albo może obejmować wszystkie lub prawie wszystkie elementy funkcyjne ZT od elementu bezpośredniego dzia-

łania, poprzez element dowodzenia bojowego zabezpieczenia działań, wsparcia ogniowego i zabezpieczenia materiałowego, aż do zasad i sposobów szkolenia.

Natomiast cząstkowy zakres problemów przewidzianych do rozwiązania może obejmować tylko niektóre poziomy organizacyjne struktury organizacyjnej ZT lub tylko niektóre elementy funkcyjne jednego lub kilku poziomów struktury organizacyjnej ZT, ale może także obejmować tylko niektóre poziomy i niektóre elementy struktury organizacyjnej ZT.

Tak więc od zakresu /ilości/ i jakości problemów, które mają być rozwiązane w procesie usprawniania struktury organizacyjnej ZT, będzie uzależniony skład ilościowy i jakościowy zespołu badawczego, któremu zadanie rozwiązania tych problemów zostanie powierzone. Jednakże skład tego zespołu będzie zależał nie tylko od ilości problemów przewidzianych do rozwiązania lecz również od charakteru problemów, które należy rozwiązać.

Problemy badawcze mogą być rozwiązywane w wyniku rozważań teoretycznych lub badań empirycznych.

Jeśli problem zostanie sformułowany w taki sposób, że do jego rozwiązania wystarczą rozważania teoretyczne, to wówczas rozwiązanie tego problemu można powierzyć niewielkiemu zespołowi złożonemu z odpowiednich specjalistów, natomiast gdy zakres problemów, które należy rozwiązać w wyniku rozważań teoretycznych będzie dotyczył tylko jednego szczebla organizacyjnego lub jednej specjalności wojsk, to wówczas zadanie to może wykonywać nawet jeden specjalista z danej dziedziny wiedzy wojskowej.

Jeżeli jednak problemy do rozwiązania będą wymagały badań empirycznych, to wówczas zespół badawczy będzie musiał być odpo-

wiednio liczny i dobrze zorganizowany, gdyż badania wymagają dużego wysiłku zarówno ze strony ludzi wchodzących w skład zespołu badawczego, jak i tych, którzy będą wykonywać określone zadania taktyczne będące przedmiotem badań.

Na pytanie: czym? możemy uzyskać odpowiedź dopiero po ustaleniu czy do rozwiązania problemu badawczego wystarczą rozważania teoretyczne, czy też konieczne będzie przeprowadzenie badań empirycznych, w których weźmie udział określona liczba ludzi i sprzętu bojowego.

Odpowiedź ta jest ściśle związana z pytaniem: co? Chodzi mianowicie o to, że w zależności od zakresu i charakteru problemu /problemów/ dotyczącego usprawniania struktur organizacyjnych ZT będzie potrzebny bardzo różny warsztat pracy i aparat badawczy. Wydaje się jednak, że w wypadku usprawniania struktur organizacyjnych ZT, rozważania teoretyczne mogą być tylko jednym z etapów rozwiązywania tego typu problemów; kolejnym etapem będą badania empiryczne, które umożliwią zweryfikowanie założeń i poglądów teoretycznych. W związku z tym, aby odpowiedzieć na pytanie: czym? należy określić, jakiego rodzaju pododdział, oddział lub związek taktyczny będzie potrzebny do dyspozycji zespołu badawczego. Jeśli np. z rozważań teoretycznych wynika, że do pododdziałów piechoty należy włączyć na stałe - jako organiczne - czołgi, oznacza to, że do badań kompanii piechoty, w której skład będą wchodzić czołgi, potrzebna będzie kompania piechoty o obecnej strukturze organizacyjnej i kompania z czołgami o proponowanej strukturze organizacyjnej oraz co najmniej kompania piechoty z czołgami do pozorowania działania przeciwnika.

Im wyższy szczebel organizacyjny pododdziałów będzie przedmiotem badań empirycznych, tym więcej trzeba będzie ludzi i sprzętu bojowego oraz materiałów do pozorowania pola walki.

Na pytanie: dlaczego podejmujemy działanie?, w tym wypadku dlaczego podejmujemy działania usprawniające struktury organizacyjne ZT, otrzymujemy odpowiedź: ponieważ stwierdza się zbyt małą siłę ognia i uderzenia oraz brak warunków do samodzielnego działania pododdziałów piechoty dywizji zmechanizowanej i pododdziałów czołgów dywizji pancernej. Oczywiście takie stwierdzenie musi wynikać z wnikliwej analizy i oceny dotychczasowej struktury organizacyjnej pododdziałów piechoty dywizji zmechanizowanej i pododdziałów czołgów dywizji pancernej oraz z analizy i oceny spełniania wyznaczonych funkcji przez te pododdziały na współczesnym polu walki w stosunku do siły ognia i samodzielności działania bojowego przeciwnika, z którym przypada tym pododdziałom walczyć.

Na pytanie: po co zostało podjęte działanie i co w jego wyniku należy osiągnąć? powinniśmy otrzymać odpowiedź, która jest ściśle związana z pytaniem: dlaczego? Jeśli na pytanie: dlaczego? otrzymujemy odpowiedź: bo obecna struktura organizacyjna ZT nie odpowiada wymaganiom współczesnego pola walki, a w konkretnym przypadku struktura organizacyjna pododdziałów charakteryzuje się zbyt małą siłą ognia i uderzenia oraz brakiem warunków do samodzielnego działania w działaniach zaczepnych, to odpowiedź na pytanie: po co? powinna brzmieć: aby wzmocnić siłę ognia i uderzenia oraz zapewnić większą niż dotychczas samodzielność działania pododziałom piechoty od szczebla organizacyjnego plutonu, poprzez kompanie, batalion, pułk i dywizję zmechanizowaną włącznie oraz od szczebla organizacyjnego plutonu, kompanii, batalionu, pułku czołgów, aż do dywizji pancernej włącznie.

Na pytanie: kiedy? powinniśmy otrzymać odpowiedź określającą termin rozpoczęcia i zakończenia działania usprawnoającego strukturę organizacyjną ZT. Określenie zarówno terminu rozpoczę-

cia, jak i zakończenia pracy nad usprawnieniem struktur organizacyjnych ZT nie jest łatwe, jest bowiem uzależnione od bardzo wielu czynników. Pozornie może się wydawać, że określenie terminu rozpoczęcia pracy zespołu badawczego nad usprawnieniem struktur organizacyjnych ZT nie powinno nastręczać trudności. Tymczasem jest to bardzo ważny problem, który powinien być bardzo wnikliwie rozpatrzony, a określenie terminu rozpoczęcia prac powinno wynikać z gotowości zespołu badawczego do działania. Otóż określając termin rozpoczęcia pracy zespołu badawczego musimy uzmysłowić sobie, w jakim stopniu mamy skonkretyzowane temat i problemy badawcze, czy mamy zgromadzone odpowiednie materiały źródłowe i pomocnicze potrzebne do rozwiązania problemów badawczych, czy zarówno zespół badawczy, jak i ludzie potrzebni do prowadzenia badań empirycznych i sprzęt bojowy są w gotowości do działania i czy są wszystkie materiały i środki potrzebne do prowadzenia badań, włącznie z poligonem, na którym będą one prowadzone. Ustalenie tych danych pozwoli określić, czy zespół badawczy przystępuje do działania w warunkach pełnej jasności zadania, jakie ma wykonywać, i czy jakieś wstępne prace organizacyjne zostały już zrealizowane, czy też zadanie jest sformułowane bardzo ogólnie, bez wskazania konkretnych problemów, które należy rozwiązać. Stan przygotowania do działania usprawniającego struktury organizacyjne ZT ma decydujący wpływ na ilość czasu potrzebnego na uzyskanie zakładanych wyników badań. Jeśli bowiem zleceniodawca tematu pracy badawczej określi konkretne problemy wymagające rozwiązania, to wówczas zespół badawczy nie musi przeprowadzać analizy i oceny działania całego systemu, jakim jest ZT, lecz może przystąpić do teoretycznego opracowania koncepcji usprawnienia struktur organizacyjnych ZT, z równoczesnym przygotowywaniem strony organizacyjnej przeprowadzenia badań empirycznych. Jeśli natomiast zleceniodawca nie skonkretyzował problemów wymagają-

cych rozwiązania, a jedynie sformułował temat na podstawie zauważonych niedomagań systemu, a więc struktur organizacyjnych ZT, to wówczas zespół badawczy musi przeprowadzić analizę i ocenę tych struktur jako całego systemu i jego elementów składowych pod kątem spełniania wyznaczonych im funkcji. Analiza i ocena struktur organizacyjnych ZT jest pierwszym, bardzo ważnym, etapem pracy zespołu badawczego.

Drugim etapem pracy zespołu badawczego będzie sprecyzowanie problemów, które należy rozwiązać, aby usprawnić struktury organizacyjne ZT i doprowadzić je do takiego stanu, który zapewni spełnianie przez wszystkie szczeble organizacyjne ZT /poziomy organizacyjne/ i elementy wyznaczonych mu funkcji na współczesnym polu walki.

Jest to etap bardzo ważny i w znacznym stopniu wyniki pracy zespołu badawczego w tym etapie są uzależnione od trafnie i prawidłowo sformułowanych wniosków z analizy i oceny istniejących struktur organizacyjnych ZT oraz funkcji spełnianych przez nie podczas działań bojowych.

Z analizy i oceny istniejących struktur organizacyjnych ZT i funkcji, jakie im wyznaczono do spełnienia w działaniach bojowych, może np. wyniknąć, że zarówno pododdziały piechoty, jak i pododdziały czołgów nie są w stanie działać samodzielnie w takim stopniu, jak wynika to z potrzeb i wymagań współczesnego pola walki.

W tej sytuacji zespół badawczy w drugim etapie swojej pracy, a więc w etapie formułowania problemów, które należy rozwiązać w toku badań, powinien m.in. sformułować w formie pytania następujący problem: co należy zrobić, jakich dokonać zmian w strukturze organizacyjnej pododdziałów piechoty i czołgów, aby zwiększyć ich siłę ognia i uderzenia oraz aby mogły one działać samodzielnie we

wszystkich rodzajach działań bojowych, a więc zarówno w działaniach zaczepnych, obronnych, jak i rozpoznawczych czy też w ubezpieczeniu postoju i marszu?

Trzeci etap pracy zespołu badawczego będzie poświęcony opracowaniu propozycji zmian struktury organizacyjnej ZT. Będą to zarówno propozycje zmian w strukturze organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i ZT, jak i propozycje zmian spełnianych przez nie dotychczas funkcji, a więc zadań bojowych, jakie się im powierza do wykonywania na współczesnym polu walki.

Zmiany w strukturze organizacyjnej ZT mogą np. dotyczyć włączenia do pododdziałów piechoty czołgów jako ogranicznych środków walki, a do pododdziałów czołgów - pododdziałów piechoty jako organicznych elementów ich struktury organizacyjnej.

Jeśli chodzi o propozycje zmian funkcji, a więc zadań bojowych, jakie dotychczas miały do spełnienia pododdziały piechoty czy czołgów na współczesnym polu walki, to sprawa jest nieco bardziej skomplikowana, dotyczy bowiem zasad i sposobów działania poszczególnych elementów organizacyjnych struktury pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych, a te w większości wypadków są związane z wprowadzaniem nowego lub nowocześniejszego sprzętu i uzbrojenia do wyposażenia wojsk.

Kiedy na przykład pododdziały piechoty wyposażono w bojowe wozy piechoty, stało się rzeczą oczywistą, że pododdziały te mają znacznie większe możliwości bojowe i mogą szybciej i łatwiej pokonywać przeciwnika, niż wówczas, kiedy piechota działała na transportach opancerzonych SKOT, a tym bardziej wówczas, gdy była przewożona na samochodach ciężarowych.

Czwarty etap pracy zespołu badawczego będzie obejmował badania empiryczne w celu sprawdzenia propozycji zmian w struktu-

rze organizacyjnej ZT opracowanych w trzecim etapie. Niewątpliwie jest to etap pracy zespołu badawczego najważniejszy, a zarazem najtrudniejszy; realizowane w tym etapie przedsięwzięcia wymagają wielkiego nakładu środków finansowych. Od prawidłowo zorganizowanych i przeprowadzonych badań empirycznych zależy, czy ostateczne ustalenie struktury organizacyjnej ZT i wyznaczonych im funkcji będą optymalne. A przecież cała działalność usprawniająca struktury organizacyjnej ZT jest poświęcona temu celowi. W toku badań empirycznych może się okazać, że założenia i propozycje opracowane w toku rozważań teoretycznych nie zawsze uwzględniały możliwości praktycznego działania pododdziałów i oddziałów związków taktycznych na pozorowanym współczesnym polu walki.

W niektórych wypadkach może się okazać, że praktyczne możliwości bojowe pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych są mniejsze niż zakładano teoretycznie, w innych zaś - że są większe albo że pokrywają się z założeniami teoretycznymi.

Czasami wprowadzenie do struktury organizacyjnej nowego elementu może stworzyć większe możliwości bojowe, niż się spodziewano. Na przykład wprowadzenie plutonu moździerzy 82 mm do struktury organizacyjnej kompanii piechoty może ją usamodzielnić w działaniu w takim stopniu, jakiego się nie spodziewano. Albo wprowadzenie do struktury organizacyjnej plutonów i kompanii piechoty czołgów jako elementu stałego, organicznego może się okazać ze wszech miar celowe i nieodzowne, w odróżnieniu od dotychczas stosowanej zasady przydzielania tym pododdziałom czołgów na okres walki.

Etap czwarty pracy zespołu badawczego poświęcony jest więc weryfikacji założeń i propozycji opracowanych na podstawie rozważań teoretycznych i powinien ostatecznie dać pogląd na propozycje zmierzające do usprawnienia istniejących struktur organizacyjnych ZT.

Etap piąty obejmuje prace zespołu badawczego mające na celu sformułowanie wniosków z przeprowadzonych badań oraz propozycji dotyczących dokonania zmian w dotychczasowej strukturze organizacyjnej ZT, a także nowych zasad i sposobów działań bojowych pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych, wynikających z ich nowej struktury organizacyjnej.

Propozycje zmian w strukturze organizacyjnej ZT oraz zasad i sposobów ich działania bojowego są wynikiem badań i prac zespołu badawczego i w związku z tym ich sformułowanie może być w zasadzie końcowym etapem pracy tego zespołu. Może jednak zaistnieć i taka sytuacja, że propozycje te będą stanowić dla tego zespołu podstawowy materiał potrzebny do opracowania instrukcji, regulaminów lub wytycznych dla wojsk, które będą stosowane w ich praktyce szkoleniowej; wówczas czas pracy zespołu badawczego znacznie się wydłuży. Ale w wypadku, kiedy opracowanie tych instrukcji, regulaminu czy wytycznych zostanie powierzone innemu zespołowi, wówczas zespół badawczy kończy swoją pracę sformułowaniem wniosków z badań i propozycji zmian w strukturze organizacyjnej ZT oraz zmiany zasad i sposobów działania bojowego ZT na współczesnym polu walki.

Na pytanie: gdzie należy podjąć działania? powinniśmy otrzymać odpowiedź określającą miejsce pracy zespołu badawczego, a więc zarówno instytucje i lokal, w którym będzie on pracował, jak i teren - poligon, na którym będą prowadzone badania empiryczne. Odpowiedź na to pytanie łączy się ściśle z odpowiedzią na pytanie: w jakich warunkach?

Na pytanie: w jakich warunkach będzie przebiegać działanie? powinniśmy otrzymać odpowiedź, czy sformułowane problemy, które mają być rozwiązane, i wynikające z nich zadania dla zespołu badawczego są zrozumiałe i czy przewiduje się czynniki ułatwia-

jące lub utrudniające wykonanie zadań stojących przed zespołem badawczym. Jednym z czynników ułatwiających lub utrudniających wykonanie zadań badawczych jest atmosfera wytworzona wokół problemów, które mają być rozwiązywane, i stosunek otoczenia do przewidywanych wyników prac zespołu badawczego. Do otoczenia należy w tym wypadku zaliczyć wszelkie instytucje i osoby funkcyjne nie zaangażowane w wykonywanie zadań badawczych, lecz mogące w określony sposób wpływać na organizację i przebieg badań.

Na pytanie: za ile? powinniśmy otrzymać odpowiedź jaki jest przewidywany koszt przeprowadzanych badań, a także koszt wprowadzenia zaproponowanych rozwiązań. W niektórych wypadkach bierze się pod uwagę tylko koszt badań, a koszty wprowadzenia usprawnień mogą być obliczane po przeprowadzeniu badań i mogą stanowić - jak to już powiedziano wyżej - zupełnie odrębny pronlem działalności usprawniającej struktury organizacyjne ZT. Zagadnienie kosztów tego rodzaju przedsięwzięć jest bardzo istotne, gdyż w znacznej mierze są od nich uzależnione wszystkie, albo prawie wszystkie poprzednie elementy działania usprawniającego.

Wysokość kosztów zarówno na przeprowadzenie badań, jak i na dokonanie zaproponowanych zmian w strukturze organizacyjnej związku taktycznego będzie zależeć od zakresu działania usprawniającego, czyli od ilości i jakości elementów składowych systemu, które zamierzamy zmienić.

Na pytanie: z jakim skutkiem należy działać? odpowiedzi należy szukać w dwóch etapach działalności usprawniającej struktury organizacyjne ZT. Pierwszy etap dotyczy formułowania zadania usprawniającego i dlatego ta część odpowiedzi jest zawarta w określeniu, co należy wykonać.

Z jakim skutkiem należy działać w celu usprawnienia struktury organizacyjnej ZT - to niewątpliwie pytanie mieszczące się

w zamiarze działań usprawniających. Natomiast z jakim skutkiem działano - to pytanie, na które można otrzymać odpowiedź w drugim etapie działalności usprawniającej - w etapie weryfikacji zaproponowanych rozwiązań zmierzających do usprawnienia struktur organizacyjnych ZT.

Weryfikacja propozycji usprawnień struktur organizacyjnych ZT jest wyjątkowo ważnym etapem prac usprawniających i wymaga absolutnie obiektywnego podejścia do propozycji przedstawionych przez zespół badawczy, gdyż od niej zależy, czy wszystkie propozycje zostaną przyjęte i wprowadzone do praktyki działania wojsk, czy też niektóre z nich albo nie powinny być brane pod uwagę w etapie wdrażania usprawnień, albo powinny być zmienione w określonym zakresie.

Może się okazać, że niektóre propozycje zmian struktury organizacyjnej ZT, mimo iż są bardzo cenne z punktu widzenia wzmocnienia siły ognia, siły uderzenia czy manewrowości wojsk, to jednak ze względu na wysoki koszt tych zmian lub ograniczenia technologiczne i produkcyjne naszego przemysłu nie będą mogły być przyjęte, chyba że w czasie formułowania zadania badawczego takich ograniczeń i zastrzeżeń zespół badawczy nie otrzymał.

4.2. Podstawowe założenia metodologiczne usprawniania struktury organizacyjnej związku taktycznego.

Strukturę organizacyjną wojsk należy rozpatrywać w powiązaniu z możliwościami ekonomicznymi, poziomem techniki i technologii produkcji kraju /lub układu wojskowego, do którego dany kraj należy/. Struktura ta kształtowała się wraz z rozwojem społeczeństwa, zwłaszcza zaś w ciągu ostatnich dwóch wieków.

Rozpatrując strukturę organizacyjną wojsk, powstałą w ostatnich kilkudziesięciu latach, najogólniej można w niej wyróżnić takie podstawowe elementy, jak:

- dowodzenia,
- walki,
- wsparcia,
- zabezpieczenia.

Wydaje się, że można także strukturę organizacyjną wojsk podzielić nieco inaczej, na takie elementy, jak:

- przygotowania walki i kierowania nią,
- bezpośredniego i pośredniego prowadzenia walki,
- zasilania walki zbrojnej na polu walki, w ugrupowaniu przeciwnika i na jego zapleczu.

Za element dowodzenia albo przygotowywania walki i kierowania nią należy uznać dowódców, wszystkich ich zastępców i bezpośrednich pomocników, sztaby oraz wszystkie komórki organizacyjne i pododdziały wojsk, które organizują i zabezpieczają działalność osób funkcyjnych wchodzących w skład dowództwa i sztabu, na różnych szczeblach organizacyjnych wojsk.

Element walki albo bezpośredniego i pośredniego prowadzenia działań bojowych stanowią: pododdziały, oddziały oraz związki taktyczne i operacyjne wojsk zmechanizowanych i pancernych, a także pododdziały, oddziały i związki taktyczne wojsk rakietowych i artylerii, lotnictwa oraz pododdziały i oddziały wojsk inżynieryjnych i chemicznych.

Za element zabezpieczenia albo zasilania walki zbrojnej na polu walki, w ugrupowaniu przeciwnika i na jego zapleczu należy uznać: wszystkie komórki organizacyjne wojsk, które dostarczają pododdziałom wszystko, co potrzebne jest do prowadzenia walki zbrojnej na współczesnym polu walki w bezpośrednim starciu z przeciwnikiem oraz w jego ugrupowaniu i na zapleczu. Należą do nich żywność, umundurowanie, wszelkiego rodzaju sprzęt bojowy, uzbrojenie, amunicja, lekarstwa, a także pieniądze.

Płk dr L.Kuleszyński w artykule pt. "Doskonalenie dowodzenia wojskami w warunkach polowych[10/], w rozdziale zatytułowanym "Metodyka doskonalenia dowodzenia", w punkcie trzecim, dotyczącym kompleksowości, m.in. pisze: "Doskonaląc dowodzenie należy oddziaływać na wszystkie czynniki, od których zależy jego poziom" Wśród wielu czynników podlegających doskonaleniu autor wyróżnia struktury organizacyjne organów dowodzenia /dowództw i jednostek dowodzenia/, a także struktury organizacyjne dowodzonych wojsk, gdyż od nich zależy również sprawność dowodzenia."

Zarówno w strukturze organizacyjnej wojsk, jak i ich organów dowodzenia można z kolei wyróżnić trzy składniki, które mogą i powinny być ciągle doskonalone. Przyjmując, że każdy pododdział, oddział czy związek taktyczny lub organ dowodzenia są systemami, można powiedzieć, że w związku z tym podlegają one doskonaleniu - jak każdy inny system.

Doskonaleniu zatem podlegają metody i organizacja działania oraz środki, które dany system wykorzystuje w swoim działaniu. Doskonaleniu pod względem organizacyjnym podlega także struktura organizacyjna danego pododdziału, oddziału czy związku taktycznego.

W różnych systemach poszczególne elementy są bardziej lub mniej doskonałe w konkretnym czasie działania systemu. Dlatego też proces doskonalenia poszczególnych elementów systemu stanowi o jego elastyczności i zapewnia /lub nie zapewnia/ oczekiwaną skuteczność jego działania. W związku z tym elementy te mogą wymagać zmian bądź natychmiast, bądź też w określonym czasie.

W tej pracy omawiam tylko strukturę organizacyjną wojsk /pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych/. Struktura organiza-

---

10/ Płk dr L.Kuleszyński:"Doskonalenie dowodzenia wojskami w warunkach polowych". Myśl Wojskowa Nr 2/1977,Warszawa.

cyjna bowiem pododdziałów piechoty i czołgów, oddziału zmechanizowanego i czołgów oraz związku taktycznego wojsk zmechanizowanych i wojsk pancernych jest jednym z ważniejszych elementów w całym systemie organizacji wojsk lądowych. Decyduje ona bowiem o ich sile ognia, odporności na ogień przeciwnika oraz o możliwości szybkiego działania i wykonywania manewru. Te zaś w znacznym stopniu decydują o możliwości rozbicia i zniszczenia odpowiednich zgrupowań przeciwnika. Od struktury organizacyjnej wojsk w znacznym stopniu zależą ich taktyka i możliwości działania.

Uważam, że w związku z wprowadzeniem do uzbrojenia wojsk wielu nowych rodzajów sprzętu bojowego i uzbrojenia nadszedł czas, aby przeanalizować obecną strukturę organizacyjną pododdziałów piechoty i czołgów, oddziałów zmechanizowanych i pancernych oraz związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych i ewentualnie zaproponować określone wymagania zmian w stosunku do potrzeb współczesnego pola walki.

4.2.1. Wpływ wprowadzania do wyposażenia wojsk nowego uzbrojenia na zasady i sposoby działania oraz strukturę organizacyjną wojsk

Struktura organizacyjna wojsk[11/], uzbrojenie i wyposażenie oraz ich działanie na współczesnym polu walki są zmienne i wzajemnie od siebie uzależnione. Wprowadzanie do wojsk coraz to nowocześniejszego sprzętu bojowego i uzbrojenia decyduje o zmianie zasad i sposobów użycia wojsk, a nawet o pojawieniu się nowych rodzajów wojsk, które mają specyficzny sposób działania na polu walki.

11/ Struktura organizacyjna wojsk - to budowa wewnętrzna sił zbrojnych, formy organizacyjne wojska. Struktura organizacyjna wojska uzależniona była w każdej epoce głównie od charakteru uzbrojenia i wyposażenia wojsk. Mała Encyklopedia Wojskowa, t.3, str.220.

Od czasu zakończenia drugiej wojny światowej do uzbrojenia wojsk lądowych wprowadzono m.in. pistolety maszynowe, ciężkie i ręczne karabiny maszynowe, ręczne granatniki przeciwpancerne o dużej sile przebijania pancerza, noktowizory umożliwiające prowadzenie ognia z broni ręcznej i maszynowej w nocy, wozy bojowe piechoty dysponujące dużą siłą ognia i zdolne do pokonywania bezdroży i przeszkód wodnych.

Oddziałom i związkom taktycznym wojsk zmechanizowanych przydziela się obecnie śmigłowce umożliwiające przerzut piechoty w stosunkowo krótkim czasie na duże odległości i pokonywanie zapór inżynieryjnych nieprzyjaciela i bardzo szerokich i głębokich przeszkód wodnych.

W latach pięćdziesiątych natomiast pojawiła się w wyposażeniu wojsk broń jądrowa, w zasadniczy sposób wpłynęła na zmianę zasad i sposobów działania na polu walki. Od tego czasu zaczęto używać terminu "Działanie wojsk na współczesnym polu walki", uważając, że jest to konieczne dla odróżnienia działania bojowego wojsk bez użycia broni masowego rażenia, od działania wojsk z jej użyciem.

Z powyższego wynika, że wprowadzanie do wyposażania wojsk nowego sprzętu i uzbrojenia wpływa na tworzenie nowych pojęć, terminów i teorii oraz zasad i sposobów działania wojsk na polu walki.

W wyniku wprowadzenia w latach sześćdziesiątych do wyposażenia naszych pododdziałów piechoty transporterów opancerzonych SKOT, a następnie SKOT - 2A z wieżyczką i dwoma karabinami maszynowymi, zmieniła się struktura organizacyjna plutonu piechoty - zamiast dotychczasowych trzech drużyn po siedmiu żołnierzy w każdej w skład plutonu weszły dwie drużyny po jedenastu żołnierzy każda.

W kompanii piechoty w tym czasie były: trzy plutony piechoty, z których każdy był wyposażony w dwa transportery opancerzone SKOT - 2A, oraz transporter opancerzony dowódcy kompanii. Tak więc w kompanii piechoty było siedem transporterów opancerzonych.

W miarę produkowania coraz to większej liczby transporterów opancerzonych SKOT - 2A i wprowadzania ich do uzbrojenia wojsk, zmieniono strukturę organizacyjną plutonu piechoty i zamiast dotychczasowych dwóch transporterów opancerzonych SKOT - 2A pluton wyposażono w trzy transportery, co spowodowało, że w kompanii piechoty od tego czasu było dziesięć, a nie siedem transporterów opancerzonych oraz dziewięć a nie sześć drużyn piechoty.

Z powyższych danych wynika, że wprowadzanie do uzbrojenia nowych rodzajów sprzętu bojowego i uzbrojenia, zmienia czasem struktury organizacyjne wojsk. Oczywiście sposób działania pododdziałów piechoty wyposażonych w transportery opancerzone, które są uzbrojone w karabiny maszynowe o dużej sile ognia i które swoim pancerzem chronią piechotę przed skutkami ognia broni ręcznej i maszynowej nieprzyjaciela, wpłynęło z kolei na sposób działania poddoddziałów piechoty na polu walki.

Chcąc ustalić strukturę organizacyjną wojsk oraz zasady i sposoby ich użycia na współczesnym polu walki /na przyszłym polu walki/, musimy sięgnąć do historii i prześledzić ich działanie w poszczególnych walkach i bitwach oraz wziąć pod uwagę aktualną strukturę organizacyjną i obowiązujące zasady i sposoby użycia wojsk, aby na tej podstawie określić racjonalną strukturę organizacyjną wojsk i jak najefektywniejszy sposób ich użycia na przyszłym polu walki, a także możliwości i sposoby działania wojsk potencjalnego przeciwnika.

Historia wojen, a zwłaszcza dwu wojen światowych oraz konfliktów zbrojnych w ostatnich dwudziestu latach świadczy, że stale pojawiają się nowe środki walki, a w ślad za nimi stosowane są nowe

sposoby prowadzenia walki zbrojnej.

Problem poszukiwania nowych, coraz lepszych rozwiązań uzbrojenia i wyposażenia wojsk oraz zmiany ich struktury organizacyjnej zaczyna się wyraźnie zarysowywać wówczas, gdy dochodzimy do wniosku, że mimo ogromnych wysiłków włożonych w poszukiwanie nowych sposobów działania nie osiągamy oczekiwanych rezultatów. Dzięki racjonalnemu użyciu określonych rodzajów uzbrojenia i wojsk na polu walki ich możliwości zostały już w maksymalnym stopniu wykorzystane, natomiast ciągle pozostajemy przy dawno ustalonej strukturze organizacyjnej wojsk, która ogranicza, a nawet wręcz uniemożliwia stosowanie nowych sposobów ich działania.

Chodzi więc o to, że wraz z wprowadzeniem nowego rodzaju uzbrojenia do wyposażenia wojsk wprawdzie zmieniamy zasady i sposoby ich użycia na polu walki, ale struktura organizacyjna wojsk w zasadzie pozostaje bez zmian. Nie zawsze zdajemy sobie sprawę z tego, że w ciągu kilkudziesięciu, kilkunastu, a nawet kilku lat zaistniały zmiany ilościowe, które zgodnie z prawem dialektyki marksistowskiej nieubłaganie domagają się dokonania zmian jakościowych - jako konsekwencji prawa mówiącego o przechodzeniu zmian ilościowych w jakościowe.

Podobnie - w myśl prawa dialektyki marksistowskiej - rzecz się ma ze sposobami prowadzenia wojny przy pomocy sił zbrojnych. Wojna jako zjawisko społeczne podlega ogólnemu prawu rozwoju, o którym mówi prawo dialektyki marksistowskiej. Tym bardziej rozpatrując sposoby prowadzenia działań na przyszłym polu walki należy brać pod uwagę prawa walki zbrojnej, a w tym konkretnym wypadku - prawo mówiące o zależności sposobów i form walki od ilości i jakości techniki wojennej i uzbrojenia, które płk prof.dr Kazimierz Nożko

w swojej książce pt. "Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej"[12/] określa jako "prawo zależności sposobów prowadzenia działań wojennych i uzyskania w nich powodzenia od ilości i jakości techniki wojennej i uzbrojenia".

W latach pięćdziesiątych, kiedy powszechnie mówiono o nieuchronności użycia przez walczące strony broni masowego rażenia na polu walki, pojawiła się teoria o konieczności tworzenia pododdziałów ogólnowojskowych zdolnych do samodzielnego prowadzenia walki na oddzielnych kierunkach bez styczności ogniowej z sąsiednimi pododdziałami.

Mówiło się wówczas o batalionach, a nawet kompaniach wyposażonych w sprzęt bojowy i uzbrojenie pozwalające im samodzielnie bronić określonych rejonów i atakować broniącego się nieprzyjaciela. Działanie tych pododdziałów na samodzielnych kierunkach uzasadniano koniecznością tworzenia znacznych odstępów pomiędzy nimi w ugrupowaniu bojowym, aby w ten sposób zmniejszyć skutki niszczycielskiego działania jednej bomby atomowej przeciwnika na dwa /i więcej/ pododdziały równocześnie.

Dzisiaj - mimo że nadal istnieje groźba zastosowania broni masowego rażenia na polu walki, a nawet przewiduje się działanie wojsk w warunkach stosowania broni masowego rażenia - zagadnienie to straciło nieco na ostrości i w zasadzie przechodzi się obok niego, nie stawiając pododdziałom piechoty i czołgów wymagania samodzielnego prowadzenia przez nie działań na współczesnym polu walki.

12/ Kazimierz Nożko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Wydawnictwo MON. Warszawa 1973 r. s. 132.

4.3. Niektóre elementy metodologii usprawniania struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej

Polska myśl wojskowa - zwłaszcza w ostatnich piętnastu latach - rozwija się bardzo dynamicznie. Powstało wiele nowych dziedzin i dyscyplin naukowych pośrednio lub bezpośrednio związanych z nauką wojenną. Od szeregu lat są podejmowane próby systematyzacji dyscyplin i dziedzin nauki wojennej. Za jedną z dziedzin nauki wojennej uznaje się teorię budownictwa /organizacji/ sił zbrojnych. Natomiast teorię organizacji i tworzenia struktur organizacyjnych związków taktycznych umiejscawia się w taktyce działania wojsk.

Jeśli jednak o teorii organizacji sił zbrojnych można mówić jako o dziedzinie nauki wojennej, która w jakimś stopniu uporała się z warunkami i wymaganiami dotyczącymi całości sił zbrojnych, to nie wiele można znaleźć opracowań traktujących o zasadach, założeniach, wymaganiach i kryteriach odnoszących się do tworzenia struktur organizacyjnych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk lądowych.

Dotychczasowe opracowania, zwłaszcza artykuły zamieszczane na łamach "Myśli Wojskowej", sugerują i omawiają praktyczne rozwiązania, a jeśli chodzi o teorię to traktują ją bardzo ogólnie, najczęściej ograniczając się do stwierdzenia, że taktyka działania wojsk m.in. zajmuje się teorią i praktyką organizacji i struktury organizacyjnej związków taktycznych.

Praktyka jest podstawowym czynnikiem, weryfikującym obecne struktury organizacyjne związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk lądowych; wskazuje ona na konieczność poszukiwania lepszych, odpowiadających wymaganiom współczesnego pola

walki, struktur organizacyjnych wojsk na szczeblu taktycznym.

W latach sześćdziesiątych na łamach tajnej "Myśli Wojskowej" opublikowano wiele artykułów na temat organizacji dywizji piechoty i dywizji pancernej. Natomiast w latach siedemdziesiątych coraz częściej pojawiają się artykuły na łamach jawnej "Myśli Wojskowej" poświęcone teorii budownictwa sił zbrojnych. Są to jednak artykuły ujmujące problem bardzo ogólnie i w taki sposób, jak można to uczynić na łamach jawnego czasopisma fachowowojskowego.

Podstawowym źródłem wiedzy o teorii i praktyce organizacji i struktur organizacyjnych wojsk są dla nas doświadczenia zdobyte przez Armię Radziecką i walczące u jej boku Wojsko Polskie na frontach drugiej wojny światowej. Doświadczenia te wywierały, wywierają i jeszcze przez długie lata będą wywierać wpływ na organizację naszego wojska w ogóle i na struktury organizacyjne związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów zarówno wojsk lądowych, jak i innych rodzajów wojsk.

Działania bojowe wojsk na rzeczywistym polu walki pozwalają zweryfikować słuszność przyjętych zasad i kryteriów organizacji i struktur organizacyjnych wojsk. Natomiast w czasie pokoju weryfikuje się ją na wszelkiego rodzaju ćwiczeniach i manewrach z wojskami. Wnioski z przeprowadzanych ćwiczeń i manewrów wskazują często na potrzebę, a czasem wręcz na konieczność poszukiwania lepszych, odpowiadających wymaganiom współczesnego pola walki struktur organizacyjnych wojsk oraz ich uzbrojenia i wyposażenia w odpowiedni sprzęt zabezpieczający prowadzenie działań bojowych zarówno przez wojska lądowe, jak i inne rodzaje wojsk.

Zmiany w strukturach organizacyjnych wojsk i w ich wyposażeniu w sprzęt bojowy mają doprowadzić do:

- zwiększenia możliwości bojowych wojsk we wszystkich rodzajach działań bojowych ;

- zwiększenia odporności wojsk na skutki uderzenia przez przeciwnika bronią masowego rażenia;

- zwiększenie siły uderzenia na broniącego się przeciwnika i siły uderzenia wojsk w czasie wykonywania przez nie kontrataków i przeciwuderzeń;

- zwiększenia gotowości bojowej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych;

- nasycenia wojsk nowoczesnym sprzętem bojowym;

- zunifikowania struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych;

- łatwiejszego niż dotychczas dowodzenia podległymi oddziałami i pododdziałami; zarówno w okresie przygotowawczym do walki, jak i w czasie jej prowadzenia;

- zapewnienia pododdziałom, oddziałom i związkom taktycznym ich samodzielności działań bojowych w różnych warunkach współczesnego pola walki;

- stworzenia możliwości współdziałania pomiędzy poszczególnymi elementami struktury organizacyjnej zarówno na szczeblu związku taktycznego, oddziału jak i pododdziałów.

W powyższych sformułowaniach są zawarte niewątpliwie pewne kryteria, które powinna spełniać struktura organizacyjna pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych.

Natomiast do bardziej ogólnych kryteriów, którym powinny odpowiadać struktury organizacyjne, wojsk, należy zaliczyć:

- możliwość osiągania przez wojska stawianych przed nimi celów działania albo możliwość wykonywania przez nie określonych zadań bojowych;

- możliwość łatwego dowodzenia wojskami w różnych rodzajach działań bojowych i w trudnych sytuacjach na współczesnym polu walki ;

- możliwość zapewnienia wyposażenia wojsk w nowoczesny sprzęt bojowy i uzbrojenie ze względu na warunki ekonomiczne kraju;

- możliwość wyposażenia wojsk w nowoczesny sprzęt bojowy i uzbrojenie ze względu na konieczność spełnienia określonych warunków technicznych i technologicznych w produkcji określonego sprzętu i uzbrojenia wojsk;

- celowość doboru poszczególnych elementów organizacyjnych pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych jako systemów;

- stopień współuczestniczenia poszczególnych elementów organizacyjnych pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych w realizacji ich celów działań na współczesnym polu walki;

- konieczność zachowania zgodności założeń organizacyjnych pododdziałów, oddziałów i związku taktycznego z podstawowymi zasadami taktyki działania wojsk na współczesnym polu walki;

- możliwość zapewnienia łatwego i płynnego przejścia wojsk z pokojowych struktur organizacyjnych na struktury organizacyjne czasu wojny;

- stworzenie możliwości szkolenia wojsk w czasie pokoju w warunkach maksymalnie zbliżonych do warunków rzeczywistego pola walki.

Zmiany sytuacji polityczno-militarnej na arenie międzynarodowej spowodowały konieczność dokonania zmian w naszych siłach zbrojnych - i to zarówno o charakterze ilościowym /liczebność wojsk/, jak i jakościowym.

Najogólniej można powiedzieć, że obecnie nasze wojsko jest znacznie mniej liczne niż w okresie wojny w Korei. Cechą charakterystyczną naszych sił zbrojnych od szeregu lat jest ich stałe unowocześnianie tak pod względem organizacyjnym, jak i wyposażenia w sprzęt bojowy i uzbrojenie.

W dziedzinie organizacyjnej zrezygnowano na przykład w wojskach lądowych z korpusów jako pośrednich struktur organizacyjnych pomiędzy armią a dywizją. Natomiast do wyposażenia wojsk wprowadzono wiele rodzajów nowoczesnego sprzętu bojowego i uzbrojenia - od karabinów maszynowych poczynając, poprzez granatniki przeciwpancerne i przeciwpancerne pociski kierowane, śmigłowce transportowe i uzbrojone, samoloty odrzutowe, bojowe wozy piechoty, a na rakietach taktycznych i operacyjnych kończąc.

Wojska były i będą wyposażane w coraz to nowocześniejszy sprzęt bojowy i uzbrojenie zarówno ze względu na wymagania współczesnego pola walki, jak i na sytuację polityczno-militarną na arenie międzynarodowej.

Wydaje się, że na przyszłym polu walki, w warunkach użycia armii wyposażonych w niespotykane w czasie II wojny światowej ilości sprzętu technicznego i bojowego obu walczących stron, podstawową rolę będą odgrywały trzy czynniki, a mianowicie: duża siła ognia, i to już od najniższego szczebla organizacyjnego; zdolność pokonywania przez wojska różnorodnego i trudnego terenu w szybkim tempie; możliwość zaskoczenia przeciwnika i narzucenia mu rodzaju działań dla niego niewygodnych i w niekorzystnym dla niego czasie i miejscu.

W działalności zmierzającej do usprawnienia jakiegokolwiek systemu, a więc i systemu wojskowego, można się posłużyć jedną z dwóch metodologii: metodologią prognostyczną lub metodologią diagnostyczną, a ponadto - metodologiami pośrednimi, czerpiącymi określone zasady usprawniania systemów z obu wymienionych metodologii, w zależności od przydatności ich zastosowania w konkretnym przypadku działania usprawniającego dany /określony/ system.

Posługiwanie się metodologią prognostyczną polega na tym, że opracowuje się wzorcowy model systemu, nie biorąc pod uwagę dotychczasowego systemu. Do wzorcowego modelu systemu dochodzi

się stopniowo, opracowując różne jego wersje i warianty.

Posługiwanie się metodologią diagnostyczną natomiast polega na tym, że analizuje się stan istniejącego systemu, który zamierza się usprawnić. W czasie przeprowadzania analizy systemu rozpatruje się każdy jego element pod kątem spełniania przez niego założonych /przypisanych mu do spełnienia/ funkcji ; oddziela się przy tym te elementy systemu, które spełniają wyznaczone im funkcje, od tych, które swoich funkcji nie spełniają. Po wyodrębnieniu elementów, które nie spełniają wyznaczonych im funkcji, poszukuje się przyczyn, które powodują, że dany element /czy dane elementy/ nie spełnia wyznaczonych mu funkcji. Jest to pierwszy i podstawowy podział elementów systemu na dwie grupy pozwalający odpowiedzieć na pytanie czy dany element systemu spełnia swoją funkcję czy też nie spełnia i dlaczego?. Następnie wyodrębnia się te elementy, które całkowicie nie spełniają wyznaczonych im funkcji i te, które spełniają swoje funkcje częściowo.

Analizując poszczególne elementy systemu, które nie spełniają swoich funkcji, powinno się ocenić - podobnie jak oceniano cały system czy należy dokonać zmiany w składzie i układzie organizacyjnym danego elementu, czy też nie naruszając jego organizacji i struktury wewnętrznej wyznaczyć mu częściowo inne funkcje niż te, które dotychczas miał spełniać, a nie spełniał.

W podobny sposób należy postępować w stosunku do części składowych określonego elementu systemu, oceniając je pod kątem spełniania przez nie wyznaczonych im funkcji.

Takie postępowanie w trakcie oceny elementów systemu, następnie części składowych tych elementów prowadzi do oceny najniższego poziomu /szczebla organizacyjnego/ struktury organizacyjnej systemu i najmniejszej jego części składowej.

Zależnie od stopnia szczegółowości analizy i oceny systemu można mówić o głębi analizy i oceny systemu, wyrażonej poziomem i stopniem szczegółowości struktury organizacyjnej /np. związku taktycz-

nego/, do którego dany system analizujemy, oceniamy i zamierzamy podjąć działania usprawniające.

4.3.1. Podział struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ na elementy i poziomy

Strukturę organizacyjną związku taktycznego jako systemu można podzielić na poziomy i elementy, które mogą być poddane analizie, ocenie i działaniu usprawniającemu /tabela nr 1/.

4.3.1.1. Podział struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ na elementy

Elementy struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej stanowią rodzaje działania, które mają zapewnić osiągnięcie przez dywizję celów jej działania na polu walki i umożliwić wykonanie stawianych jej zadań bojowych. Są to zatem funkcje spełniane przez poszczególne elementy struktury organizacyjnej dywizji. Do elementów organizacyjnych dywizji zmechanizowanej, spełniających określone funkcje, należy zaliczyć:

1/ element bezpośredniego działania - walki, który stanowią: oddziały - pułki zmechanizowane i pułki czołgów;

2/ element dowodzenia: sztab, pododdziały łączności, pododdziały ochrony sztabu i zabezpieczenia ruchu;

3/ element zabezpieczenia działań bojowych dywizji: pododdział rozpoznawczy, pododdział zabezpieczenia chemicznego, pododdział zabezpieczenia inżynieryjnego, pododdział przeciwdziałania radioelektronicznego i pododdział lub oddział obrony przeciwlotniczej ;

TABELA nr 1

PODZIAŁ STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ/PANCERNEJ/ JAKO SYSTEMU NA POZIOMY I ELEMENTY

Elementy / Poziomy		pododdziały i oddziały																
		bezpośredniego działania		dowodzenia			zabezpieczenia działań bojowych wojsk				wsparcia walki wojsk		zabezpieczenia tyłowego wojsk			zasady i metody szkolenia	
		pułk piechoty	pułk czołgów	sztab	łączności	ochrony i zabezpieczenia ruchu	rozpoznania	inżynieryjne	chemiczne	obrony przeciwlotniczej	artylerii	lotnictwa	zaopatrzenia	remontu	medyczne	zasady	metody
Lp.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.	0-pododdziały i oddziały dywizji																
2.	I-pułki piechoty i pułk czołgów																
3.	II-bataliony piechoty i batalion czołgów																
4.	III-kompanie piechoty i kompanie czołgów																

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
5.	IV-plutony piechoty i pluton czołgów																
6.	V-drużyny /załogi/ BWP i czołgów/																
7.	VI-obsługi broni zespołowej																
8.	VII-pojedyńczy żołnierze																

4/ element wsparcia walki dywizji: artyleria, rakiety i lotnictwo /samoloty i śmigłowce uzbrojone, jeśli dywizja posiada je w swoim składzie organizacyjnym /;

5/ element zabezpieczenia tyłowego: pododdziały zaopatrzenia, pododdziały remontowe i medyczne ;

6/ element, który stanowi zasady i metody szkolenia wszystkich elementów i poziomów struktury organizacyjnej dywizji.

Na poszczególnych poziomach struktury organizacyjnej dywizji występują różne z tych elementów, a tylko element zasad i metod szkolenia występuje na wszystkich poziomach struktury organizacyjnej dywizji, od poziomu zerowego do poziomu siódmego-pojedyńczego żołnierza włącznie.

4.3.1.2. Podział struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej /pancernej/ na poziomy

Poziomy organizacyjne dywizji stanowią: oddziały, pododdziały, obsługi broni zespołowej i pojedyńczy żołnierze z ich wyposażeniem i uzbrojeniem. W ramach dywizji wyodrębniono osiem poziomów struktury organizacyjnej. Są to następujące poziomy:

- poziom 0 : znajdują się na nim wszystkie elementy struktury organizacyjnej na szczeblu dywizji ; należą do nich zarówno pułki zmechanizowane, pułki czołgów, jak i pododdziały np. batalion saperów, kompania zabezpieczenia chemicznego, czy kompania ochrony sztabu i zabezpieczenia ruchu;

- poziom I: znajdują się na nim pułki zmechanizowane i pułki czołgów wraz ze wszystkimi ich elementami organizacyjnymi, a więc elementami dowodzenia, zabezpieczenia działań bojowych, wsparcia walki, zabezpieczenia tytułowego oraz zasady i metody szkolenia;

- poziom II: znajdują się na nim bataliony piechoty i czołgów oraz wszystkie ich elementy organizacyjne, a więc i elementy dowodzenia, zabezpieczenia działań bojowych, wsparcia walki, zabezpieczenia tyłowego oraz zasady i metody szkolenia;

- poziom III: znajdują się na nim kompanie piechoty i czołgów oraz wszystkie ich elementy organizacyjne, a więc: wsparcia walki, zabezpieczenia tyłowego oraz zasady i metody szkolenia;

- poziom IV: znajdują się na nim plutony piechoty i plutony czołgów;

- poziom V : znajdują się na nim drużyny piechoty /załogi bojowych wozów piechoty/ i załogi czołgów;

- poziom VI: znajdują się na nim obsługi broni zespołowej: obsługi ręcznych i ciężkich karabinów maszynowych oraz obsługi ręcznych granatników przeciwpancernych;

- poziom VII: znajdują się na nim pojedyńczy żołnierze uzbrojeni w karabiny wyborowe, w KBK-AK, w kbkg.

Podział dywizji na elementy i poziomy struktury organizacyjnej został przedstawiony w tabeli /TABELA-1/.

Przedstawienie elementów i poziomów struktury organizacyjnej dywizji w postaci tabeli ułatwia ustalenie, które elementy i poziomy organizacyjne powinny być przedmiotem działania usprawniającego. W każdym wypadku ustalenie elementów i poziomów struktury organizacyjnej dywizji, które będą podlegać działaniu usprawniającemu, musi poprzedzić analiza i ocena wszystkich elementów i poziomów organizacyjnych dywizji, bowiem wynik analizy i oceny jest podstawą do wytypowania tych elementów i poziomów organizacyjnych, które powinny być usprawnione.

4.3.2. Charakter działań usprawniających strukturę organizacyjną dywizji zmechanizowanej /pancernej/

Działania usprawniające systemu wojskowego, jakim jest dywizja, mogą mieć charakter kompleksowy, cząstkowy lub jednostkowy.

4.3.2.1. Kompleksowe działania usprawniające strukturę organizacyjną dywizji zmechanizowanej /pancernej/

Działaniom tym mogą podlegać wszystkie elementy oraz wszystkie poziomy struktury organizacyjnej dywizji i wówczas dywizja jako system będzie podlegać w całości analizie, ocenie i usprawnianiu. Usprawnianiu mogą podlegać wszystkie elementy na jednym poziomie struktury organizacyjnej, np. na poziomie 0 /zerowym/; wtedy wszystkie elementy organizacyjne występujące na szczeblu dywizji, a więc elementy bezpośredniego działania, dowodzenia, zabezpieczenia działań bojowych, wsparcia działań, zabezpieczenia tyłowego oraz zasady i metody szkolenia dywizji będą podlegać analizie, ocenie i usprawnianiu.

W działaniach usprawniających kompleksowych usprawnianiu może podlegać tylko jeden element struktury organizacyjnej, /może to być np. element dowodzenia lub każdy inny/, ale występujący na wszystkich poziomach struktury organizacyjnej.

4.3.2.2. Cząstkowe działania usprawniające strukturę organizacyjną dywizji zmechanizowanej /pancernej/

W tego rodzaju działaniach usprawniających analizie i ocenie podlegają wszystkie elementy i poziomy struktury organizacyjnej dywizji, a usprawnianiu - tylko niektóre z nich. Działania te - ze względu na zakres elementów i poziomów struktury organizacyjnej dywizji można podzielić na działania usprawniające liniowe, krzy -

żowe i kątowe.

4.3.2.2.1. Działania usprawniające liniowe

W skład tego rodzaju działań usprawniających wchodzą minimum trzy elementy lub poziomy struktury organizacyjnej /ale nie więcej jak sześć poziomów i nie więcej jak trzynaście elementów/ i charakteryzuje je m.in. to, że usprawniane elementy i poziomy struktury organizacyjnej muszą następować bezpośrednio po sobie. Oznacza to, że jeżeli np. usprawnianiu podlegają trzy elementy organizacyjne pierwszego poziomu, to mogą to być: element bezpośredniego działania, element dowodzenia i element zabezpieczenia działań bojowych i element wsparcia walki albo element zabezpieczenia działań bojowych, element wsparcia walki i element zabezpieczenia tyłowego albo element wsparcia walki, element zabezpieczenia tyłowego i element zasad i metod szkolenia.

W stosunku do pozostałych poziomów organizacyjnych rzecz ma się nieco inaczej, im bowiem niższy poziom struktury organizacyjnej będzie rozpatrywany, tym mniej elementów organizacyjnych na danym poziomie będzie występować, a na niektórych poziomach organizacyjnych będzie występował tylko element zasad i metod szkolenia.

Usprawnianiem liniowym - w odróżnieniu od usprawniania kompleksowego - może być objęta liczba elementów lub poziomów organizacyjnych mniejsza o 2 - w stosunku do wszystkich elementów organizacyjnych występujących na danym poziomie struktury organizacyjnej, lub liczba poziomów organizacyjnych mniejsza o - - 2 w stosunku do wszystkich poziomów struktury organizacyjnej występujących na szczeblu dywizji.

Na szczeblu dywizji występuje sześć elementów organizacyjnych, z których większość zawiera po dwa lub nawet

trzy elementy składowe, razem więc wszystkich elementów jest piętnaście. Zatem jeśli nawet usprawnianiem będzie objętych trzynaście elementów organizacyjnych dywizji, to wówczas i tak będą tousprawnienia liniowe, a nie kompleksowe. Wynika to stąd, że nie na wszystkich poziomach organizacyjnych występują te same elementy organizacyjne. Na poziomie organizacyjnym zerowym występują wszystkie elementy organizacyjne wyszczególnione w tabeli, ale już np. na poziomie organizacyjnym drugim /bataliony piechoty i batalion czołgów/ nie występują takie elementy organizacyjne, jak ochrony sztabu i zabezpieczenia ruchu, rozpoznania, zabezpieczenia inżynieryjnego, czy chemicznego oraz remontowe i medyczne.

Jeśli rozważymy ostatni poziom organizacyjny, tzn. siódmy, to się okaże, że mamy tu do czynienia tylko z dwoma elementami organizacyjnymi, do których należą: element bezpośredniego działania i element obejmujący zasady i metody szkolenia. W tej sytuacji trudno byłoby mówić o kompleksowym usprawnianiu tego poziomu organizacyjnego dywizji, wobec czego należy go zaliczyć nawet nie do rodzaju usprawniania liniowego, lecz do usprawniania jednostkowego.

Usprawnianie liniowe poziomów struktury organizacyjnej dywizji może obejmować np. poziomy: pierwszy, drugi i trzeci albo drugi, trzeci i czwarty albo trzeci, czwarty i piąty albo czwarty, piąty i szósty albo piąty, szósty i siódmy.

4.3.2.2.2. Działania usprawniające krzyżowe

W skład tego rodzaju działań usprawniających wchodzą zarówno elementy, jak i poziomy struktury organizacyjnej. W działaniach tych usprawnianiu podlegają - podobnie jak w przypadku usprawnień liniowych - niektóre elementy i poziomy struktury organizacyjnej, z tym jednak, że występują one równocześnie; mogą to

być np. trzy elementy i trzy poziomy struktury organizacyjnej. Elementy struktury organizacyjnej mogą być następujące: elementy bezpośredniego działania, element dowodzenia i element zabezpieczenia działań bojowych lub element wsparcia działań bojowych, element zabezpieczenia tyłowego i element zasad i metod szkolenia. Poziomy struktury organizacyjnej mogą być następujące: poziom pierwszy, drugi, trzeci i czwarty; lub poziomy: drugi, trzeci, czwarty i piąty; lub poziomy: czwarty, piąty, szósty i siódmy.

4.3.2.2.3. Działania usprawniające kątowe

Ten rodzaj działań usprawniających obejmuje także elementy i poziomy struktury organizacyjnej dywizji, z tą jednak różnicą, że w działaniach usprawniających kątowych usprawnianiu mogą podlegać np. jeden element lub poziom struktury organizacyjnej. Jeśli jednak obejmują jeden element, to muszą obejmować co najmniej dwa poziomy, a jeśli obejmują tylko jeden poziom, to muszą obejmować co najmniej dwa elementy struktury organizacyjnej.

4.3.2.3. Jednostkowe działania usprawniające

W skład tego rodzaju działań usprawniających w odróżnieniu od poprzednich - wchodzą tylko pojedyńcze elementy i poziomy struktury organizacyjnej dywizji. Mogą one obejmować jeden z elementów któregokolwiek poziomu struktury organizacyjnej lub dwa elementy i więcej, ale nie następujące bezpośrednio po sobie i występujące na różnych poziomach struktury organizacyjnej. Może to np. być element dowodzenia z poziomu drugiego lub innego albo elementy dowodzenia i element zabezpieczenia tyłowego z poziomu zerowego i drugiego. Mogą to również być : jeden, dwa lub trzy elementy z poziomu pierwszego, ale nie następujące bezpośrednio po sobie, np. element dowodzenia, element wsparcia walki i element zasad i metod szkolenia. I wreszcie mogą to być różne pojedyńcze elementy

struktury organizacyjnej z różnych poziomów organizacyjnych dywizji, ale pod warunkiem, że nie będą one następować bezpośrednio po sobie. Będą one zatem w tabeli zaznaczone jako punkty uwidocznione w różnych miejscach tabeli przedstawiającej elementy i poziomy organizacyjne /tabela nr 2/. W tabeli oznaczono je krzyżykami, iksami i kreseczkami.

W zależności od rodzaju podejmowanych działań usprawniających będą one wymagały zaangażowania odpowiednio licznych i dobrze przygotowanych pod względem fachowym zespołów ludzkich, odpowiedniej ilości czasu i określonych środków finansowych, materiałowych, sprzętu bojowego i uzbrojenia.

Wydaje się, że z punktu widzenia skuteczności najkorzystniejsze są kompleksowe działania usprawniające, ale trzeba sobie zdawać sprawę z tego, iż są one niezwykle pracochłonne i kosztowne.

Dlatego też, zanim się podejmie działania usprawniające, należy bardzo dokładnie przeanalizować, jakiego rodzaju mają to być działania, mając na uwadze nie tylko potrzeby, ale także możliwości ekonomiczne.

TABELA NR 2

JEDNOSTKOWE DZIAŁANIA USPRAWNIAJĄCE

PODZIAŁ STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ /PANCERNEJ/ JAKO SYSTEMU NA POZIOMY I ELEMENTY

Poziomy / Elementy		pododdziały i oddziały																
		bezpośredniego działania		dowodzenia			zabezpieczenia działań bojowych wojsk				wsparcia walki wojsk		zabezpieczenia tyłowego wojsk			zasady i metody szkolenia		
		pułki piechoty	pułk czołgów	sztab	łączności	ochrony i zabezpieczenia ruchu	rozpoznania	inżynieryjne	chemiczne	obrony przeciwlotniczej	artylerii	lotnictwa	zaopatrzenia	remontu	medyczne	zasady	metody	
Lp	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
1	0-pododdziały i oddziały dywizji			+											+			
2	I-pułki piechoty i pułk czołgów			x							x					x		
3	II-bataliony piechoty i czołgów			+														
4	III-kompanie piechoty i czołgów								-									
5	IV-plutony piechoty i czołgów		-															

Lp	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
6	V-drużyny / załogi BWP i czołgów																
7	VI-obsługi broni zespołowej																
8	VII-pojedynczy żołnierze																

ROZDZIAŁ PIĄTY

5. OPTYMALIZACJA STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ

Optymalizacja struktur organizacyjnych pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk lądowych nie jest problemem do rozwiązania, który pojawił się dopiero obecnie w naszych siłach zbrojnych, jak i w siłach zbrojnych innych państw.

Zagadnienie optymalnych struktur organizacyjnych wojsk jest związane z istnieniem wojska od czasu jego powstania.

Określenie, które przedstawiam niżej, ma charakter wstępny. Przez pojęcie "Struktura organizacyjna wojsk" /chodzi tu jedynie o pododdziały, oddziały i związki taktyczne/ można rozumieć zasadę powtarzalności elementów składowych pododdziału, oddziału i związku taktycznego, tworzących nadrzędne ogniwo organizacyjne i zachowujących określone powiązania, stosunki oraz wzajemnie na siebie oddziałujących.

Rozpatrując strukturę organizacyjną pododdziałów piechoty, możemy zauważyć, że najmniejszy pododdział piechoty, którym jest drużyna, będąca w strukturze organizacyjnej jednym z elementów składowych nadrzędnej komórki organizacyjnej /pododdziału piechoty, a więc plutonu piechoty/, składa się z określonych elementów, które stanowią jej strukturę organizacyjną.

Do elementów tworzących strukturę organizacyjną drużyny piechoty zaliczymy:

- obsługi broni zespołowej /PK, PKS, rgppanc i broni pokładowej transportera opancerzonego/;

- pozostałych funkcyjnych w drużynie, a mianowicie: dowódcę

drużyny, strzelca wyborowego, strzelca kbk AK i kierowcę transportera opancerzonego.

Wszystkie drużyny piechoty - niezależnie od tego, czy należą do tego samego plutonu jako bezpośredniego ogniwa nadrzędnego w strukturze organizacyjnej, czy też do różnych plutonów, kompanii i batalionów - zawsze mają taką samą liczbę żołnierzy uzbrojonych w podobną broń i wyposażanych w podobny sprzęt.

Podobnie rzecz się ma w stosunku do plutonu, kompanii i batalionu piechoty. Każdy pluton piechoty ma w swoim składzie tę samą liczbę drużyn, w identyczny sposób zorganizowanych i uzbrojonych. Każda kompania piechoty ma w swoim składzie tę samą liczbę plutonów, w identyczny sposób zorganizowanych i uzbrojonych. Analogicznie w każdym batalionie piechoty znajduje się taka sama liczba kompanii podobnie zorganizowanych i uzbrojonych.

Zasada powtarzalności elementów składowych nadrzędnych ogniw organizacyjnych w strukturze organizacyjnej wojsk polega więc na tym, że we wszystkich drużynach piechoty jest jednakowa liczba żołnierzy spełniających podobne funkcje, wyposażonych w taki sam sprzęt i uzbrojonych w podobną broń.

Zasada powtarzalności elementów składowych nadrzędnych ogniw organizacyjnych zachowana jest także w plutonie, kompanii i batalionie. Proponuję, abyśmy w tej pracy przyjęli, że optymalizacja struktur organizacyjnych wojsk, to próba ustalenia takiej ich organizacji, uzbrojenia i wyposażenia, któreby umożliwiły pododdziałom, oddziałom i związkom taktycznym wykorzystanie w maksymalnym stopniu indywidualnych umiejętności działania wszystkich żołnierzy oraz ich umiejętności działania w zespołach, a także wykorzystanie wszystkich walorów taktycznych i technicznych sprzętu bojowego i uzbrojenia wojsk na współczesnym polu walki, eliminując ujemne cechy i zjawiska, występujące w niektórych elementach tej struktury.

Optymalna struktura organizacyjna wojska powinna stwarzać możliwość spełniania przez pododdział, oddział czy związek taktycz-

ny określonych funkcji w systemie organizacyjnym naszego wojska. Każdy pododdział, oddział, czy związek taktyczny jest powiązany z otoczeniem, które m.in. stanowią: w poziomie - podobne lub niepodobne do niego pod względem organizacyjnym i funkcyjnym pododdziały, oddziały i związki taktyczne; w pionie - podległe mu lub nadrzędne w stosunku do niego pod względem organizacyjnym w danej strukturze organizacyjnej pododdziały, oddziały lub związki taktyczne /w tym wypadku tylko podległe, gdyż nadrzędny w stosunku do związku taktycznego musiałby być związek operacyjny, a takiej ewentualności w niniejszej pracy nie przewiduję/, różne od niego pod względem organizacyjnym, uzbrojenia i wyposażenia, choć mogą być podobne pod względem strukturalnym.

Z punktu widzenia cybernetycznego w teorii systemów pododdział, oddział i związek taktyczny należy uznać za jeden z najbardziej skomplikowanych układów. W skład tego układu, nazywanego mieszanym, wchodzą człowiek i maszyna /chodzi tu o wszelkiego rodzaju skomplikowane urządzenia typu uzbrojenia, pojazdów, wozów bojowych itp./.

Kiedy rozpatrujemy strukturę organizacyjną wojsk, to podstawową zasadą, którą musimy sobie uświadomić jest to, iż mamy tu do czynienia z układem, stanowiącym określoną i to powtarzaną całość, składającą się z wielu układów pojedyńczych oraz układów złożonych, które stanowią organizację wojsk. Uświadomienie sobie tego stanu rzeczy jest nam potrzebne, aby nie pominąć faktu, iż złożony układ ma inne właściwości aniżeli suma jego części, bowiem występują w nim wielorakie powiązania i działania kompleksowe.

W strukturze organizacyjnej wojsk interesują nas zarówno pojedyńczy żołnierze wchodzący w skład obsługi broni zespołowej, załogi, drużyny czy innego zespołu organizacyjnego, jak i pododdziały, oddziały i związki taktyczne o różnym stopniu podobieństwa pod względem organizacyjnym, uzbrojenia, wyposażenia i funkcyjnym.

Przez powiązania między poszczególnymi ogniwami /elementami/ struktury organizacyjnej wojsk należy rozumieć kompetencje zależności i zadania dowódców poszczególnych szczebli organizacyjnych /dowództw i sztabów/ oraz zakres możliwości i obowiązków poszczególnych pododdziałów i oddziałów. Chodzi więc o powiązania i zależności zachodzące pomiędzy różnymi pododdziałami i oddziałami w ramach taktycznego związku, o obieg informacji oraz o udział w wykonywaniu określonego, zazwyczaj wspólnego zadania.

Ustalenie odpowiednich powiązań, zależności i sposobów wzajemnego oddziaływania na siebie poszczególnych ogniw organizacyjnych oraz obowiązku koordynowania wspólnych działań przez kilka komórek organizacyjnych, pododdziałów czy oddziałów, to podstawowy problem w poszukiwaniu optymalnej struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych.

5.1. Kryteria optymalnej struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej

Struktura organizacyjna wojsk powinna odpowiadać trzem podstawowym kryteriom, a mianowicie:

- musi odpowiadać charakterowi współczesnego pola walki, a więc musi być odpowiednio dostosowana do warunków, w których wojska będą prowadzić działania bojowe. Struktura organizacyjna wojsk nie jest i nie może być czymś stałym, niezmiennym. Jeśli chcemy, aby struktura organizacyjna naszych wojsk była współczesna, to musimy ją stale dostosowywać do zmian zachodzących w wyposażeniu, uzbrojeniu i sposobach działania wojsk przeciwnika. Musimy przeprowadzać zmiany organizacji naszych pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych oraz wyposażać je w sprzęt bojowy i uzbrojenie, które spowodują, że nasza struktura organizacyjna będzie przewyższać strukturę przeciwnika, zapewniając naszym wojskom możliwość pobicia go przy tej samej /lub zbliżonej/ liczebności żołnierzy

wyposażonych w sprzęt i uzbrojenie o podobnych walorach techniczno-taktycznych /oczywiście nie należy zapominać o poziomie wyszkolenia wojsk i morale żołnierzy/;

- musi być tworzona z uwzględnieniem aktualnych możliwości wyposażenia wojsk w odpowiedni rodzaj sprzętu i uzbrojenia. Jeśli bowiem takich możliwości nie ma, to nawet najdoskonalsza z punktu widzenia teoretycznego struktura organizacyjna wojsk może się okazać w praktyce zupełnie nie do przyjęcia.

- musi być doskonalona w oparciu o doświadczenia zdobyte na polu walki; tak jak w wielu dziedzinach wiedzy wojskowej najcenniejszą i najpełniejszą wiedzę zdobywano na polach bitew, w konfrontacji z przeciwnikiem oraz w konfrontacji z jego wyposażeniem, uzbrojeniem i organizacją wojska, tak też w konfrontacji z jego strukturą organizacyjną, zdobywano doświadczenie co do potrzeb doskonalenia struktury organizacyjnej wojsk własnych.

Wydaje się bowiem, że mimo iż od zakończenia drugiej wojny światowej minęło już ponad trzydzieści lat i że do tej pory było wiele konfliktów zbrojnych, to jednak doświadczenia zdobyte na polach bitew tamtej wojny są nadal w znacznym stopniu aktualne i stanowią podstawę do rozważań nad strukturą organizacyjną wojsk, oczywiście w nowych warunkach - w warunkach współczesnego pola walki.

Struktura organizacyjna wojsk ze względu na zmienny charakter jej czynników składowych powinna być ciągle doskonalona i aktualizowana zgodnie z wymaganiami współczesnego pola walki oraz możliwościami wyposażania wojsk w nowy sprzęt i uzbrojenie.

W tworzeniu struktur organizacyjnych wojsk ważną rolę odgrywa porównanie jej ze strukturą organizacyjną wojsk potencjalnego przeciwnika, które pozwoli ustalić zarówno cechy dodatnie, jak i ujemne obu struktur, a w konsekwencji - określić w jakim stopniu struktura organizacyjna naszych wojsk zapewnia osiągnięcie przez nie celu

działań bojowych. Struktura organizacyjna wojsk jest bowiem jednym z czynników umożliwiających osiągnięcie celu działań bojowych wojsk, to jest pokonanie przeciwnika na współczesnym polu walki.

Na strukturę organizacyjną wojsk składa się wiele różnych elementów, zarówno materialnych jak i niematerialnych. Do elementów materialnych należą: wszelkiego rodzaju sprzęt, uzbrojenie i żołnierze, natomiast do elementów niematerialnych należy zaliczyć wszelkiego rodzaju powiązania, oddziaływania i zależności pomiędzy poszczególnymi komórkami organizacyjnymi, poziom wyszkolenia wojsk oraz morale żołnierzy.

Wszystkie te i inne elementy struktury organizacyjnej wojsk muszą ze sobą współgrać tak- aby zapewniały możliwość wykonania określonych zadań i w konsekwencji osiągnięcie celu działania wojsk.

5.2. Metodologia poszukiwania optymalnej struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych

W przedstawionych rozważaniach przeanalizowano trzy grupy wariantów struktury organizacyjnej wojsk zmechanizowanych i pancernych od szczebla organizacyjnego plutonu piechoty i czołgów oraz znacznie więcej wariantów pochodnych od szczebla organizacyjnego kompanii, batalionu, pułku aż do dywizji zmechanizowanej oraz dywizji pancernej włącznie.

Do pierwszej grupy wariantów struktury organizacyjnej należą te, które zakładają minimalną liczbę bojowych wozów piechoty i czołgów: w plutonie piechoty - dwa bojowe wozy piechoty i jeden czołg, a w plutonie czołgów - dwa czołgi i jeden bojowy wóz piechoty.

Do drugiej grupy należą te, według których w plutonie piechoty są trzy bojowe wozy piechoty i dwa czołgi, a w plutonie czołgów- trzy czołgi i dwa bojowe wozy piechoty.

Do trzeciej grupy należą te, które zakładają maksymalną liczbę bojowych wozów piechoty i czołgów: w plutonie piechoty pięć bojowych wozów piechoty i trzy czołgi, a w plutonie czołgów - pięć czołgów i trzy bojowe wozy piechoty.

Gdyby za podstawę rozważań przyjąć trójkową organizację dla wszystkich szczebli organizacyjnych od plutonu do dywizji zmechanizowanej włącznie oraz plutonu piechoty w składzie dwóch bojowych wozów piechoty /BWP/ i jednego czołgu, to wówczas liczba BWP i czołgów na poszczególnych szczeblach organizacyjnych byłaby następująca: w kompanii piechoty - 6 BWP i 3 czołgi; w batalionie - 18 BWP i 9 czołgów; w pułku - 54 BWP i 27 czołgów oraz w dywizji zmechanizowanej - 162 BWP i 81 czołgów; natomiast w dywizji pancernej: w plutonie czołgów - 2 czołgi i 1 BWP; w kompanii - 6 czołgów i 3 BWP; w batalionie - 18 czołgów i 9 BWP; w pułku - 54 czołgi i 18 BWP oraz w dywizji pancernej - 162 czołgi i 81 BWP.

Rozważając system trójkowy można by także przyjąć pluton piechoty w składzie 2 BWP i 1 czołgu, a pluton czołgów w składzie 2 czołgów i 1 BWP, natomiast kolejne wyższe szczeble organizacyjne składałyby się odpowiednio: kompania piechoty - z 2 plutonów piechoty i 1 plutonu czołgów, a kompania czołgów - z 2 plutonów czołgów i 1 plutonu piechoty; batalion piechoty - z 2 kompanii piechoty i 1 kompanii czołgów; pułk piechoty - z 2 batalionów piechoty i 1 batalionu czołgów oraz dywizja zmechanizowana - z 2 pułków zmechanizowanych i 1 pułku czołgów. Wówczas w plutonie piechoty byłyby 2 BWP i 1 czołg, w kompanii - 5 BWP i 4 czołgi, w batalionie - 14 BWP i 13 czołgów, w pułku 41 BWP i 40 czołgów oraz w dywizji zmechanizowanej - 122 BWP i 121 czołgów.

Gdyby się przyjęło ten system dla dywizji pancernej, to wówczas w plutonie czołgów byłyby 2 czołgi i 1 BWP, w kompanii czołgów w składzie 2 plutonów czołgów i 1 plutonu piechoty byłoby 5 czołgów i 4 BWP ; w batalionie czołgów w składzie 2 kompanii czołgów i 1 kompanii piechoty - 14 czołgów i 13 BWP ; w pułku czołgów w składzie 2 batalionów czołgów i 1 batalionu piechoty - 41 czołgów i 40 BWP oraz w dywizji pancernej w składzie 2 pułków czołgów i 1 pułku zmechanizowanego - 122 czołgi i 121 BWP.

Natomiast gdyby za podstawę rozważań struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej przyjąć pluton piechoty w składzie 3 BWP i 2 czołgów, a pluton czołgów w składzie 3 czołgów i 2 BWP oraz kolejne wyższe szczeble organizacyjne w składzie: kompania piechoty - 2 plutonów piechoty i 1 plutonu czołgów, wówczas w kompanii byłoby 8 BWP i 7 czołgów, w kompanii czołgów w składzie 2 plutonów czołgów i 1 plutonu piechoty - 8 czołgów i 7 BWP; w batalionie piechoty w składzie 2 kompanii piechoty i 1 kompanii czołgów - 23 BWP i 22 czołgi, a w batalionie czołgów w składzie 2 kompanii czołgów i 1 kompanii piechoty - 23 czołgi i 22 BWP; w pułku zmechanizowanym w składzie 2 batalionów piechoty i 1 batalionu czołgów - 68 BWP i 67 czołgów oraz w dywizji zmechanizowanej w składzie 2 pułków zmechanizowanych i 1 pułku czołgów - 203 BWP i 202 czołgi, natomiast w dywizji pancernej - 203 czołgi i 202 BWP.

Gdyby jednak za podstawę rozważań struktury organizacyjnej wojsk zmechanizowanych i pancernych przyjąć pluton piechoty w składzie 3 BWP i 2 czołgów, a pluton czołgów w składzie 3 czołgów i 2 BWP i traktować plutony jako pięciowozowe oraz przyjąć zasadę piątkowej struktury organizacyjnej dla dalszych szczebli organizacyjnych, to wówczas należałoby założyć, że : w kompanii piechoty w składzie 3 plutonów piechoty i 2 plutonów czołgów byłoby 13 BWP i 12 czołgów, a w kompanii czołgów w składzie 3 plutonów czołgów i 2 plutonów piechoty - 13 czołgów i 12 BWP ;

w batalionie piechoty w składzie 3 kompanii piechoty i 2 kompanii czołgów byłoby 63 BWP i 62 czołgi, a w batalionie czołgów w składzie 3 kompanii czołgów i 2 kompanii piechoty - 63 czołgi i 62 BWP; w pułku zmechanizowanym w składzie 3 batalionów piechoty i 2 batalionów piechoty byłoby 313 BWP i 312 czołgów, a w pułku czołgów w składzie 3 batalionów czołgów i 2 batalionów piechoty - 313 czołgów i 312 BWP, natomiast w dywizji zmechanizowanej w składzie 3 pułków zmechanizowanych i 2 pułków czołgów - 1563 BWP i 1562 czołgi, a w dywizji pancernej w składzie 3 pułków czołgów i 2 pułków zmechanizowanych - 1563 czołgi i 1562 BWP.

Z powyższych wyliczeń wynika, że gdy pluton piechoty składa się z 2 BWP i 1 czołgu, a pluton czołgów z 2 czołgów i 1 BWP i gdy na wszystkich szczeblach organizacyjnych przyjęto system trójkowy, wówczas w dywizji zmechanizowanej są 162 BWP i 81 czołgów a w dywizji pancernej - 162 czołgi i 81 BWP. Taka liczba BWP i czołgów zarówno w dywizji zmechanizowanej, jak i w dywizji pancernej jest za mała i w związku z tym jest nie do przyjęcia: jest ona znacznie mniejsza, zwłaszcza jeśli chodzi o czołgi, od liczby czołgów w strukturze organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej o obecnej strukturze organizacyjnej. Zatem wartość bojowa tych dywizji byłaby znacznie mniejsza od wartości bojowej obecnych dywizji.

Również mniejszą wartość bojową przedstawiałyby dywizje, w których za podstawę do rozważań przyjęto plutony piechoty w składzie 3 BWP i 2 czołgów, a plutony czołgów - w składzie 3 czołgów i 2 BWP, natomiast kolejne szczeble organizacyjne były w składzie trójkowym.

Trzecia grupa wariantów, w której za podstawę do rozważań przyjęto pluton piechoty w składzie 5 BWP i 3 czołgów, a pluton czołgów w składzie 5 czołgów i 3 BWP oraz kolejne szczeble orga-

nizacyjne w składzie pięciu pododdziałów piechoty i trzech pododdziałów czołgów, a w dywizji pancernej w składzie pięciu pododdziałów czołgów i trzech pododdziałów piechoty jest nie do przyjęcia, gdyż w tym wypadku liczba BWP i czołgów w pododdziałach, oddziałach i dywizjach jest zbyt duża i nie może być brana pod uwagę. Dlatego też w dalszych rozważaniach, mimo że za podstawę przyjęto plutony piechoty w składzie 2 BWP i 1 czołgu, 3 BWP i 2 czołgów, 5 BWP i 3 czołgów, plutony czołgów w składzie 2 czołgów i 1 BWP, 3 czołgów i 2 BWP, 5 czołgów i 3 BWP, to jednak systemy tworzenia struktur organizacyjnych pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych są kombinowane. Oznacza to, że do określonego szczebla organizacyjnego przyjęto system trójkowy, czwórkowy, a nawet piątkowy, jeśli się weźmie pod uwagę, że w skład plutonu piechoty i plutonu czołgów wchodzi pięć wozów bojowych /licząc razem bojowe wozy piechoty i czołgi/.

W dalszych rozważaniach przedstawiono kombinacje różnych wariantów struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych.

Oczywiście wiele z tych wariantów jest nie do przyjęcia, gdyż jedne z nich zakładają za małą liczbę bojowych wozów piechoty i czołgów lub czołgów albo bojowych wozów piechoty, inne zaś - za dużo bojowych wozów piechoty i czołgów. Podobnie przedstawia się sprawa jeśli chodzi o pododdziały, oddziały i związek taktyczny wojsk pancernych. Na szczeblu dywizji przedstawiono i przeanalizowano 42 warianty struktury organizacyjnej wojsk zmechanizowanych.

5.3. Warianty i wersje organizacyjne pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych

5.3.1. Organizacja pododdziałów, oddziałów i związku taktycznego wojsk zmechanizowanych

5.3.1.1. PLUTON PIECHOTY

Pluton piechoty występuje w trzech wariantach organizacyjnych i w zależności od tego, który wariant jest rozpatrywany, ma on w swoim wyposażeniu: 2,3 lub 5 bojowych wozów piechoty; 1,2 lub 3 czołgi ; liczy 26,42 lub 67 żołnierzy.

W skład plutonu wchodzą:

- dowódca plutonu;
- dwie, trzy lub pięć załóg bojowych wozów piechoty;
- jedna, dwie lub trzy załogi czołgów.

Załogi bojowych wozów piechoty liczą po 11 żołnierzy, a załogi czołgów liczą po 4 żołnierzy. Jeśli jednak pododdziały zostaną wyposażone w najnowocześniejsze czołgi, wówczas ich załogi będą liczyć po 3 żołnierzy i wtedy w pododdziałach będzie o tylu żołnierzy mniej ile w nich będzie czołgów.

W poszczególnych wariantach organizacyjnych plutonu piechoty są następujące liczby żołnierzy, bojowych wozów piechoty i czołgów:

W wariancie 1 :

- 2 załogi BWP po 11 żołnierzy i 1 załoga czołgów z 4 żołnierzami = 2x11+4=26 żołnierzy;
- 2 BWP;
- 1 cz;

W wariancie 2:

- 3 załogi BWP po 11 żołnierzy i 2 załogi cz po 4 żołnierzy - 3x11+2x4=41+1 = 42 żołnierzy;
- 3 BWP;
- 2 cz;

W wariancie 3:

- 5 załóg BWP po 11 żołnierzy i 3 załogi czołgów po 4 żołnierzy = 5x11+3x4=67 żołnierzy;
- 5 BWP;
- 3 cz;

5.3.1.2. KOMPANIA PIECHOTY

Kompania piechoty występuje w trzech wariantach organizacyjnych, a każdy z nich w dwóch wersjach i w zależności od tego, który wariant i wersja organizacyjne są rozpatrywane, ma ona w swoim wyposażeniu: 5,7,8,11,13 lub 18 BWP; 4,5,7,9,11 lub 14 czołgów; 3 samobieżne działa pancerne pływające /typu ASU-85/; 3 moździerze 82 mm; liczy 117, 143, 164, 206, 233 lub 300 żołnierzy.

W skład kompanii wchodzą:

- dowódca kompanii;
- pomocnik dowódcy kompanii ds. technicznych;
- szef kompanii;
- dwa lub trzy plutony piechoty;
- pluton czołgów;
- pluton samobieżnych dział pancernych;
- pluton moździerzy;
- drużyna sanitarna;
- drużyna zaopatrzeniowo-żywnościowa.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych kompanii piechoty zmianie ulegają liczba plutonów piechoty oraz liczby

BWP i czołgów w plutonach, a także liczba żołnierzy, natomiast pozostałe elementy organizacyjne kompanii pozostają bez zmian.

Uwaga: kompania piechoty mogłaby być także w składzie: czterech plutonów piechoty i jednego lub dwóch plutonów czołgów oraz w składzie pięciu plutonów piechoty i dwóch lub trzech plutonów czołgów. Takiej organizacji kompanii piechoty jednak nie biorę pod uwagę w tych rozważaniach.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych kompanii piechoty są następujące liczby żołnierzy, bojowych wozów piechoty i czołgów:

W wariancie 1a:

- 2 plp po 26 żołnierzy i 1 plcz z 19 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kp = 2x26+19+46 = 117 żołnierzy;
- 2plp po 2 BWP i 1 plcz z 1 BWP = 2x2+1 = 5 BWP;
- 2 plp po 1 cz i 1 plcz z 2 cz = 2x1+2 = 4 cz;

W wariancie 1b:

- 3 plp po 26 żołnierzy i 1 plcz z 19 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kp = 3x26+19+46 = 143 żołnierzy;
- 3 plp po 3 BWP i 1 plcz z 1 BWP = 3x2+1 = 7 BWP;
- 3 plp po 1 cz i 1 plcz z 2 cz = 3x1+2 = 5 cz;

W wariancie 2a:

- 2 plp po 42 żołnierzy i 1 plcz z 34 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kp = 2x42+34+46 = 164 żołnierzy;
- 2 plp po 3 BWP i 1 plcz z 2 BWP = 2x3+2 = 8 BWP;
- 2 plp po 2 cz i 1 plcz z 3 cz = 2x2+3 = 7 cz;

W wariancie 2b:

- 3 plp po 42 żołnierzy i 1 plcz z 34 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kp = 3x42+34+46 = 206 żołnierzy;

- 3 plp po 3 BWP i 1 plcz z 2 BWP = 3x3+2 = 11 BWP;
- 3 plp po 2 cz i 1 plcz z 3 cz = 3x2+3 = 9 cz;

W wariancie 3a:

- 2 plp po 67 żołnierzy i 1 plcz z 53 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kp = 2x67+53+46 = 233 żołnierzy;
- 2 plp po 5 BWP i 1 plcz z 3 BWP = 2x5+3 = 13 BWP;
- 2 plp po 3 cz i 1 plcz z 5 cz = 2x3+5 = 11 cz;

W wariancie 3b:

- 3 plp po 67 żołnierzy i 1 plcz z 53 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kp = 3x67+53+46 = 300 żołnierzy;
- 3 plp po 5 BWP i 1 plcz z 3 BWP = 3x5+3=18 BWP;
- 3 plp po 3 cz i 1 plcz z 5 cz = 3x3+5 = 14 cz;

5.3.1.3. BATALION PIECHOTY

Batalion piechoty występuje w sześciu wariantach, a każdy wariant w dwóch wersjach organizacyjnych i w zależności od tego, które z wariantów i wersji są rozpatrywane, ma on w swoim wyposażeniu: 14, 19,23,26,31,37,42,50 lub 69 BWP; 13,17,22,29,35,38,46 lub 60 czołgów; 15 lub 18 samobieżnych dział pancernych pływających /typu ASU-85/; 15 lub 18 moździerzy 82 mm; 3 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych; 3 sprzężone działka przeciwlotnicze /typu ZSU-4/; 11 śmigłowców /w tym 5 uzbrojonych, 5 transportowych i 1 łącznikowy, służący równocześnie jako powietrzny posterunek obserwacyjny dowódcy batalionu/; 25 lub 30 transporterów opancerzonych /typu SKOT/ o różnym przeznaczeniu; 4 lub 5 motocykli; liczy 551,592,638,661,735,779,825,862,985,1049,1095 lub 1349 żołnierzy.

W skład batalionu wchodzą:

- dowódca batalionu;
- zastępca dowódcy batalionu ds.politycznych;
- pomocnik dowódcy batalionu ds.technicznych;
- szef sztabu batalionu;
- sztab batalionu;
- dwie lub trzy kompanie piechoty;
- kompania czołgów;
- kompania samobieżnych dział pancernych;
- kompania moździerzy;
- kompania śmigłowców;
- pluton przeciwpancernych pocisków kierowanych;
- pluton sprzężonych działek przeciwlotniczych[13/]
- pluton obsługi technicznej sprzętu i uzbrojenia;
- pluton medyczny;
- pluton zaopatrzeniowo-żywnościowy.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych batalionu piechoty są następujące liczby żołnierzy, bojowych wozów piechoty i czołgów:

W wariancie 1a:

- 2 kp po 117 żołnierzy i 1 kcz z 110 żołnierzami oraz 177[x] żołnierzy z bp = 2x117+110+177 = 521 żołnierzy;
- 2 kp po 5 BWP i 1 kcz z 4 BWP = 2x5+4 = 14 BWP;
- 2 kp po 4 cz i 1 kcz z 5 cz = 2x4+5 = 13 cz;

W wariancie 1b:

- 3 kp po 117 żołnierzy i 1 kcz z 110 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 3x117+110+177 = 638 żołnierzy;

13/ W skład plutonu przeciwlotniczego wchodzą także rakiety STRZAŁA S.-1 i S-2.

- 3 kp po 5 BWP i 1 kcz z 4 BWP = 3x5+4 = 19 BWP;
- 3 kp po 4 cz i 1 kcz z 5 cz = 3x4+5 = 17 cz;

W wariancie 2a:

- 2 kp po 143 żołnierzy i 1 kcz z 129 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 2x143+129+177 = 592 żołnierzy;
- 2 kp po 7 BWP i 1 kcz z 5 BWP = 2x7+5 = 19 BWP;
- 2 kp po 5 cz i 1 kcz z 7 cz = 2x5+7 = 17 cz;

W wariancie 2 b:

- 3 kp po 143 żołnierzy i 1 kcz z 129 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 3x143+129+177 = 735 żołnierzy;
- 3 kp po 7 BWP i 1 kcz z 5 BWP = 3x7+5 = 26 BWP;
- 3 kp po 5 cz i 1 kcz z 7 cz = 3x5+7 = 22 cz;

W wariancie 3a:

- 2 kp po 164 żołnierzy i 1 kcz z 156 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 2x164+156+177 = 661 żołnierzy;
- 2 kp po 8 BWP i 1 kcz z 7 BWP = 2x8+7 = 23 BWP;
- 2 kp po 7 cz i 1 kcz z 8 cz = 2x7+8 = 22 cz;

W wariancie 3b:

- 3 kp po 164 żołnierzy i 1 kcz z 156 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 3x164+156+177 =825 żołnierzy;
- 3 kp po 8 BWP i 1 kcz z 7 BWP = 3x8+7 = 31 BWP;
- 3 kp po 7 cz i 1 kcz z 8 cz = 3x7+8 = 29 cz;

W wariancie 4a:

- 2 kp po 206 żołnierzy i 1 kcz z 190 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 2x206+190+177 = 779 żołnierzy;
- 2 kp po 11 BWP i 1 kcz z 9 BWP = 2x11+9 = 31 BWP;
- 2 kp po 9 cz i 1 kcz z 11 cz = 2x9+11 = 29 cz;

UGRUPOWANIE BOJOWE
PLUTONU PIECHOTY I PLUTONU CZOŁGÓW
PERSPEKTYWICZNEJ STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ

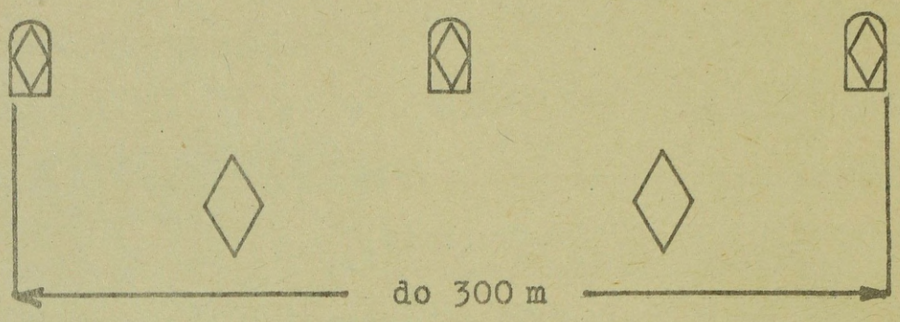

a/ Ugrupowanie plutonu piechoty

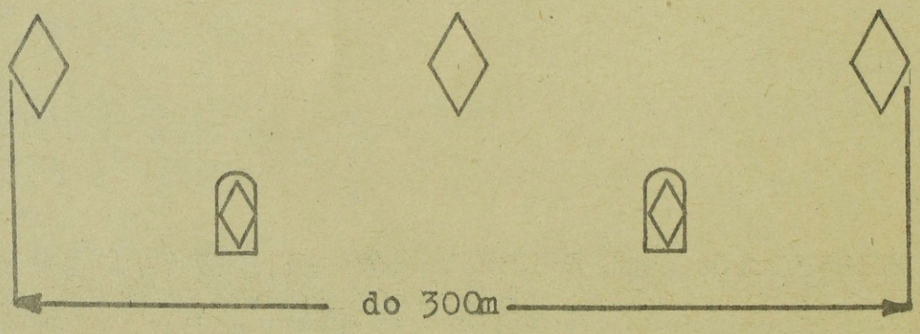

b/ Ugrupowanie plutonu czołgów

W wariancie 4b:

- 3 kp po 206 żołnierzy i 1 kcz z 190 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 3x206+190+177 = 985 żołnierzy;
- 3 kp po 11 BWP i 1 kcz z 9 BWP = 3x11+9 = 42 BWP;
- 3 kp po 9 cz i 1 kcz z 11 cz = 3x9+11 = 38 cz;

W wariancie 5a:

- 2 kp po 233 żołnierzy i 1 kcz z 219 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 2x233+219+177 = 862 żołnierzy;
- 2 kp po 13 BWP i 1 kcz z 11 BWP = 2x13+11 = 37 BWP;
- 2 kp po 11 cz i 1 kcz z 13 cz = 2x11+13 = 35 cz;

W wariancie 5b:

- 3 kp po 233 żołnierzy i 1 kcz z 219 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 3x233+219+177 = 1095 żołnierzy;
- 3 kp po 13 BWP i 1 kcz z 11 BWP = 3x13+11 = 50 BWP;
- 3 kp po 11 cz i 1 kcz z 13 cz = 3x11+13 = 46 cz;

W wariancie 6a:

- 2 kp po 300 żołnierzy i 1 kcz z 272 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 2x300 +272+177 = 1049 żołnierzy;
- 2 kp po 18 BWP i 1 kcz z 14 BWP = 2x18+14 = 50 BWP;
- 2 kp po 14 cz i 1 kcz z 18 cz = 2x14+18 = 46 cz;

W wariancie 6b:

- 3 kp po 300 żołnierzy i 1 kcz z 272 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bp = 3x300+272+177 = 1349 żołnierzy;
- 3 kp po 18 BWP i 1 kcz z 14 BWP = 3x18+14 = 68 BWP;
- 3 kp po 14 cz i 1 kcz z 18 cz = 3x14+18 = 60 cz;

5.3.1.4. PUŁK ZMECHANIZOWANY

Pułk zmechanizowany występuje w dwunastu wariantach, a każdy wariant w dwóch wersjach organizacyjnych i w zależności od tego, które z wariantów i wersji organizacyjnych są rozpatrywane, ma on w swoim wyposażeniu: 41,55,68,74,91,100,109,122,146,164,196 lub 164 bojowe wozy piechoty; 40,53,67,70,89,92,107,118,142,156,188 lub 248 czołgów; 70 lub 79 samobieżnych dział pancernych; 63 lub 72 moździerze 82 mm; 18 lub 21 wyrzutni przeciwpancernych pocisków kierowanych; 18 lub 21 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych; 55 lub 66 śmigłowców różnego typu i przeznaczenia; około 120 lub 150 transporterów opancerzonych typu SKOT o różnym przeznaczeniu; liczy 1825, 2031,2087,2169,2244,2346,2446,2590, 2623, 2728,2841,2905,3181,3192,3369, 3388,3526,3553,3703,4177, 4260,4437, 4621 lub 5609 żołnierzy.

W skład pułku wchodzą:

- dowódca pułku;
- zastępca dowódcy pułku /nie określa się, do jakich spraw, gdyż jest on pierwszym i najważniejszym zastępcą dowódcy pułku i pełni funkcję dowódcy pułku w razie jego nieobecności/;
- zastępca dowódcy pułku ds. politycznych;
- zastępca dowódcy pułku ds. zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia;
- zastępca dowódcy pułku ds. technicznych;
- szef sztabu pułku;
- dowódca artylerii pułku;
- sekcja polityczna;
- sztab pułku;
- dwa lub trzy bataliony piechoty;
- batalion czołgów;
- kompania rozpoznawcza;

- kompania śmigłowców;
- kompania obsługi sprzętu i uzbrojenia;
- pododdziały zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia;
- kompania medyczna;
- pododdziały łączności, regulacji ruchu i ochrony sztabu ;
- pluton zabezpieczenia chemicznego;
- pluton saperów-minerów.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych pułku zmechanizowanego są następujące liczby żołnierzy, bojowych wozów piechoty i czołgów:

W wariancie 1a:

- 2 bp po 521 żołnierzy i 1 bcz z 514 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x521+514+269 = 1825 żołnierzy;
- 2 bp po 14 BWP i 1 bcz z 13 BWP = 2x14+13 = 41 BWP;
- 2 bp po 13 cz i 1 bcz z 14 cz = 2x13+14 = 40 cz;

W wariancie 1b:

- 3 bp po 521 żołnierzy i 1 bcz z 514 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x521+514+269 = 2346 żołnierzy;
- 3 bp po 14 BWP i 1 bcz z 13 BWP = 3x14+13 = 55 BWP;
- 3 bp po 13 cz i 1 bcz z 14 cz = 3x13+14 = 53 cz;

W wariancie 2a:

- 2 bp po 638 żołnierzy i 1 bcz z 624 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pp = 2x638+624+269 = 2169 żołnierzy;
- 2 bp po 19 BWP i 1 bcz z 17 BWP = 2x19+17 = 55 BWP;
- 2 bp po 17 cz i 1 bcz z 19 cz = 2x17+19 = 53 cz;

W wariancie 2b:

- 3 bp po 638 żołnierzy i 1 bcz z 624 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x638+624+269 = 2807 żołnierzy;
- 3 bp po 19 BWP i 1 bcz z 17 BWP = 3x19+17 = 74 BWP;
- 3 bp po 17 cz i 1 bcz z 19 cz = 3x17+19 = 70 cz;

W wariancie 3a:

- 2 bp po 592 żołnierzy i 1 bcz z 578 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x592+578+269 = 2031 żołnierzy;
- 2 bp po 19 BWP i 1 bcz z 17 BWP = 2x19+17 = 55 BWP;
- 2 bp po 17 cz i 1 bcz z 19 cz = 2x17+19 = 53 cz;

W wariancie 3b:

- 3 bp po 592 żołnierzy i 1 bcz z 578 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x592+578+269 = 2623 żołnierzy;
- 3 bp po 19 BWP i 1 bcz z 17 BWP = 3x19+17 = 74 BWP;
- 3 bp po 17 cz i 1 bcz z 19 cz = 3x17+19 = 70 cz;

W wariancie 5a:

- 2 bp po 735 żołnierzy i 1 bcz z 707 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x735+707+269 = 2446 żołnierzy;
- 2 bp po 26 BWP i 1 bcz z 22 BWP = 2x26+22 = 74 BWP;
- 2 bp po 22 cz i 1 bcz z 26 cz = 2x22+26 = 70 cz;

W wariancie 4b:

- 3 bp po 735 żołnierzy i 1 bcz z 707 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x735+707+269 = 3181 żołnierzy;
- 3 bp po 26 BWP i 1 bcz z 22 BWP = 3x26+22 = 100 BWP;
- 3 bp po 22 cz i 1 bcz z 26 cz = 3x22+26 = 92 cz;

W wariancie 5a:

- 2 bp po 661 żołnierzy i 1 bcz z 653 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x661+653+269 = 2244 żołnierzy;
- 2 bp po 23 BWP i 1 bcz z 22 BWP = 2x23+22 = 68 BWP;
- 2 bp po 22 cz i 1 bcz z 23 cz = 2x22+23 = 67 cz;

W wariancie 5b:

- 3 bp po 661 żołnierzy i 1 bcz z 653 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x661+653+269 = 2905 żołnierzy;

- 3 bp po 23 BWP i 1 bcz z 22 BWP 3x23+22 = 91 BWP;
- 3 bp po 22 cz i 1 bcz z 23 cz = 3x22+23 = 89 cz;

W wariancie 6a:

- 2 bp po 825 żołnierzy i 1 bcz z 809 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x825+809+269 = 2728 żołnierzy;
- 2 bp po 31 BWP i 1 bcz z 29 BWP = 2x31+29 = 91 BWP;
- 2 bp po 29 cz i 1 bcz z 31 cz = 2x29+31 = 89 cz;

W wariancie 6b:

- 3 bp po 825 żołnierzy i 1 bcz z 809 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x825+809+269 = 3553 żołnierzy:
- 3 bp po 31 BWP i 1 bcz z 29 BWP = 3x31+29 = 122 BWP;
- 3 bp po 29 cz i 1 bcz z 31 cz = 118 cz;

W wariancie 7a:

- 2 bp po 779 żołnierzy i 1 bcz z 763 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x779+763+269 = 2590 żołnierzy;
- 2 bp po 31 BWP i 1 bcz z 29 BWP = 2x31+29 = 91 BWP;
- 2 bp po 29 cz i 1 bcz z 31 cz = 2x29+31 = 89 cz;

W wariancie 7b:

- 3 bp po 779 żołnierzy i 1 bcz z 763 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x779+763+269 = 3369 żołnierzy;
- 3 bp po 31 BWP i 1 bcz z 29 BWP = 3x31+29 = 122 BWP;
- 3 bp po 29 cz i 1 bcz z 31 cz = 3x29+31 = 118 cz;

W wariancie 8a:

- 2 bp po 985 żołnierzy i 1 bcz z 953 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz =2x985+953+269 = 3192 żołnierzy;
- 2 bp po 42 BWP i 1 bcz z 38 BWP = 2x42+38 = 122 BWP;
- 2 bp po 38 cz i 1 bcz z 42 cz = 2x38+42 = 118 cz;

W wariancie 8b:

- 3 bp po 985 żołnierzy i 1 bcz z 953 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x985+953+269 = 4177 żołnierzy;
- 3 bp po 42 BWP i 1 bcz z 38 BWP = 3x42+38 = 164 BWP;
- 3 bp po 38 cz i 1 bcz z 42 cz = 3x38+42 = 156 cz;

W wariancie 9a:

- 2 bp po 862 żołnierzy i 1 bcz z 848 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x862+848+269 = 2841 żołnierzy;
- 2 bp po 37 BWP i 1 bcz z 35 BWP = 109 BWP;
- 2 bp po 35 cz i 1 bcz z 37 cz = 2x35+37 = 107 cz;

W wariancie 9b:

- 3 bp po 862 żołnierzy i 1 bcz z 848 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x862+848+269 = 3703 żołnierzy;
- 3 bp po 37 BWP i 1 bcz z 35 BWP = 3x37+35 = 146 BWP;
- 3 bp po 35 cz i 1 bcz z 37 cz = 3x35+37 = 142 cz;

W wariancie 10a:

- 2 bp po 1095 żołnierzy i 1 bcz z 1067 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x1095+1067+269 = 3526 żołnierzy;
- 2 bp po 50 BWP i 1 bcz z 46 BWP = 2x50+46 = 146 BWP;
- 2 bp po 46 cz i 1 bcz z 50 cz = 2x46+50 = 142 cz;

W wariancie 10b:

- 3 bp po 1095 żołnierzy i 1 bcz z 1067 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x1095+1067+269 = 4621 żołnierzy;
- 3 bp po 50 BWP i 1 bcz z 46 BWP = 3x50+46 = 196 BWP;
- 3 bp po 46 cz i 1 bcz z 50 cz = 3x46+50 = 188 cz;

W wariancie 11a:

- 2 bp po 1049 żołnierzy i 1 bcz z 1021 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x1049+1021+269 = 3388 żołnierzy;

- 2 bp po 50 BWP i 1 bcz z 46 BWP = 2x50+46 = 146 BWP;
- 2 bp po 46 cz i 1 bcz z 50 cz = 2x46+50 = 142 cz;

W wariancie 11b:

- 3 bp po 1049 żołnierzy i 1 bcz z 1021 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x1049+1021+269 = 4437 żołnierzy;
- 3 bp po 50 BWP i 1 bcz z 46 BWP = 3x50+46 = 196 BWP;
- 3 bp po 46 cz i 1 bcz z 50 cz = 3x46+50 = 188 cz;

W wariancie 12a:

- 2 bp po 1349 żołnierzy i 1 bcz z 1293 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 2x1349+1293+269 = 4260 żołnierzy;
- 2 bp po 68 BWP i 1 bcz z 60 BWP = 2x68+60 = 196 BWP;
- 2 bp po 60 cz i 1 bcz z 68 cz = 2x60+68 = 188 cz;

W wariancie 12b:

- 3 bp po 1349 żołnierzy i 1 bcz z 1293 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pz = 3x1349 + 1293 + 269 = 5609 żołnierzy;
- 3 bp po 68 BWP i 1 bcz z 60 BWP = 3x68+60 = 264 BWP;
- 3 bp po 60 cz i 1 bcz z 68 cz = 3x60+68 = 248 cz.

5.3.1.5. DYWIZJA ZMECHANIZOWANA

Dywizja zmechanizowana występuje w dwudziestu czterech wariantach, a każdy wariant w dwóch wersjach organizacyjnych i w zależności od tego, które z wariantów i wersji organizacyjnych są rozpatrywane, ma ona w swoim wyposażeniu: 122,163,203,218,271,292, 325,362,392,434,484,580,648,776 lub 1040 bojowych wozów piechoty; 121,161,202,214,269, 284,323,358,376,430,476,572,632,760 lub 1008 czołgów; 237 lub 289 samobieżnych dział pancernych /typu ASU-85/; 216 lub 261 moździerzy 82 mm; 36 moździerzy 120 mm; 90 lub 102 przeciwpancerne pociski kierowane; 27 SPG-9; 222 lub 255 śmigłowców różnego typu i przeznaczenia; 81 lub 93 samobieżne sprzężone działka przeciwlotnicze; 24 armaty przeciwlotnicze 57 mm; 24 arma-

ty przeciwlotnicze 85 mm; 54 haubice 122 mm; 24 haubice - armaty 152 mm;
liczy 8468,9079,9493,9724, 10024,10293, 10310,10754,10841,11110, 11168,11393,11509,11662,11699,11968,12370,12487,12544,12756, 13075,13136,13344,13464,13550,13627,13896,14081,14200,14350, 14604,15467,15668,15724,15736,16255,16444,16524,16807,17076, 17180,17784,19644,19715,19984,20692,21428 lub 25324 żołnierzy.

W skład dywizji wchodzą:

- dowództwo i sztab dywizji;
- pododdziały łączności, ochrony i regulacji ruchu;
- dwa lub trzy pułki zmechanizowane;
- pułk czołgów;
- artyleria dywizji:
- batalion rozpoznawczy;
- batalion saperów;
- batalion zaopatrzenia;
- batalion remontowy;
- batalion medyczny;
- eskadra śmigłowców ;
- kompania zabezpieczenia chemicznego.

Uwaga: w skład artylerii dywizji wchodzą:

- pułk artylerii przeciwlotniczej;
- pułk artylerii do ognia pośredniego;
- pułk przeciwpancerny w składzie dywizjonu artylerii przeciwpancernej i dywizjonu przeciwpancernych pocisków kierowanych;
- dywizjon rakiet taktycznych;
- dywizjon artylerii rakietowej.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych dywizji zmechanizowanej są następujące liczby żołnierzy, bojowych wozów piechoty i czołgów:

W wariancie 1a:

- 2 pz po 1825 żołnierzy i 1 pcz z 1818 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x1818+3000 = 8468 żołnierzy;
- 2 pz po 41 BWP i 1 pcz z 40 BWP = 2x41+40 = 122 BWP;
- 2 pz po 40 cz i 1 pcz z 41 cz = 2x40+41 =121 cz;

W wariancie 1b:

- 3 pz po 1825 żołnierzy i 1 pcz z 1818 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x1825+1818+3000 = 10293 żołnierzy;
- 3 pz po 41 BWP i 1 pcz z 40 BWP = 3x41+40 = 163 BWP;
- 3 pz po 40 cz i 1 pcz z 41 cz = 3x40+41 = 161 cz;

W wariancie 2a:

- 2 pz po 2346 żołnierzy i 1 pcz z 2332 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x2346+2332+3000 = 10024 żołnierzy;
- 2 pz po 55 BWP i 1 pcz z 53 BWP = 2x55+53 = 163 BWP;
- 2 pz po 53 cz i 1 pcz z 55 cz = 2x53+55 = 161 cz;

W wariancie 2b;

- 3 pz po 2346 żołnierzy i 1 pcz z 2332 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x2346+2332+3000 = 12370 żołnierzy;
- 3 pz po 55 BWP i 1 pcz z 53 BWP = 3x55+53 = 218 BWP;
- 3 pz po 53 cz 1 i pcz z 55 cz = 3x53+55 = 214 cz;

W wariancie 3a:

- 2 pz po 2169 żołnierzy i 1 pcz z 2155 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x2169+2155+3000 = 9493 żołnierzy;
- 2 pz po 55 BWP i 1 pcz z 53 BWP = 2x55+53 = 163 BWP;
- 2 pz po 53 cz i 1 pcz z 55 cz = 2x53+55 = 161 cz;

W wariancie 8b:

- 3 pz po 3181 żołnierzy i 1 pcz z 3125 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x3181+3125+3000 = 15668 żołnierzy;
- 3 pz po 100 BWP i 1 pcz z 92 BWP = 3x100+92 = 392 BWP;
- 3 pz po 92 cz i 1 pcz z 100 cz = 3x92+100 = 376 cz;

W wariancie 9a:

- 2 pz po 2244 żołnierzy i 1 pcz z 2236 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x2244+2236+3000 = 9724 żołnierzy;
- 2 pz po 68 BWP i 1 pcz z 67 BWP = 2x68+67 = 203 BWP;
- 2 pz po 67 cz i 1 pcz z 68 cz = 2x67+68 = 202 cz;

W wariancie 9b:

- 3 pz po 2244 żołnierzy i 1 pcz z 2236 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x2244+2236+3000 = 11968 żołnierzy;
- 3 pz po 68 BWP i 1 pcz z 67 BWP = 3x68+67 = 271 BWP;
- 3 pz po 67 cz i 1 pcz z 68 cz = 3x67+68 = 269 cz;

W wariancie 10a:

- 2 pz po 2905 żołnierzy i 1 pcz 2880 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x2905+2889+3000 = 11699 żołnierzy;
- 2 pz po 91 BWP i 1 pcz z 89 BWP = 2x91+89 = 271 BWP;
- 2 pz po 89 cz i 1 pcz z 91 cz = 2x89+91 = 269 cz;

W wariancie 10b:

- 3 pz po 2905 żołnierzy i 1 pcz z 2889 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x2905+2889+3000 = 14604 żołnierzy;
- 3 pz po 91 BWP i 1 pcz z 89 BWP = 3x91+89 = 362 BWP;
- 3 pz po 89 cz i 1 pcz z 91 cz = 3x89+91 = 358 cz;

W wariancie 11a:

- 2 pz po 2728 żołnierzy i 1 pcz z 2712 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x2728+2712+3000 = 11168 żołnierzy;

- 2 pz po 91 BWP i 1 pcz z 89 BWP = 2x91+89 = 271 BWP;
- 2 pz po 89 cz i 1 pcz z 91 cz = 2x89+91 = 269 cz;

W wariancie 11b:

- 3 pz po 2728 żołnierzy i 1 pcz z 2712 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x2728+2712+3000 = 13896 żołnierzy;
- 3 pz po 91 BWP i 1 pcz z 89 BWP= 3x91+89 = 362 BWP;
- 3 pz po 89 cz i 1 pcz z 91 cz = 3x89+91 = 358 cz;

W wariancie 12a:

- 2 pz po 3553 żołnierzy i 1 pcz z 3521 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x3553+3521+3000 = 13627 żołnierzy;
- 2 pz po 122 BWP i 1 pcz z 118 BWP = 2x122+118 = 362 BWP;
- 2 pz po 118 cz i 1 pcz z 122 cz = 2x118+122 = 358 cz;

W wariancie 12b:

- 3 pz po 3553 żołnierzy i 1 pcz z 3521 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x3553+3521+3000 = 17180 żołnierzy;
- 3 pz po 122 BWP i 1 pcz z 118 BWP = 3x122+118 = 484 BWP;
- 3 pz po 118 cz i 1 pcz z 122 cz = 3x118+122 = 476 cz;

W wariancie 13a:

- 2 pz po 2590 żołnierzy i 1 pcz z 2574 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x2590+2574+3000 = 10754 żołnierzy;
- 2 pz po 91 BWP i 1 pcz z 89 BWP = 2x91+89 = 271 BWP;
- 2 pz po 89 cz i 1 pcz z 91 cz = 2x89+91 = 269 cz;

W wariancie 13b:

- 3 pz po 2590 żołnierzy i 1 pcz z 2574 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x2590+2574+3000 = 13344 żołnierzy;
- 3 pz po 91 BWP i 1 pcz z 89 BWP = 3x91+89 = 362 BWP;
- 3 pz po 89 cz i 1 pcz z 91 cz = 3x89+91 = 358 cz;

W wariancie 14a:

- 2 pz po 3369 żołnierzy i 1 pcz z 3337 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x3369+3337+3000 = 13025 żołnierzy;
- 2 pz po 122 BWP i 1 pcz z 118 BWP = 2x122+118 = 362 BWP
- 2 pz po 118 cz i 1 pcz z 122 cz = 2x118+122 = 358 cz;

W wariancie 14b:

- 3 pz po 3369 żołnierzy i 1 pcz z 3337 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x3369+3337+3000 = 16444 żołnierzy;
- 3 pz po 122 BWP i 1 pcz z 118 BWP = 3x122+118 = 484 BWP;
- 3 pz po 118 cz i 1 pcz z 122 cz = 3x118+122 = 476 cz;

W wariancie 15a:

- 2 pz po 3192 żołnierzy i 1 pcz z 3160 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x3192+3160+3000 = 12544 żołnierzy;
- 2 pz po 122 BWP i 1 pcz z 118 BWP = 2x122+118 = 362 BWP;
- 2 pz po 118 cz i 1 pcz z 122 cz = 2x118+122 = 358 cz;

W wariancie 15b:

- 3 pz po 3192 żołnierzy i 1 pcz z 3160 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x3192+3160+3000 = 15736 żołnierzy;
- 3 pz po 122 BWP i 1 pcz z 118 BWP = 3x122+118 = 484 BWP;
- 3 pz po 118 cz i 1 pcz z 122 cz = 3x118+122 = 476 cz;

W wariancie 16a:

- 2 pz po 4177 żołnierzy i 1 pcz z 4113 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x4177+4113+3000 = 15467 żołnierzy;
- 2 pz po 164 BWP i 1 pcz z 156 BWP = 2x164+156 = 484 BWP;
- 2 pz po 156 cz i 1 pcz z 164 cz = 2x156+164 = 476 cz;

W wariancie 16b:

- 3 pz po 4177 żołnierzy i 1 pcz z 4113 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x4177+4113+3000 = 19644 żołnierzy;
- 3 pz po 164 BWP i 1 pcz z 156 BWP = 3x164+156 = 648 BWP;

- 3 pz po 156 cz i 1 pcz z 164 cz = 3x156+164 = 632 cz;

W wariancie 17a:

- 2 pz po 2841 żołnierzy i 1 pcz z 2827 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x2841+2827+3000 = 11509 żołnierzy;
- 2 pz po 109 BWP i 1 pcz z 107 BWP = 2x109+107 = 325 BWP;
- 3 pz po 107 cz i 1 pcz z 109 cz = 2x107+109 = 323 cz;

W wariancie 17b:

- 3 pz po 2841 żołnierzy i 1 pcz z 2827 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x2841+2827+3000 = 14350 żołnierzy;
- 3 pz po 109 BWP i 1 pcz z 107 BWP = 3x109+107 = 434 BWP;
- 3 pz po 107 cz i 1 pcz z 109 cz = 3x107+109 = 430 cz;

W wariancie 18a:

- 2 pz po 3703 żołnierzy i 1 pcz z 3675 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x3703+3675+3000 = 14081 żołnierzy;
- 3 pz po 166 BWP i 1 pcz z 142 BWP = 2x146+142 = 434 BWP;
- 2 pz po 142 cz i 1 pcz z 146 cz = 2x142+146 = 430 cz;

W wariancie 18b:

- 3 pz po 3703 żołnierzy i 1 pcz z 3675 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x3703+3675+3000 = 17784 żołnierzy;
- 3 pz po 146 BWP i 1 pcz z 142 BWP = 3x146+142 = 580 BWP;
- 3 pz po 142 cz i 1 pcz z 146 cz = 3x142+146 = 572 cz;

W wariancie 19a:

- 2 pz po 3526 żołnierzy i 1 pcz z 3498 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x3526+3498+3000 = 12550 żołnierzy;
- 2 pz po 146 BWP i 1 pcz z 142 BWP = 2x146+142 = 434 BWP;
- 2 pz po 142 cz i 1 pcz z 146 cz = 2x142+146 = 430 cz;

W wariancie 19b:

- 3 pz po 3526 żołnierzy i 1 pcz z 3498 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x3526+3498+3000 = 17076 żołnierzy;
- 3 pz po 146 BWP i 1 pcz z 142 BWP = 3x146+142 = 580 BWP;
- 3 pz po 142 cz i 1 pcz z 146 cz = 3x142+146 = 572 cz;

W wariancie 20a:

- 2 pz po 4621 żołnierzy i 1 pcz z 4565 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x4621+4565+3000 = 16807 żołnierzy;
- 2 pz po 196 BWP i 1 pcz z 188 BWP = 2x196+188 = 580 BWP;
- 2 pz po 188 cz i 1 pcz z 196 cz = 2x188+196 = 572 cz;

W wariancie 20b:

- 3 pz po 4621 żołnierzy i 1 pcz z 4565 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x4621+4565+3000 = 21428 żołnierzy;
- 3 pz po 196 BWP i 1 pcz z 188 BWP = 3x196+188 = 776 BWP;
- 3 pz po 188 cz i 1 pcz z 196 cz = 3x188+196 = 760 cz;

W wariancie 21a:

- 2 pz po 3388 żołnierzy i 1 pcz z 3360 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x3388+3360+3000 = 13136 żołnierzy;
- 2 pz po 146 BWP i 1 pcz z 142 BWP = 2x146+142 = 434 BWP;
- 2 pz po 142 cz i 1 pcz z 146 cz = 2x142+146 = 430 cz;

w Wariancie 21b:

- 3 pz po 3388 żołnierzy i 1 pcz z 3360 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x3388+3360+3000 = 16524 żołnierzy;
- 3 pz po 146 BWP i 1 pcz z 142 BWP = 3x146+142 = 580 BWP;
- 3 pz po 142 cz i 1 pcz z 146 cz = 3x142+146 = 572 cz;

W wariancie 22a:

- 2 pz po 4437 żołnierzy i 1 pcz z 4381 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x4437+4381+3000 = 16255 żołnierzy;
- 2 pz po 196 BWP i 1 pcz z 188 BWP = 2x196+188 = 580 BWP;
- 2 pz po 188 cz i 1 pcz z 196 cz = 2x188+196 = 572 cz;

W wariancie 22b:

- 3 pz po 4437 żołnierzy i 1 pcz z 4381 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x4437+4381+3000 = 20692 żołnierzy;
- 3 pz po 196 BWP i 1 pcz z 188 BWP = 3x196+188 = 776 BWP;
- 3 pz po 188 cz i 1 pcz z 196 cz = 3x188+196 = 760 cz;

W wariancie 23a:

- 2 pz po 4260 żołnierzy i 1 pcz z 4204 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x4260+4204+3000 = 15724 żołnierzy;
- 2 pz po 196 BWP i 1 pcz z 188 BWP = 2x196+188 = 580 BWP;
- 2 pz po 188 cz i 1 pcz z 196 cz = 2x188+196 = 572 cz;

W wariancie 23b:

- 3 pz po 4260 żołnierzy i 1 pcz z 4204 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x420+4204+3000 = 19984 żołnierzy;
- 3 pz po 196 BWP i 1 pcz z 188 BWP = 3x196+188 = 776 BWP;
- 3 pz po 188 cz i 1 pcz z 196 cz = 3x188+196 = 760 cz;

W wariancie 24a:

- 2 pz po 5609 żołnierzy i 1 pcz z 5497 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 2x5609+5497+3000 = 19715 żołnierzy;
- 2 pz po 264 BWP i 1 pcz z 248 BWP = 2 x264+248 = 776 BWP;
- 2 pz po 248 cz i 1 pcz z 264 cz = 2x248+264 = 760 cz;

W wariancie 24b:

- 3 pz po 5609 żołnierzy i 1 pcz z 5497 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DZ = 3x5609+5497+3000 = 25324 żołnierzy;
- 3 pz po 264 BWP i 1 pcz z 248 BWP = 3x264+248 = 1040 BWP;
- 3 pz po 248 cz i 1 pcz z 264 cz = 3x248+264 = 1008 cz.

5.3.2. Organizacja pododdziałów, oddziałów i związku taktycznego wojsk pancernych

5.3.2.1. PLUTON CZOŁGÓW

Pluton czołgów podobnie jak pluton piechoty występuje w trzech wariantach organizacyjnych i w zależności od tego, który wariant organizacyjny plutonu jest rozpatrywany, ma on w swoim wyposażeniu: 2,3 lub 5 czołgów; 1,2 lub 3 bojowe wozy piechoty; liczy 19,34 lub 53 żołnierzy.

W skład plutonu wchodzą:

- dowódca plutonu;
- dwie, trzy lub pięć załóg czołgów;
- jedna, dwie lub trzy załogi bojowych wozów piechoty;

Dowódca plutonu czołgów jest równocześnie dowódcą jednego z bojowych wozów piechoty i zajmuje w nim miejsce. W czasie spieszenia drużyn piechoty dowódca plutonu czołgów pozostaje w wozie bojowym i dowodzi z niego. Postępuje zatem inaczej niż dowódca plutonu piechoty, który razem z drużynami piechoty opuszcza wóz bojowy i przebywa za szykiem plutonu.

5.3.2.2. KOMPANIA CZOŁGÓW

Kompania czołgów podobnie jak kompania piechoty występuje w trzech wariantach organizacyjnych, a każdy z nich w dwóch wersjach i w zależności od tego, który wariant i wersja organizacyjne są rozpatrywane, ma ona w swoim wyposażeniu: 5,7,8,11,13 lub 18 czołgów; 4,5,7,9,11 lub 14 BWP; 3 samobieżne działa pancerne pływające /typu ASU-85/; 3 moździerze 82 mm; liczy 110, 129,156, 190, 219 lub 272 żołnierzy.

W skład kompanii wchodzą:

- dowódca kompanii;
- pomocnik dowódcy kompanii ds.technicznych;
- szef kompanii;
- dwa lub trzy plutony czołgów;
- pluton piechoty;
- pluton samobieżnych dział pancernych;
- pluton moździerzy;
- drużyna sanitarna;
- drużyna zaopatrzeniowo-żywnościowa.

W poszczególnych wariantach organizacyjnych kompanii czołgów podobnie jak w kompanii piechoty zmianie ulegają liczba plutonów czołgów oraz liczby czołgów i BWP w plutonach, a także liczba żołnierzy, natomiast pozostałe elementy organizacyjne kompanii pozostają bez zmian.

Uwaga: kompania czołgów mogłaby być także w składzie: czterech plutonów czołgów i jednego lub dwóch plutonów piechoty, albo w składzie pięciu plutonów czołgów i dwóch lub trzech plutonów piechoty. Takiej organizacji kompanii czołgów jednak na razie nie biorę pod uwagę w tych rozważaniach.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych kompanii czołgów są następujące liczby żołnierzy, czołgów i bojowych wozów piechoty:

W wariancie 1a:

- 2 plcz po 19 żołnierzy i 1 plp z 26 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kcz = 2x19+26+46 = 110 żołnierzy;
- 2 plcz po 2 cz i 1 plp z 1 cz = 2x2+1 = 5 cz;
- 2 plcz po 1 BWP i 1 plp z 2 BWP = 2x1+2 = 4 BWP;

W wariancie 1b:

- 3 plcz po 19 żołnierzy i 1 plp z 26 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kcz = 3x19+26+46 = 129 żołnierzy;
- 3 plcz po 2 cz i 1 plp z 1 cz = 3x2+1 = 7 cz;
- 3 plcz po 1 BWP i 1 plp z 2 BWP = 3x1+2 = 5 BWP;

W wariancie 2a:

- 2 plcz po 34 żołnierzy i 1 plp z 42 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kcz = 2x34+42+46 = 156 żołnierzy;
- 2 plcz po 3 cz i 1 plp z 2 cz = 2x3+2 = 8 cz;
- 2 plcz po 2 BWP i 1 plp z 3 BWP = 2x2+3 7 BWP;

W wariancie 2b:

- 3 plcz po 34 żołnierzy i 1 plp z 42 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kcz = 3x34+46 = 190 żołnierzy;
- 3 plcz po 3 cz i 1 plp z 2 cz = 3x3+2 = 11 cz;
- 3 plcz po 2 BWP i 1 plp z 3 BWP = 3x2+3 = 9 BWP;

W wariancie 3a:

- 2 plcz po 53 żołnierzy i 1 plp z 67 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kcz = 2x53+67+46 = 219 żołnierzy;
- 2 plcz po 5 cz i plp z 3 cz = 2x5+3 = 13 cz;
- 2 plcz po 3 BWP i 1 plp z 5 BWP = 2x3+5 = 11 BWP;

W wariancie 3b:

- 3 plcz po 53 żołnierzy i 1 plp z 67 żołnierzami oraz 46 żołnierzy z kcz = 3x53+67+46 = 272 żołnierzy;
- 3 plcz po 5 cz i 1 plp z 3 cz = 3x5+3 = 18 cz;
- 3 plcz po 3 BWP i 1 plp z 5 BWP = 3x3+5 = 14 BWP.

5.3.2.3. BATALION CZOŁGÓW

Batalion czołgów występuje w sześciu wariantach, a każdy wariant w dwóch wersjach organizacyjnych i w zależności od tego, które z wariantów i wersji są rozpatrywane, ma on w swoim wyposażeniu: 14,19,23,26,31,37,42,50 lub 68 czołgów; 13,17,22,29, 35,38,46 lub 60 bojowych wozów piechoty; 15 lub 18 samobieżnych dział pancernych pływających /typu ASU-85/; 15 lub 18 moździerzy 82 mm; 3 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych; 3 sprzężone działka przeciwlotnicze /typu ZSU-4/; 11 śmigłowców /w tym 5 uzbrojonych, 5 transportowych i 1 łącznikowy, służący równocześnie jako powietrzny posterunek obserwacyjny dowódcy batalionu/; 25 lub 39 transporterów opancerzonych /typu SKOT/; o różnym przeznaczeniu; 4 lub 5 motocykli; liczy 514, 578,624,653, 707,763,809,848,953,1021,1067 lub 1293 żołnierzy.

W skład batalionu wchodzą:

- dowódca batalionu;
- zastępca dowódcy batalionu ds.politycznych;
- pomocnik dowódcy batalionu ds.technicznych;
- szef sztabu batalionu;
- sztab batalionu;
- dwie lub trzy kompanie czołgów;
- kompania piechoty;
- kompania samobieżnych dział pancernych;
- kompania moździerzy;

- kompania śmigłowców;
- pluton przeciwpancernych pocisków kierowanych;
- pluton sprzężonych działek przeciwlotniczych;
- pluton obsługi technicznej sprzętu i uzbrojenia;
- pluton zaopatrzeniowo-żywnościowy.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych batalionu czołgów są następujące liczby żołnierzy, czołgów i bojowych wozów piechoty:

W wariancie 1a:

- 2 kczpo 110 żołnierzy i 1 kp z 117 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 2x110+117+177 = 514 żołnierzy;
- 2 kcz po 5 cz i 1 kp z 4 cz = 2x5+4 = 14 cz;
- 2 kcz po 4 BWP i 1 kp z 5 BWP = 2x4+5 = 13 BWP;

W wariancie 1 b:

- 3 kcz po 110 żołnierzy i 1 kp z 117 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 3x110+117+177 = 624 żołnierzy;
- 3 kcz po 5 cz i kp z 4 cz = 3x5+4 = 19 cz;
- 3 kcz po 4 BWP i 1 kp z 5 BWP = 3x4+5 = 17 BWP;

W wariancie 2a:

- 2 kcz po 129 żołnierzy i 1 kp z 143 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 2x129+143+177 = 578 żołnierzy;
- 2 kcz po 7 cz i 1 kp z 5 cz = 2x7+5 = 19 cz;
- 2 kcz po 5 BWP i 1 kp z 7 BWP = 2x5+7 = 17 BWP;

W wariancie 2b:

- 3 kcz po 129 żołnierzy i 1 kp z 143 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 3x129+143+177 = 707 żołnierzy;
- 3 kcz po 7 cz i 1 kp z 5 cz = 3x7+5 = 26 cz;
- 3 kcz po 5 BWP i 1 kp z 7 BWP = 3x5+7 = 22 BWP;

W wariancie 3a:

- 2 kcz po 156 żołnierzy i 1 kp z 164 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 2x156+164+177 = 653 żołnierzy;
- 2 kcz po 8 cz i 1 kp z 7 cz = 2x8+7 = 23 cz;
- 2 kcz po 7 BWP i 1 kp z 8 BWP = 2x7+8 = 22 BWP;

W wariancie 3b:

- 3 kcz po 156 żołnierzy i 1 kp z 164 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 3x156+164+177 = 809 żołnierzy;
- 3 kcz po 8 cz i 1 kp z 7 cz = 3x8+7 = 31 cz;
- 3 kcz po 7 BWP i 1 kp z 8 BWP = 3x7+8 = 29 BWP;

W wariancie 4a:

- 2 kcz po 190 żołnierzy i 1 kp z 206 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 2x190+177 = 763 żołnierzy;
- 2 kcz po 11 cz i 1 kp z 9 cz = 2x11+9 = 31 cz;
- 2 kcz po 9 BWP i 1 kp z 11 BWP = 2x9+11 = 29 BWP;

W wariancie 4b:

- 3 kcz po 190 żołnierzy i 1 kp z 206 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 3x190+206+177 = 953 żołnierzy;
- 3 kcz po 11 cz i 1 kp z 9 cz = 3x11+9 = 42 cz;
- 3 kcz po 9 BWP i 1 kp z 11 BWP = 3x9+11 = 38 BWP;

W wariancie 5a:

- 2 kcz po 219 żołnierzy i 1 kp z 233 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 2x219+233+177 = 848 żołnierzy;
- 2 kcz po 13 cz i 1 kp z 11 cz = 2x13+11 = 37 cz;
- 2 kcz po 11 BWP i 1 kp z 13 BWP = 2x11+13 = 35 BWP;

W wariancie 5b:

- 3 kcz po 219 żołnierzy i 1 kp z 233 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 3x219+233+177 = 1067 żołnierzy;
- 3 kcz po 13 cz i 1 kp z 11 cz = 3x13+11 = 50 cz;
- 3 kcz po 11 BWP i 1 kp z 13 BWP = 3x11+13 = 64 BWP;

W wariancie 6a:

- 2 kcz po 272 żołnierzy i kp z 300 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 2x272+300+177 = 1021 żołnierzy;
- 2 kcz po 18 cz i 1 kp z 14 cz = 2x18+14 = 50 cz;
- 2 kcz po 14 BWP i 1 kp z 18 BWP = 2x14+18 = 46 BWP;

W wariancie 6b:

- 3 kcz po 272 żołnierzy i 1 kp z 300 żołnierzami oraz 177 żołnierzy z bcz = 3x272+300+177 = 1293 żołnierzy;
- 3 kcz po 18 cz i 1 kp z 14 cz = 3x18+14 = 68 cz;
- 3 kcz po 14 BWP i 1 kp z 18 BWP = 3x14+18 = 60 BWP.

W batalionie czołgów, podobnie jak w batalionie piechoty, oprócz żołnierzy w kompaniach czołgów i w kompanii piechoty jest 177 żołnierzy w dowództwie batalionu i w pozostałych elementach organizacyjnych batalionu.

5.3.2.4. PUŁK CZOŁGÓW

Pułk czołgów występuje w dwunastu wariantach, a każdy wariant w dwóch wersjach organizacyjnych i w zależności od tego, które z wariantów i wersji organizacyjnych są rozpatrywane, ma on w swoim wyposażeniu: 41,55,68,74,91,100,109,122,146,164,196 lub 264 czołgi; 40,53,67,70,89,92,107,118,142,156,188 lub 248 bojowych wozów piechoty; 70 lub 79 dział pancernych samobieżnych; 63 lub 72 moździerze 82 mm; 18 lub 21 wyrzutni przeciwpancernych pocisków kierowanych; 18 lub 21 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych; 55 lub 56 śmigłowców różnego typu i przeznaczenia; około 120 lub 150 transporterów opancerzonych typu SKOT o różnym przeznaczeniu ; liczy 1808,2017,2155,2332,2236,2418, 2574,2595,2712,2779,2827,2889,3125,3160,3337,3360,3498,3521, 3675,4113,4204,4381,4565 lub 5497 żołnierzy.

W skład pułku wchodzą:

- dowódca pułku;
- zastępca dowódcy pułku;
- zastępca dowódcy pułku ds.politycznych;
- zastępca dowódcy pułku ds. zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia;
- zastępca dowódcy pułku ds. technicznych;
- szef sztabu pułku;
- dowódca artylerii pułku;
- sekcja polityczna;
- sztab pułku;
- dwa lub trzy bataliony piechoty;
- batalion czołgów;
- kompania rozpoznawcza;
- kompania śmigłowców;
- kompania obsługi sprzętu i uzbrojenia;
- pododdziały zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia;
- kompania medyczna;
- pododdziały łączności, regulacji ruchu i ochrony sztabu;
- pluton zabezpieczenia chemicznego;
- pluton saperów-minerów.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych pułku czołgów są następujące liczby żołnierzy, czołgów i bojowych wozów piechoty:

W wariancie 1a:

- 2 bcz po 514 żołnierzy i 1 bp z 521 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x514+521+269 = 1818 żołnierzy;
- 2 bcz po 14 cz i 1 bp z 13 cz = 2x14+13 = 41 cz;
- 2 bcz po 13 BWP i 1 bp z 14 BWP = 2x13+14 = 40 BWP;

W wariancie 1b:

- 3 bcz po 514 żołnierzy i 1 bp z 521 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x514+521+269 = 2332 żołnierzy;
- 3 bcz po 14 cz i 1 bp z 13 cz = 3x14+13 = 55 cz;
- 3 bcz po 13 BWP i 1 bp z 14 BWP = 3x13+14 = 53 BWP;

W wariancie 2a:

- 2 bcz po 624 żołnierzy i 1 bp z 638 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x624+638+269 = 2155 żołnierzy;
- 2 bcz po 19 cz i 1 bp z 17 cz = 2x19+17 = 55 cz;
- 2 bcz po 17 BWP i 1 bp z 19 BWP = 2x17+19 = 53 BWP;

W wariancie 2b:

- 3 bcz po 624 żołnierzy i 1 bp z 638 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x624+638+269 = 2779 żołnierzy;
- 3 bcz po 19 cz i 1 bp z 17 cz = 3x19+17 = 74 cz;
- 3 bcz po 17 BWP i 1 bp z 19 BWP = 3x17+19 = 70 BWP;

W wariancie 3a:

- 2 bcz po 578 żołnierzy i 1 bp z 592 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x578+592+269 = 2017 żołnierzy;
- 2 bcz po 19 cz i 1 bp z 17 cz = 2x19+17 = 55 cz;
- 2 bcz po 17 BWP i 1 bp z 19 BWP = 2x17+19 = 53 BWP;

W wariancie 3b:

- 3 bcz po 578 żołnierzy i 1 bp z 592 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x578+592+269 = 2595 żołnierzy;
- 3 bcz po 19 cz i 1 bp z 17 cz = 3x19+17 = 74 cz;
- 3 bcz po 17 BWP i 1 bp z 19 BWP = 3x17+19 = 70 BWP;

W wariancie 4a:

- 2 bcz po 707 żołnierzy i 1 bp z 735 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x707+735+269 = 2418 żołnierzy;
- 2 bcz po 26 cz i 1 bp z 22 cz = 2x26+22 = 74 cz;
- 2 bcz po 22 BWP i 1 bp z 26 BWP = 2x22+26 = 70 BWP;

W wariancie 4b:

- 3 bcz po 707 żołnierzy i 1 bp z 735 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x707+735+269 = 3125 żołnierzy ;
- 3 bcz po 26 cz i 1 bp z 22 cz = 3x26+22 = 100 cz;
- 3 bcz po 22 BWP i 1 bp z 26 BWP = 3x22+26 = 92 BWP;

W wariancie 5a:

- 2 bcz po 653 żołnierzy i 1 bp z 661 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x653+661+269 = 2236 żołnierzy;
- 2 bcz po 23 cz i 1 bp z 22 cz = 2x23+22 = 68 cz;
- 2 bcz po 22 BWP i 1 bp z 23 BWP = 2x22+23 = 67 BWP;

W wariancie 5b:

- 3 bcz po 653 żołnierzy i 1 bp z 661 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x653+661+269 = 2889 żołnierzy;
- 3 bcz po 23 cz i 1 bp z 22 cz = 3x23+22 = 91 cz;
- 3 bcz po 22 BWP i 1 bp z 23 BWP = 3x22+23 = 89 BWP;

W wariancie 6a:

- 2 bcz po 809 żołnierzy i 1 bp z 825 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x809+825+269 = 2712 żołnierzy;
- 2 bcz po 31 cz i 1 bp z 29 cz = 2x31+29 = 91 cz;
- 2 bcz po 29 BWP i 1 bp z 31 BWP = 2x29+31 = 89 BWP;

W wariancie 6b:

- 3 bcz po 809 żołnierzy i 1 bp z 825 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x809+825+269 = 3521 żołnierzy;
- 3 bcz po 31 cz i 1 bp z 29 cz = 3x31+29 = 122 cz;
- 3 bcz po 29 BWP i 1 bp z 31 BWP = 3x29+31 = 118 BWP

W wariancie 7a:

- 2 bcz po 763 żołnierzy i 1 bp z 779 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x763+779+269 = 2574 żołnierzy;
- 2 bcz po 31 cz i 1 bp z 29 cz = 2x31+29 = 91 cz;
- 2 bcz po 29 BWP i 1 bp z 31 BWP = 2x29+31 = 89 BWP;

W wariancie 7b:

- 3 bcz po 763 żołnierzy i 1 bp z 779 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x763+779+269 = 3337 żołnierzy;
- 3 bcz po 31 cz i 1 bp z 29 cz = 3x31+29 = 122 cz;
- 3 bcz po 29 BWP i 1 bp z 31 BWP = 3x29+31 = 118 BWP;

W wariancie 8a:

- 2 bcz po 953 żołnierzy i 1 bp z 985 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x953+985+269 = 3160 żołnierzy;
- 2 bcz po 42 cz i 1 bp z 38 cz = 2x42+38 = 122 cz;
- 2 bcz po 38 BWP i 1 bp z 42 BWP = 2x38+42 = 118 BWP;

W wariancie 8b:

- 3 bcz po 953 żołnierzy i 1 bp z 985 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x953+985+269 = 4113 żołnierzy;
- 3 bcz po 42 cz i 1 bp z 38 cz = 3x42+38 = 164 cz;
- 3 bcz po 38 BWP i 1 bp z 42 BWP = 3x38+42 = 156 BWP;

W wariancie 9a:

- 2 bcz po 848 żołnierzy i 1 bp z 862 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x848+862+269 = 2827 żołnierzy;
- 2 bcz po 37 cz i 1 bp z 35 cz = 2x37+35 = 109 cz;
- 2 bcz po 35 BWP i 1 bp z 37 BWP = 2x35+37 = 107 BWP;

W wariancie 9b:

- 3 bcz po 848 żołnierzy i 1 bp z 862 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x848+862+269 = 3675 żołnierzy;
- 3 bcz po 37 cz i 1 bp z 35 cz = 3x37+35 = 146 cz;
- 3 bcz po 55 BWP i 1 bp z 37 BWP = 3x35+37 = 142 BWP;

W wariancie 10a:

- 2 bcz po 1067 żołnierzy i 1 bp z 1095 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x1067+1095+269 = 3498 żołnierzy;
- 2 bcz po 50 cz i 1 bp z 46 cz = 2x50+46 = 146 cz;
- 2 bcz po 46 BWP i 1 bp z 50 BWP = 2x46+50 = 142 BWP;

W wariancie 10b:

- 3 bcz po 1067 żołnierzy i 1 bp z 1095 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x1067+1095+269 = 4565 żołnierzy;
- 3 bcz po 50 cz i 1 bp z 46 cz = 3x50+46 = 196 cz;
- 3 bcz po 46 BWP i 1 bp z 50 BWP = 3x46+50 = 188 BWP;

W wariancie 11a:

- 2 bcz po 1021 żołnierzy i 1 bp z 1049 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x1021+1049+269 = 3360 żołnierzy;
- 2 bcz po 50 cz i 1 bp z 46 cz = 2x50+46 = 146 cz;
- 2 bcz po 46 BWP i 1 bp z 50 BWP = 2x46+50 = 142 BWP;

W wariancie 11b:

- 3 bcz po 1021 żołnierzy i 1 bp z 1049 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x1021+1049+269 = 4381 żołnierzy;
- 3 bcz po 50 cz i 1 bp z 46 cz = 3x50+46 = 196 cz;
- 3 bcz po 46 BWP i 1 bp z 50 BWP = 3x46+50 = 188 BWP;

W wariancie 12a:

- 2 bcz po 1293 żołnierzy i 1 bp z 1349 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 2x1293+1349+268 = 4204 żołnierzy;
- 2 bcz po 68 cz i 1 bp z 60 cz = 2x68+60 = 196 cz;
- 2 bcz po 60 BWP i 1 bp z 68 BWP = 2x60+68= 188 BWP;

W wariancie 12b:

- 3 bcz po 1293 żołnierzy i 1 bp z 1349 żołnierzami oraz 269 żołnierzy z pcz = 3x1293+1349+269 = 5497 żołnierzy;
- 3 bcz po 68 cz i 1 bp z 60 cz = 3x68+60 = 264 cz;
- 3 bcz po 60 BWP i 1 bp z 68 BWP = 3x60+68 = 248 BWP.

W pułku czołgów, podobnie jak w pułku piechoty, oprócz żołnierzy w batalionach czołgów i w batalionie piechoty jest 269 żołnierzy w pozostałych elementach organizacyjnych pułku.

5.3.2.5. DYWIZJA PANCERNA

Dywizja pancerna, podobnie jak dywizja zmechanizowana, występuje w dwudziestu czterech wariantach, a każdy wariant w dwóch wersjach organizacyjnych i w zależności od tego, które z wariantów i wersji organizacyjnych są rozpatrywane, ma ona w swoim wyposażeniu: 122, 163, 203, 218, 271, 292, 325, 362, 392, 434, 484, 580, 648, 776 lub 1040 czołgów; 121, 161, 202, 214, 269, 284, 323, 358, 376, 430, 476, 572, 632, 760 lub 1008 bojowych wozów piechoty: 237 lub 289 samobieżnych dział pancernych /typu ASU-85/; 216 lub 261 moździerzy 82 mm; 36 moździerzy 120 mm; 90 lub 102 przeciwpancerne pociski kierowane; 27 SPG-9; 222 lub 255 śmigłowców różnego typu i przeznaczenia; 81 lub 93 samobieżne sprzężone działka przeciwlotnicze; 24 armaty przeciwlotnicze 57 mm; 24 armaty przeciwlotnicze 85 mm; 54 haubice 122 mm; 24 haubice-armaty 152 mm;
liczy 8461, 9065, 9479, 9716, 10010, 10279, 10282, 10378, 10813, 11082, 11152, 11365, 11495, 11634, 11683, 11952, 12342, 12431, 12512, 12700, 13043, 13108, 13312, 13408, 13522, 13595, 13864, 14053, 14144, 14322, 14572, 15403, 15556, 15668, 15672, 16199, 16380, 16468, 16751, 17020, 17116, 17728, 19516, 19603, 19872, 20580, 21316 lub 25100 żołnierzy.

W skład dywizji wchodzą:

- dowództwo i sztab dywizji;
- pododdziały łączności, ochrony i regulacji ruchu;
- dwa lub trzy pułki czołgów;
- pułk zmechanizowany;
- artyleria dywizji;
- batalion rozpoznawczy;
- batalion saperów;
- batalion zaopatrzenia;

- batalion remontowy;
- batalion medyczny;
- eskadra śmigłowców i samolotów łącznikowych;
- kompania zabezpieczenia chemicznego.

Uwaga: skład artylerii dywizji pancernej jest identyczny jak skład i organizacja artylerii w dywizji zmechanizowanej.

W poszczególnych wariantach i wersjach organizacyjnych dywizji pancernej są następujące liczby żołnierzy, czołgów i bojowych wozów piechoty:

W wariancie 1a:

- 2 pcz po 1818 żołnierzy i 1 pz z 1825 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x1818+1825+3000 = 8461 żołnierzy;
- 2 pcz po 41 cz i 1 pz z 40 cz = 2x41+40 = 122 cz;
- 2 pcz po 40 BWP i 1 pz z 41 BWP = 121 BWP;

W wariancie 1b:

- 3 pcz po 1818 żołnierzy i 1 pz z 1825 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x1818+1825+3000 = 10279 żołnierzy;
- 3 pcz po 41 cz i 1 pz z 40 cz = 3x41+40 = 163 cz;
- 3 pcz po 40 BWP i 1 pz z 41 BWP = 3x40+41 = 161 BWP;

W wariancie 2a:

- 2 pcz po 2332 żołnierzy i 1 pz z 2346 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2332+2346+3000 = 10010 żołnierzy;
- 2 pcz po 55 cz i 1 pz z 53 cz = 2x55+53 = 163 cz;
- 2 pcz po 53 BWP i 1 pz z 55 BWP = 2x53+55 = 161 BWP;

W wariancie 2b:

- 3 pcz po 2332 żołnierzy i 1 pz z 2346 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2332+2346+3000 = 12342 żołnierzy;

- 3 pcz po 55 cz i 1 pz z 53 cz = 3x55+53 = 218 cz;
- 3 pcz po 53 BWP i 1 pz z 55 BWP = 3x53+55 = 214 BWP;

W wariancie 3a:

- 2 pcz po 2155 żołnierzy i 1 pz z 2169 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2155+2169+3000 = 9479 żołnierzy;
- 2 pcz po 55 cz i 1 pz z 53 cz = 2x55+53 = 163 cz;
- 2 pcz po 53 BWP i 1 pz z 55 BWP = 2x53+55 = 161 BWP;

W wariancie 3b:

- 3 pcz po 2155 żołnierzy i 1 pz z 2169 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2155+2169+3000 = 11634 żołnierzy;
- 3 pcz po 55 cz i 1 pz z 53 cz = 3x55+53 = 218 cz;
- 3 pcz po 53 BWP i 1 pz z 55 BWP = 3x53+55 = 214 BWP;

W wariancie 4a:

- 2 pcz po 2779 żołnierzy i 1 pz z 2807 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2779+2807+3000 = 11365 żołnierzy;
- 2 pcz po 74 cz i 1 pz z 70 cz = 2x74+70 = 218 cz;
- 2 pcz po 70 BWP i 1 pz z 74 BWP = 2x70+74 = 214 BWP;

W wariancie 4b:

- 3 pcz po 2779 żołnierzy i 1 pz z 2807 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2779+2807+3000 = 14144 żołnierzy;
- 3 pcz po 74 cz i 1 pz z 70 cz = 3x74+70 = 292 cz;
- 3 pcz po 70 BWP i 1 pz z 74 BWP = 3x70+74 = 284 BWP;

W wariancie 5a:

- 2 pcz po 2017 żołnierzy i 1 pz z 2031 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2007+2031+3000 = 9065 żołnierzy;
- 2 pcz po 55 cz i 1 pz z 53 cz = 2x55+53 = 163 cz;
- 2 pcz po 53 BWP i 1 pz z 55 BWP = 2x53+55 = 161 BWP;

W wariancie 5b:

- 3 pcz po 2017 żołnierzy i 1 pz z 2031 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2017+2031+3000 = 11082 żołnierzy;
- 3 pcz po 55 cz i 1 pz z 53 cz = 3x55+53 = 218 cz;
- 3 pcz po 53 BWP i 1 pz z 55 BWP = 3x53+55 = 214 BWP;

W wariancie 6a:

- 2 pcz po 2595 żołnierzy i 1 pz z 2623 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2595+2623+3000 = 10813 żołnierzy;
- 2 pcz po 74 cz i 1 pz z 70 cz = 2x74+70 = 218 cz;
- 2 pcz po 70 BWP i 1 pz z 74 BWP = 2x70+74 = 214 BWP;

W wariancie 6b:

- 3 pcz po 2595 żołnierzy i 1 pz z 2623 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2595+2623+3000 = 13408 żołnierzy;
- 3 pcz po 74 cz i 1 pz z 70 cz = 3x74+70 = 292 cz;
- 3 pcz po 70 BWP i 1 pz z 74 BWP = 3x70+74 = 284 BWP;

W wariancie 7a:

- 2 pcz po 2418 żołnierzy i 1 pz z 2446 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2418+2446+3000 = 10282 żołnierzy;
- 2 pcz po 74 cz i 1 pz z 70 cz = 2x74+70 = 218 cz;
- 2 pcz po 70 BWP i 1 pz z 74 BWP = 214 BWP;

W wariancie 7b:

- 3 pcz po 2418 żołnierzy i 1 pz z 2446 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2418+2446+3000 = 12700 żołnierzy;
- 3 pcz po 74 cz i pz z 70 cz = 3x74+70 = 292 cz;
- 3 pcz po 70 BWP i 1 pz z 74 BWP = 3x70+74 = 284 BWP;

W wariancie 8a:

- 2 pcz po 3125 żołnierzy i 1 pz z 3181 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x3125+3181+3000 = 12431 żołnierzy;
- 2 pcz po 100 cz i 1 pz z 92 cz = 2x100+92 = 292 cz;
- 2 pcz po 92 BWP i 1 pz z 100 BWP = 2x92+100 = 284 BWP;

W wariancie 8 b:

- 3 pcz po 3125 żołnierzy i 1 pz z 3181 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x3125+3181+3000 = 15556 żołnierzy;
- 3 pcz po 100 cz i 1 pz z 92 cz = 3x100+92 : 392 cz;
- 3 pcz po 92 BWP i 1 pz z 100 BWP = 3x92+100 = 376 BWP;

W wariancie 9a:

- 2 pcz po 2236 żołnierzy i 1 pz z 2244 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2236+2244+3000 = 9716 żołnierzy;
- 2 pcz po 68 cz i 1 pz z 67 cz = 2x68+67 = 203 cz;
- 2 pcz po 67 BWP i 1 pz z 68 BWP = 2x67+68 = 202 BWP;

W wariancie 9b:

- 3 pcz po 2236 żołnierzy i 1 pz z 2244 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2236+2244+3000 = 11952 żołnierzy;
- 3 pcz po 68 cz i 1 pz z 67 cz = 3x68+67 = 271 cz;
- 3 pcz po 67 BWP i 1 pz z 68 BWP = 3x67+68 = 269 BWP;

W wariancie 10a:

- 2 pcz po 2889 żołnierzy i 1 pz z 2905 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2889+2905+3000 = 11683 żołnierzy;
- 2 pcz po 91 cz i 1 pz z 89 cz = 2x91+89 = 271 cz;
- 2 pcz po 89 BWP i 1 pz z 91 BWP = 2x89+91 = 269 BWP;

W wariancie 10b:

- 3 pcz po 2889 żołnierzy i 1 pz z 2905 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2889+2905+3000 = 14572 żołnierzy;
- 3 pcz po 91 cz i 1 pz z 89 cz = 3x91+89 = 362 cz;

W wariancie 11a:

- 2 pcz po 2712 żołnierzy i 1 pz z 2728 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2712+2728+3000 = 11152 żołnierzy;
- 2 pcz po 91 cz i 1 pz z 89 cz = 2x91+89 = 271 cz;
- 2 pcz po 89 BWP i 1 pz z 91 BWP = 2x89+91 = 269 BWP;

W wariancie 11b:

- 3 pcz po 2712 żołnierzy i 1 pz z 2728 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2712+2728+3000 = 13864 żołnierzy;
- 3 pcz po 91 cz i 1 pz z 89 cz = 3x91+89 = 362 cz;
- 3 pcz po 89 BWP i 1 pz z 91 BWP = 3x89+91 = 358 BWP;

W wariancie 12a:

- 2 pcz po 3521 żołnierzy i 1 pz z 3553 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x3521+3553+3000 = 13595 żołnierzy;
- 2 pcz po 122 cz i 1 pz z 118 cz = 2x122+118 = 362 cz;
- 2 pcz po 188 BWP i 1 pz z 122 BWP = 2x118+122 = 358 BWP;

W wariancie 12b:

- 3 pcz po 3521 żołnierzy i 1 pz z 3553 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x3521+3553+3000 = 17116 żołnierzy;
- 3 pcz po 122 cz i 1 pz z 118 cz = 3x122+118 = 484 cz;
- 3 pcz po 118 BWP i 1 pz z 122 BWP = 3x118+122 = 476 BWP;

W wariancie 13a:

- 2 pcz po 2574 żołnierzy i 1 pz z 2590 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2574+2590+3000 = 10738 żołnierzy;
- 2 pcz po 91 cz i 1 pz z 89 cz = 2x91+89 = 271 cz;
- 2 pcz po 89 BWP i 1 pz z 91 BWP = 2x89+91 = 269 BWP;

W wariancie 13b:

- 3 pcz po 2574 żołnierzy i 1 pz z 2590 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2574+2590+3000 = 13312 żołnierzy;
- 3 pcz po 91 cz i 1 pz z 89 cz = 3x91+89 = 362 cz;
- 3 pcz po 89 BWP i 1 pz z 91 BWP = 3x89+91 = 358 BWP;

W wariancie 14a:

- 2 pcz po 3337 żołnierzy i 1 pz z 3369 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x3337+3369+3000 = 13043 żołnierzy;
- 2 pcz po 122 cz i 1 pz z 118 cz = 2x122+118 = 362 cz;
- 2 pcz po 118 BWP i 1 pz z 122 BWP = 2x118+122 = 358 BWP;

W wariancie 14b:

- 3 pcz po 3337 żołnierzy i 1 pz z 3369 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x3337+3369+3000 = 16380 żołnierzy;
- 3 pcz po 122 cz i 1 pz z 118 cz = 3x122+118 = 484 cz;
- 3 pcz po 118 BWP i 1 pz z 122 BWP = 3x118+122 = 476 BWP;

W wariancie 15a:

- 2 pcz po 3160 żołnierzy i 1 pz z 3192 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x3160+3192+3000 = 12512 żołnierzy;
- 2 pcz po 122 cz i 1 pz z 118 cz = 2x122+118 = 362 cz;
- 2 pcz po 118 BWP i 1 pz z 122 BWP = 2x118+122 = 358 BWP;

W wariancie 15b:

- 3 pcz po 3160 żołnierzy i 1 pz z 3192 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x3160+3192+3000 = 15672 żołnierzy;
- 3 pcz po 122 cz i 1 pz z 118 cz = 3x122+118 = 484 cz;
  pcz po 118 BWP i 1 pz z 122 BWP = 3x118+122 = 476 BWP;

W wariancie 16a:

- 2 pcz po 4113 żołnierzy i 1 pz z 4177 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x4113+4177+3000 =15403 żołnierzy;
- 2 pcz po 164 cz i 1 pz z 156 cz = 2x164+156 =484 cz;
- 2 pcz po 156 BWP i 1 pz z 164 BWP = 2x156+164 = 476 BWP;

W wariancie 16b:

- 3 pcz po 4113 żołnierzy i 1 pz z 4177 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x4113+4177+3000 = 19516 żołnierzy;
- 3 pcz po 164 cz i 1 pz z 156 cz = 3x164+156 = 648 cz;
- 3 pcz po 156 BWP i 1 pz z 164 BWP = 3x156+164 =632 BWP;

W wariancie 17a:

- 2 pcz po 2827 żołnierzy i 1 pz z 2841 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x2827+ 2841 +3000 = 11495 żołnierzy;
- 2 pcz po 109 cz i 1 pz z 107 cz = 2x109+107 = 325 cz;
- 2 pcz po 107 BWP i 1 pz z 109 BWP = 2x107+109 =323 BWP;

W wariancie 17b:

- 3 pcz po 2827 żołnierzy i 1 pz z 2841 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x2827+2841+3000 = 14322 żołnierzy;
- 3 pcz po 109 cz i 1 pz z 107 cz = 3x109+107 = 434 cz;
- 3 pcz po 107 BWP i 1 pz z 109 BWP = 3x107+109 =430 BWP;

W wariancie 18a:

- 2 pcz po 3675 żołnierzy i 1 pz z 3703 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x3675+3703+3000 = 14053 żołnierzy;
- 2 pcz po 146 cz i 1 pz z 142 cz = 2x146+142 = 434 cz;
- 2 pcz po 142 BWP i 1 pz z 146 BWP = 2x142+146 = 430 BWP;

W wariancie 18b:

- 3 pcz po 3675 żołnierzy i 1 pz z 3703 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x3675+3703+3000 = 17728 żołnierzy;
- 3 pcz po 146 cz i 1 pz z 142 cz = 3x146+142 = 580 cz;
- 3 pcz po 142 BWP i 1 pz z 146 BWP = 3x142+146 = 572 BWP;

W wariancie 19a:

- 2 pcz po 3498 żołnierzy i 1 pz z 3526 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x3498+3526 + 3000 = 13522 żołnierzy;
- 2 pcz po 146 cz i 1 pz z 142 cz = 2x146+ 142 = 434 cz;
- 2 pcz po 142 BWP i 1 pz z 146 BWP = 2x142+146 = 430 BWP;

W wariancie 19b:

- 3 pcz po 3498 żołnierzy i 1 pz z 3526 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x3498+3526+3000 = 17020 żołnierzy;
- 3 pcz po 146 cz i 1 pz z 142 cz = 3x146+142 = 580 cz;
- 3 pcz po 142 BWP i 1 pz z 146 BWP = 3x142+146 = 572 BWP;

W wariancie 20a:

- 2 pcz po 4565 żołnierzy i 1 pz z 4621 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x4565+4621+3000 = 16751 żołnierzy;
- 2 pcz po 196 cz i 1 pz z 188 cz = 2x196+188 = 580 cz;
- 2 pcz po 188 BWP i 1 pz z 196 BWP = 2x188+196 = 572 BWP;

W wariancie 20 b:

- 3 pcz po 4565 żołnierzy i 1 pz z 4621 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x4565+4621+3000 = 21316 żołnierzy;
- 3 pcz po 196 cz i 1 pz z 188 cz = 3x196+188 = 776 cz;
- 3 pcz po 188 BWP i 1 pz z 196 BWP = 3x188+196 = 760 BWP;

W wariancie 21a:

- 2 pcz po 3360 żołnierzy i 1 pz z 3388 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc= 2x3360+3388+3000 = 13108 żołnierzy;
- 2 pcz po 146 cz i 1 pz z 142 cz = 2x146+142 = 434 cz;
- 2 pcz po 142 BWP i 1 pz z 146 BWP = 2x142+146 = 430 BWP;

W wariancie 21 b:

- 3 pcz po 3360 żołnierzy i 1 pz z 3388 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x3360+3388+3000 = 16468 żołnierzy;
- 3 pcz po 146 cz i 1 pz z 142 cz = 3x146+142 = 580 cz;
- 3 pcz po 142 BWP i 1 pz z 146 BWP = 3x142+146 = 572 BWP;

W wariancie 22a:

- 2 pcz po 4381 żołnierzy i 1 pz z 4437 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x4381+4437+3000 = 16199 żołnierzy;
- 2 pcz po 196 cz i 1 pz z 188 cz = 2x196+188 = 580 cz;
- 2 pcz po 188 BWP i 1 pz z 196 BWP = 2x188+196 = 572 BWP;

W wariancie 22b:

- 3 pcz po 4381 żołnierzy i 1 pz z 4437 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x4381+4437+3000 = 20580 żołnierzy;
- 3 pcz po 196 cz i 1 pz z 188 cz = 3x196+188 = 776 cz;
- 3 pcz po 188 BWP i 1 pz z 196 BWP = 3x188+196 = 760 BWP;

W wariancie 23a:

- 2 pcz po 4204 żołnierzy i 1 pz z 4260 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x4204+4260+3000 = 15668 żołnierzy;
- 2 pcz po 196 cz i 1 pz z 188 cz = 2x196+188 = 580 cz;
- 2 pcz po 188 BWP i 1 pz z 196 BWP = 572 BWP;

W wariancie 23b:

- 3 pcz po 4204 żołnierzy i 1 pz z 4260 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x4204+4260+3000 = 19872 żołnierzy;
- 3 pcz po 196 cz i 1 pz z 188 cz = 3x196+188 = 776 cz;
- 3 pcz po 188 BWP i 1 pz z 196 BWP = 3x188+196 = 760 BWP;

W wariancie 24a:

- 2 pcz po 5497 żołnierzy i 1 pz z 5609 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 2x5497+5609+3000 = 19603 żołnierzy;
- 2 pcz po 264 cz i 1 pz z 248 cz = 2x264+248 = 776 cz;
- 2 pcz po 248 BWP i 1 pz z 264 BWP = 2x248+264 = 760 BWP;

W wariancie 24b:

- 3 pcz po 5497 żołnierzy i 1 pz z 5609 żołnierzami oraz 3000 żołnierzy z DPanc = 3x5497+5609+3000 = 25100 żołnierzy;
- 3 pcz po 264 cz i 1 pz z 248 cz = 3x264+248 = 1040 cz;
- 3 pcz po 248 BWP i 1 pz z 264 BWP = 3x268+264 = 1008 BWP.

ROZDZIAŁ SZÓSTY

6. PERSPEKTYWICZNA /OPTYMALNA/ STRUKTURA ORGANIZACYJNA DYWIZJI ZMECHANIZOWANEJ I DYWIZJI PANCERNEJ

Do utworzenia optymalnej struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej przyjęto trzy kryteria: możliwości bojowe dywizji i ich podległych szczebli organizacyjnych, możliwości ich samodzielnego działania oraz łatwość dowodzenia nimi w walce.

Optymalna struktura organizacyjna pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych powstała w wyniku analizy wielu możliwych wariantów struktury organizacyjnej przedstawionych w niniejszej pracy.

Myślą przewodnią do utworzenia przedstawionej optymalnej struktury organizacyjnej dywizji i ich podrzędnych szczebli organizacyjnych jest zunifikowanie elementów składowych struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i pancernej jako niezwykle złożonego i wysoce skomplikowanego systemu.

Za podstawę do rozważań i utworzenia optymalnej struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej przyjęto zasadę, że wszystkie elementy struktury organizacyjnej obu dywizji są identyczne, jedynie liczba pododdziałów i oddziałów piechoty i czołgów jest różna. Dotyczy to zarówno pododdziałów i oddziałów piechoty i czołgów, jak i innych pododdziałów /elementów organizacyjnych/ wchodzących w skład jednej i drugiej dywizji. Na przykład pododdziały rozpoznania są identycznie zorganizowane i wyposażone w pułku zmechanizowanym i pułku czołgów jak w dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej.

Mimo że w rozważaniach przedstawiono wiele wariantów organizacji pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych, to jednak w rozważaniach tych brano jedynie pod uwagę różne liczby czołgów, bojowych wozów piechoty i żołnierzy, natomiast wszelki inny sprzęt bojowy i uzbrojenie, jak śmigłowce, transportery opancerzone typu SKOT, które są przewidziane jako pojazdy transportowe zamiast samochodów ciężarowych i do innego przeznaczenia, samobieżne działa pancerne, oraz artyleria wszelkiego rodzaju rozpatrywane są tylko w jednym wariancie zarówno na okres pokoju, jak i wojny.

W strukturze organizacyjnej na szczeblu dywizji zmechanizowanej i dywizji pancernej - oprócz liczby czołgów, bojowych wozów piechoty i innego sprzętu bojowego i uzbrojenia oraz liczby żołnierzy w poszczególnych pułkach i innych elementach organizacyjnych występujących na szczeblu organizacyjnym dywizji - przewidziano także liczbę 3000 żołnierzy dla obu dywizji na okres "P" i 4000 żołnierzy na okres "W". Na liczbę tę składają się żołnierze z elementów organizacyjnych nie uwzględnionych w rozważaniach, a które muszą mieć określoną liczbę żołnierzy. To właśnie w tej liczbie 3000 żołnierzy mieszczą się obsługi, załogi i inne grupy żołnierzy, którzy nie zostali uwzględnieni w poszczególnych elementach organizacyjnych na szczeblu organizacyjnym dywizji /należą do nich pododdziały rozpoznawcze, wojsk inżynieryjnych, chemicznych, artylerii/.

Tak więc liczba żołnierzy zarówno w dywizji zmechanizowanej, jak i pancernej w proponowanym wariancie optymalnym może być różna od liczby żołnierzy przedstawionej na schematach. Wydaje się jednak, że dla okresu pokojowego liczba żołnierzy nie powinna przekraczać 10 tysięcy, a w wariancie na okres wojny - 16 tysięcy.

Analiza wielu wariantów struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków wojsk zmechanizowanych i wojsk pancernych

umożliwiła opracowanie optymalnej struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych zarówno na okres pokoju, jak i wojny.

Optymalną strukturę organizacyjną pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych na okres pokoju i wojny przedstawiono także na schematach.

6.1. Organizacja pododdziałów i oddziałów optymalnej /perspektywicznej/ struktury organizacyjnej dywizji zmechanizowanej

6.1.1. PLUTON PIECHOTY

Pluton piechoty ma w swoim wyposażeniu trzy bojowe wozy piechoty i dwa czołgi; liczy 42 żołnierzy.

W skład plutonu wchodzą:

- dowódca plutonu;
- trzy załogi bojowych wozów piechoty po 11 żołnierzy każda;
- dwie załogi czołgów po 4 żołnierzy każda /po 3 żołnierzy każda w czołgu T-72 - wówczas w poszczególnych pododdziałach i oddziałach piechoty i czołgów będzie o tylu żołnierzy mniej, ile w nich jest czołgów/.

Uwaga:

- strzelec - łącznik dowódcy plutonu jest z załogi tego BWP, w którym jest dowódca plutonu, i znajduje się /zajmuje miejsce/ w transporterze opancerzonym - wozie dowodzenia dowódcy kompanii;
- dowódca plutonu zajmuje miejsce dowódcy BWP, natomiast dowódca drużyny piechoty tej załogi BWP zajmuje miejsce strzelca, łącznika w tym BWP;

- pomocnikiem dowódcy plutonu jest strzelec broni pokładowej-celowniczy broni pokładowej tego BWP, w którym jest dowódca plutonu. Dowódca plutonu dowodzi - za pośrednictwem swego pomocnika - wszystkimi BWP wówczas, gdy pluton się spieszy i dowódca plutonu opuści wóz. Dowodzenie odbywa się za pomocą radiostacji przenośnych oraz umieszczonych na stałe w BWP i czołgach, a także za pomocą sygnałów i znaków umówionych.

PLUTON PIECHOTY

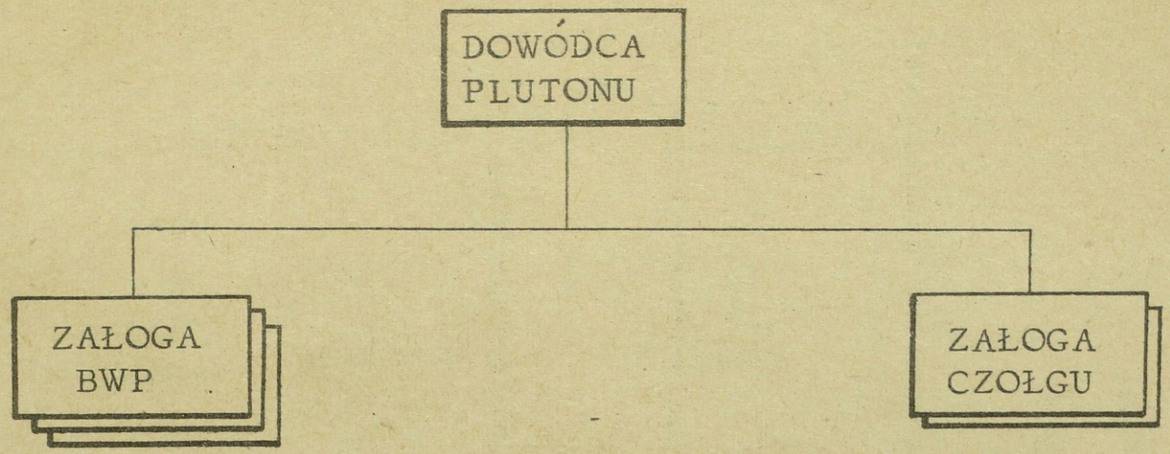

W skład plutonu wchodzą:

- 42 żołnierzy;
- 3 bojowe wozy piechoty /BWP/;
- 2 czołgi.

6.1.2. KOMPANIA PIECHOTY

Kompania piechoty ma w swoim wyposażeniu: 8 BWP, 7 czołgów, 3 samobieżne działa pancerne pływające /typu ASU-85/, 3 moździerze 82 mm; liczy 164 żołnierzy.

W skład kompanii wchodzą:

- dowódca kompanii;
- pomocnik dowódcy kompanii ds.technicznych;
- szef kompanii;
- dwa plutony piechoty;
- pluton czołgów;
- pluton samobieżnych dział pancernych;
- pluton moździerzy;
- drużyna sanitarna;
- drużyna zaopatrzeniowo-żywnościowa.

KOMPANIA PIECHOTY

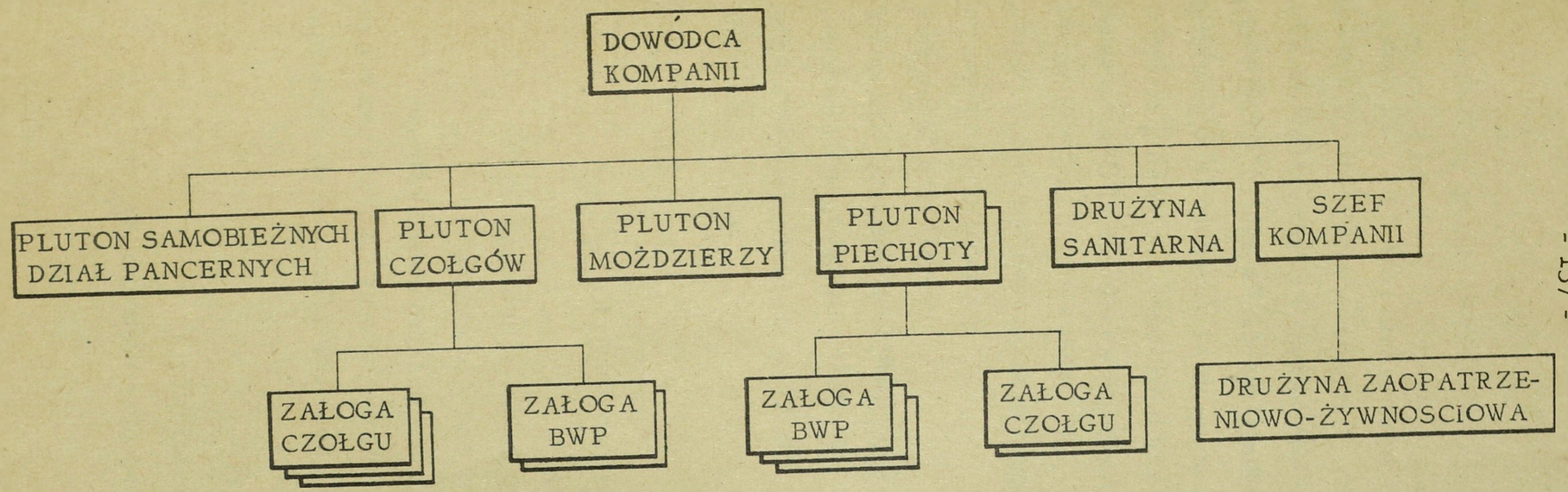

W skład kompanii wchodzą:

- 164 żołnierzy;
- 8 bojowych wozów piechoty;
- 7 czołgów;
- 3 samobieżne działa pancerne;
- 3 moździerze 82 mm;
- 1 wóz dowodzenia;
- 1 sanitarka;
- 3 TO SKOT pod moździerze;
- 5 TO SKOT w drużynie zaopatrzenia;
- 1 motocykl.

6.1.3. BATALION PIECHOTY

Batalion piechoty ma w swoim wyposażeniu 23 BWP, 22 czołgi, 15 samobieżnych dział pancernych, 15 moździerzy 82 mm, 3 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych, 3 sprzężone działka przeciwlotnicze /typu ZSU-4/, 6 śmigłowców /w tym: 3 uzbrojone, 2 transportowe i 1 łącznikowy, służący równocześnie jako powietrzny posterunek obserwacyjny dowódcy batalionu/, 25 transporterów opancerzonych /typu SKOT/ o różnym przeznaczeniu, 3 motocykle, liczy 661 żołnierzy.

W skład batalionu wchodzą:

- dowódca batalionu;
- zastępca dowódcy batalionu ds. politycznych;
- pomocnik dowódcy batalionu ds. technicznych;
- szef sztabu batalionu ;
- sztab batalionu;
- dwie kompanie piechoty;
- kompania czołgów;
- kompania samobieżnych dział pancernych;
- kompania moździerzy 82 mm;
- pluton przeciwpancernych pocisków kierowanych;
- pluton sprzężonych działek przeciwlotniczych;
- pluton śmigłowców uzbrojonych - niszczycieli czołgów;
- pluton śmigłowców transportowych /zdolny do jednorazowego-jednoczesnego przerzucenia około 100 żołnierzy ze sprzętem i uzbrojeniem/;
- śmigłowiec łącznikowy - BPO;
- pluton zaopatrzeniowo-żywnościowy;
- pluton obsługi technicznej sprzętu i uzbrojenia;
- pluton medyczny.

W batalionie piechoty oprócz żołnierzy w kompaniach piechoty i kompanii czołgów jest 177 żołnierzy. Są to:

- dowódca batalionu;	-	1 ;
- załoga wozu dowodzenia dowódcy batalionu	-	3 ;
- zastępca dowódcy batalionu ds. politycznych	-	1 ;
- szef sztabu batalionu	-	1 ;
- sztab batalionu	-	4 ;
- pomocnik dowódcy batalionu ds. technicznych	-	1 ;
- pluton obsługi technicznej	-	17 ;
- pluton przeciwpancernych pocisków kierowanych	-	13 ;
- pluton przeciwlotniczy	-	15 ;
- kompania moździerzy	-	33 ;
- kompania samobieżnych dział pancernych	-	31 ;
- kompania śmigłowców	-	22 ;
- pluton zaopatrzeniowo-żywnościowy	-	21 ;
- pluton medyczny	-	14
Razem	-	177 żołnierzy

BATALION PIECHOTY

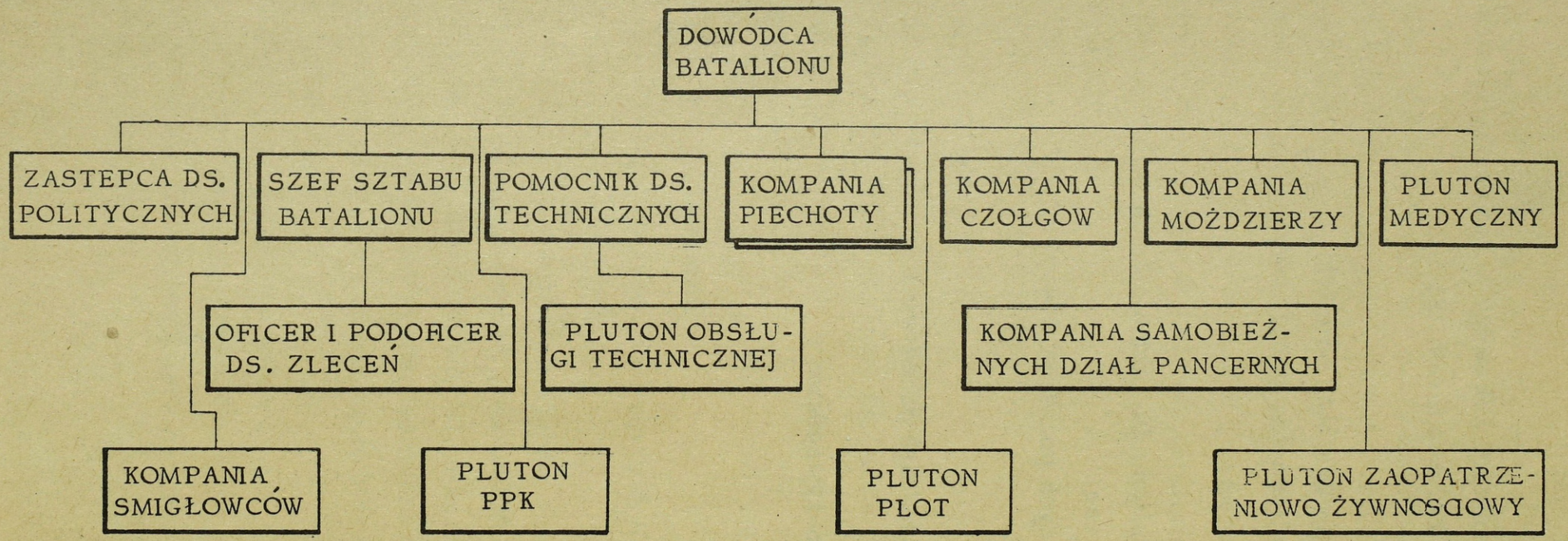

W skład batalionu wchodzą:

- 661 żołnierzy
- 23 bojowe wozy piechoty;
- 22 czołgi;
- 15 samobieżnych dział pancernych;
- 3 wyrzutnie PPK;
- 15 moździerzy 82 mm;
- 3 przeciwlotnicze sprzężone działka samobieżne
- 1 śmigłowiec łącznikowy - PPO;
- 3 śmigłowce uzbrojone;
- 2 śmigłowce transportowe;
- 4 wozy dowodzenia typu SKOT;
- 7 sanitarek na TO SKOT;
- 15 TO SKOT pod moździerze;
- 25 TO SKOT w drużynach i plutonie zaopatrzeniowo-żywnościowym ;
- 3 motocykle.

6.1.4. PUŁK ZMECHANIZOWANY

Pułk zmechanizowany w zależności od rozpatrywanego wariantu organizacji na okres "P" lub "W" ma w swoim wyposażeniu: 68 lub 91 BWP, 67 lub 89 czołgów, 57 lub 72 samobieżne działa pancerne, 54 lub 69 moździerzy 82 mm, 18 lub 21 wyrzutni przeciwpancernych pocisków kierowanych, 18 lub 21 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych, 27 lub 33 śmigłowce różnego typu i przeznaczenia, około 120 lub 150 transporterów opancerzonych typu SKOT o różnym przeznaczeniu; liczy 2244 lub 2905 żołnierzy.

W skład pułku wchodzą:

- dowódca pułku;
- zastępca dowódcy pułku /nie określa się, do jakich spraw, gdyż jest on pierwszym i najważniejszym zastępcą dowódcy i pełni funkcję dowódcy pułku w razie jego nieobecności/;
- zastępca dowódcy pułku ds. politycznych;
- zastępca dowódcy pułku ds. zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia;
- zastępca dowódcy pułku ds. technicznych;
- szef sztabu pułku;
- dowódca artylerii pułku;
- sekcja polityczna;
- sztab pułku;
- sekcja i pododdziały zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia;
- dwa lub trzy bataliony piechoty /2 bataliony na okres "P", 3- na "W"/;
- batalion czołgów;
- kompania rozpoznawcza;
- kompania śmigłowców;
- kompania medyczna;

- pluton zabezpieczenia chemicznego ;
- pluton saperów;
- pododdziały łączności, regulacji ruchu i ochrony sztabu.

W skład pułku zmechanizowanego oprócz żołnierzy w batalionach piechoty i batalionie czołgów jest 269 żołnierzy. Są to:

- dowódca pułku - 1;
- załoga wozu dowodzenia dowódcy pułku - 4;
- załoga transportera opancerzonego dowódcy pułku - 2;
- zastępca dowódcy pułku - 1;
- kierowca-mechanik transportera opancerzonego zastępcy dowódcy pułku - 1;
- zastępca dowódcy pułku ds.politycznych - 1;
- kierowca-mechanik transportera opancerzonego zastępcy dowódcy pułku ds. politycznych - 1;
- sekcja polityczna - 4;
- zastępca dowódcy pułku ds.zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia - 1;
- kierowca-mechanik transportera opancerzonego zastępcy dowódcy pułku ds. zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia - 1;
- zastępca dowódcy pułku ds. technicznych - 1;
- szef sztabu pułku - 1;
- kierowca-mechanik transportera opancerzonego szefa sztabu pułku - 1;
- sztab pułku - 13;
- dowódca artylerii pułku - 1;
- kierowca-mechanik transportera opancerzonego dowódcy artylerii pułku - 1;
- sekcja zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia - 18;
- kompania śmigłowców - 45;
- kompania obsługi sprzętu i uzbrojenia - 25;
- szef służby zdrowia - 1;

- kierowca-mechanik i sanitariusz transportera opancerzonego-sanitarki szefa służby zdrowia - 2;
- kompania medyczna - 12;
- pododdziały łączności, regulacji ruchu i ochrony sztabu - 23;
- kompania rozpoznawcza - 82;
- pluton zabezpieczenia chemicznego - 16;
- pkuton saperów-minerów - 20.

Razem -269 żołnierzy

PUŁK ZMECHANIZOWANY NA OKRES "P" i "W"

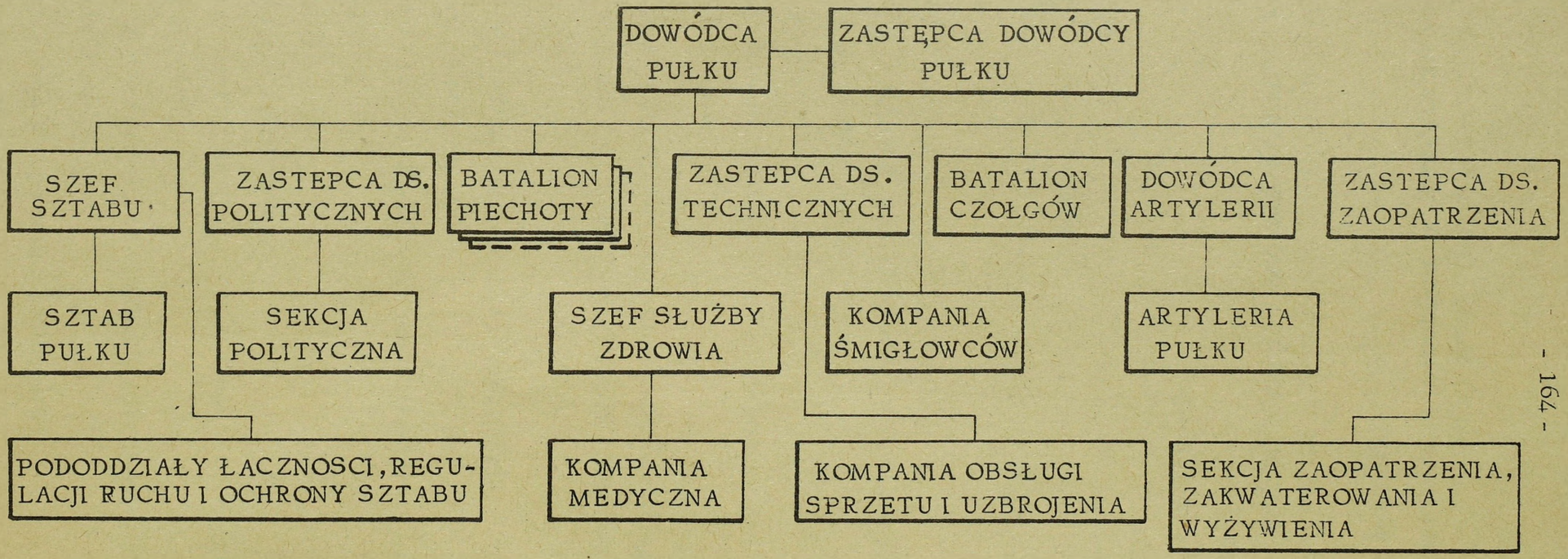

W skład pułku wchodzą:

- 2244/2905 żołnierzy;
- 68/91 bojowych wozów piechoty;
- 67/89 czołgów;
- 57/72 samobieżne działa pancerne /w kompanii pułku 9/;
- 54/69 moździerzy 82 mm/w kompanii pułku 9/;
- 18/21 wyrzutni PPK /w kompanii pułku 9/;
- 18/21 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych /w kompanii pułku 9/;
- 27/33 śmigłowce /w kompanii pułku 8/;
- Uwaga: liczby podane w liczniku dotyczą organizacji okresu "P", w mianowniku - okresu "W".

6.1.5. DYWIZJA ZMECHANIZOWANA

Dywizja zmechanizowana występuje w dwóch wariantach organizacyjnych na okres "P" lub "W" i w zależności od rozpatrywanego wariantu jej organizacji w skład wyposażenia dywizji wchodzą: 203 lub 362 BWP, 202 lub 358 czołgów, 171 lub 288 samobieżnych dział pancernych, 162 lub 276 moździerzy 82 mm, 36 moździerzy 120 mm, 72 lub 102 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych /PPK/ 54 lub 63 SPG-9, 99 lub 150 śmigłowców różnego typu i przeznaczenia, 66 lub 96 samobieżne sprzężne działka przeciwlotnicze, 24 armaty przeciwlotnicze 57 mm, 24 armaty przeciwpancerne 85 mm, 54 haubice 122 mm, 24 haubico-armaty 152 mm; dywizjon artylerii rakietowej, dywizjon rakiet taktycznych, 78 lub 104 STRZAŁA S-1 i S-2, liczy 9724 żołnierzy na okres "P" i 15604 żołnierzy na okres "W".

W skład dywizji wchodzą:

- dowództwo i sztab;
- pododdziały łączności, ochrony i regulacji ruchu;
- dwa lub trzy pułki zmechanizowane /2 pułki na okres "P", 3- na "W"/;
- pułk czołgów;
- artyleria dywizji;
- eskarda śmigłowców i samolotów łącznikowych;
- batalion rozpoznawczy;
- batalion saperów;
- batalion zaopatrzenia;
- batalion remontowy;
- batalion medyczny;

DYWIZJA ZMECHANIZOWANA NA OKRES "P" i "W"

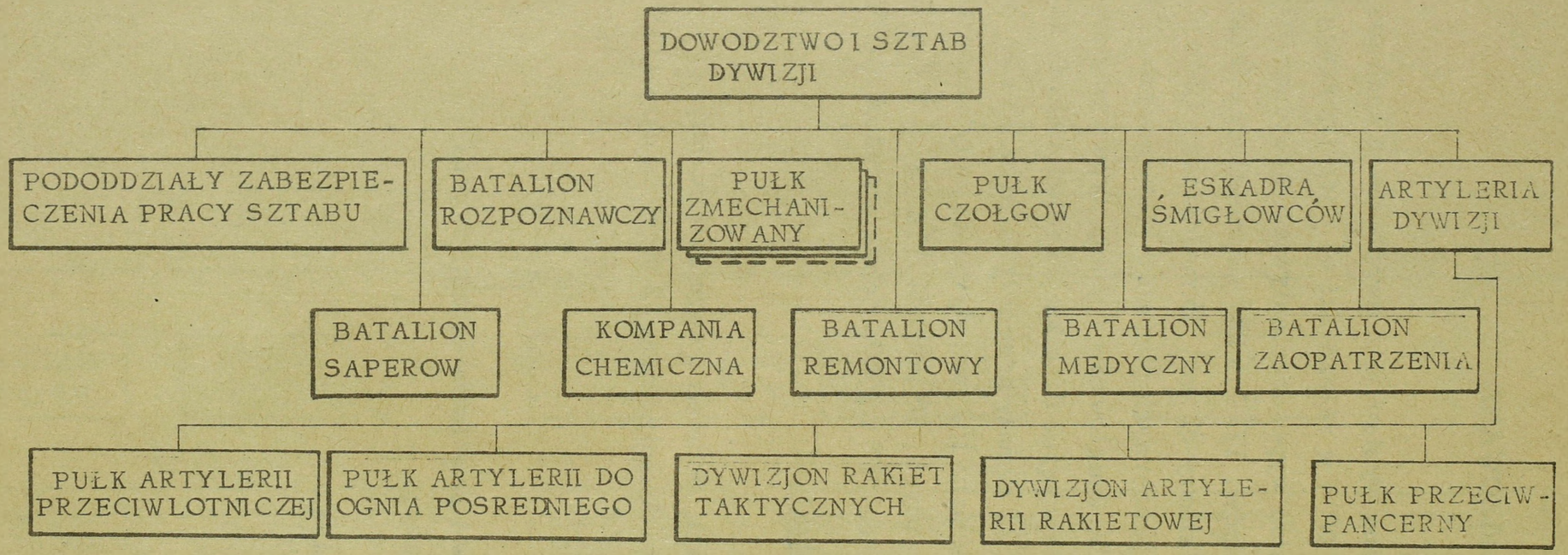

W skład dywizji wchodzą:

- 9724/15604 żołnierzy;
- 203/362 bojowe wozy piechoty;
- 202/358 czołgów;
- 171/288 samobieżnych dział pancernych;
- 162/276 moździerzy 82 mm;
- 36 moździerzy 120 mm;
- 24 haubico-armaty 152 mm;
- 54 haubice 122 mm;
- 42/56 STRZAŁA S-1 ;
- 36/48 STRZAŁA S-2;
- 72/102 wyrzutnie PPK;
- 99/150 śmigłowców różnego typu i przeznaczenia;
- 54/63 SPG-9;
- 66/96 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych;
- 24 armaty przeciwlotnicze 57 mm;
- 24 armaty przeciwpancerne 85 mm;
- dywizjon rakiet taktycznych;
- dywizjon artylerii rakietowej;
- 450/510 TO SKOT o różnym przeznaczeniu.

6.2. Organizacja pododdziałów i oddziałów optymalnej /perspektywicznej/ struktury organizacyjnej dywizji pancernej.

6.2.1. PLUTON CZOŁGÓW

Pluton czołgów ma w swoim wyposażeniu trzy czołgi i dwa bojowe wozy piechoty; liczy 34 żołnierzy.

W skład plutonu wchodzą:

- dowódca plutonu;
- trzy załogi czołgów;
- dwie załogi bojowych wozów piechoty.

Uwaga: dowódca plutonu czołgów jest równocześnie dowódcą jednego z bojowych wozów piechoty i zajmuje w nim miejsce. W czasie spieszenia drużyny piechoty dowódca plutonu pozostaje jednak w wozie i dowodzi z niego. Postępuje zatem inaczej niż dowódca plutonu piechoty, który razem z drużynami piechoty opuszcza wóz bojowy i przebywa za szykiem plutonu.

PLUTON CZOŁGÓW

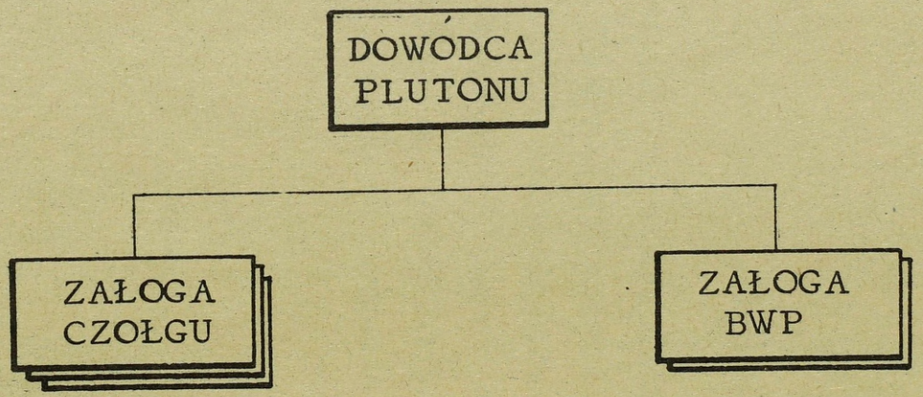

W skład plutonu wchodzą:

- 34 żołnierzy;
- 3 czołgi;
- 2 bojowe wozy piechoty.

6.2.2. KOMPANIA CZOŁGÓW

Kompania czołgów ma w swoim wyposażeniu: 8 czołgów, 7 bojowych wozów piechoty, 3 samobieżne działa pancerne pływające /typu ASU-85/, 3 moździerze 82 mm, liczy 156 żołnierzy.

W skład kompanii wchodzą:

- dowódca kompanii;
- pomocnik dowódcy kompanii ds.technicznych;
- szef kompanii;
- dwa plutony czołgów;
- pluton piechoty;
- pluton samobieżnych dział pancernych;
- pluton moździerzy 82 mm;
- drużyna sanitarna;
- drużyna zaopatrzeniowo-żywnościowa.

KOMPANIA CZOŁGÓW

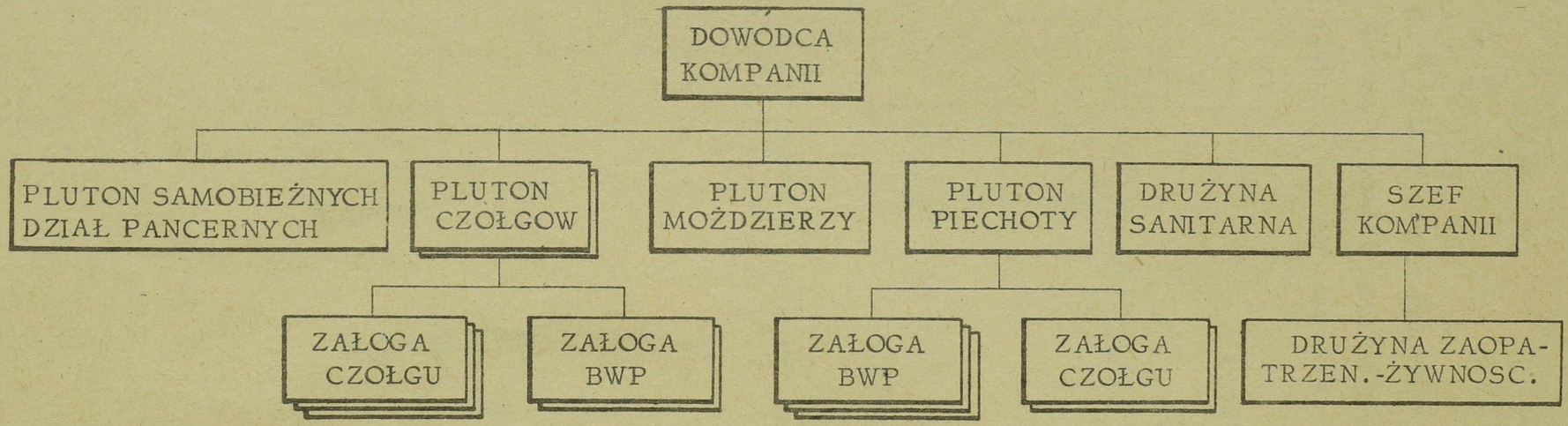

W skład kompani wchodzą:

- 156 żołnierzy;
- 8 czołgów;
- 7 bojowych wozów piechoty;
- 3 samobieżne działa pancerne;
- 3 moździerze 82 mm;
- 1 wóz dowodzenia;
- 1 sanitarka;
- 3 TO SKOT pod moździerze;
- 5 TO SKOT w drużynie zaopatrzenia;
- 1 motocykl.

6.2.3. BATALION CZOŁGÓW

Batalion czołgów ma w swoim wyposażeniu: 23 czołgi, 22 bojowe wozy piechoty, 15 samobieżnych dział pancernych, 15 moździerzy 82 mm, 3 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych, 3 samobieżne sprzężone działka przeciwlotnicze, 6 śmigłowców /w tym: 3 uzbrojone, 2 transportowe i 1 łącznikowy, służący jednocześnie jako powietrzny posterunek obserwacyjny dowódcy batalionu/, 25 transporterów opancerzonych /typu SKOT/ o różnym przeznaczeniu, 3 motocykle, liczy 653 żołnierzy.

W skład batalionu wchodzą:

- dowódca batalionu;
- zastępca dowódcy batalionu ds.politycznych;
- pomocnik dowódcy batalionu ds. technicznych;
- szef sztabu batalionu;
- sztab batalionu;
- dwie kompanie czołgów;
- kompania piechoty;
- kompania samobieżnych dział pancernych;
- kompania moździerzy 82 mm;
- pluton wyrzutni przeciwpancernych pocisków kierowanych;
- pluton samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych;
- pluton śmigłowców uzbrojonych - niszczycieli czołgów;
- pluton śmigłowców transportowych;
- śmigłowiec łącznikowy - PPO;
- pluton zaopatrzeniowo-żywnościowy;
- pluton obsługi technicznej sprzętu i uzbrojenia;
- pluton medyczny.

BATALION CZOŁGÓW

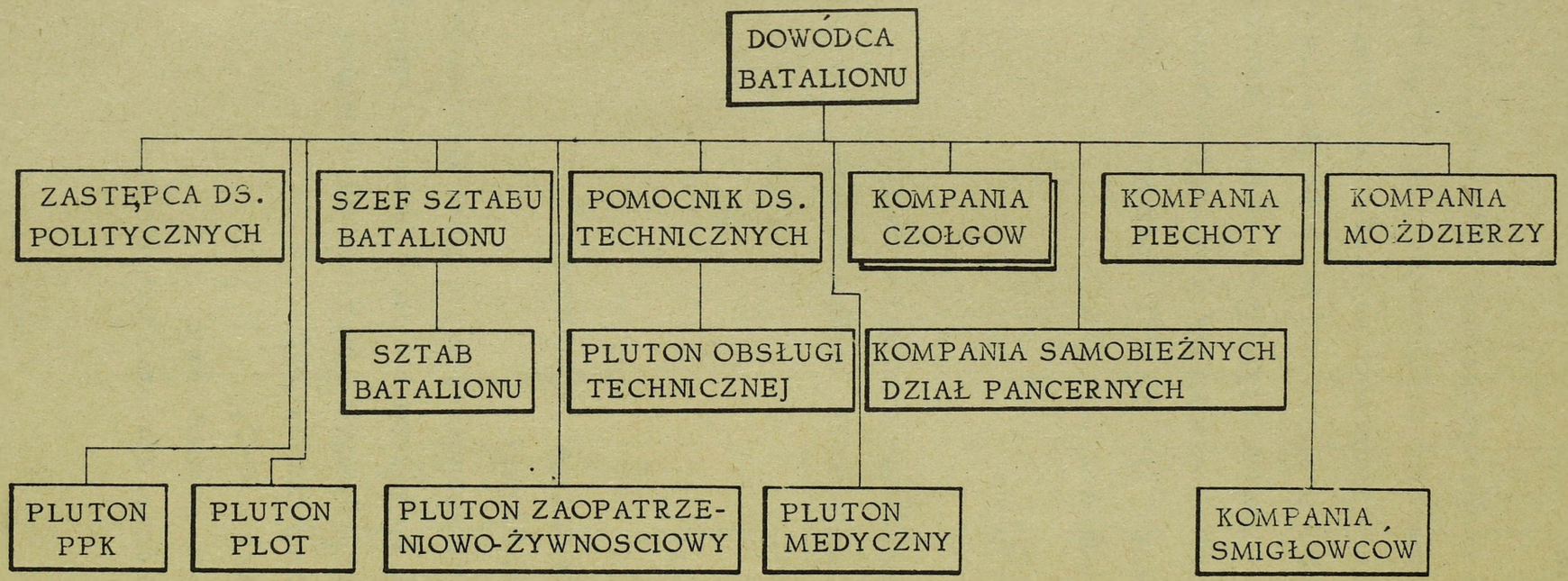

W skład batalionu wchodzą:

- 653 żołnierzy;
- 23 czołgi;
- 22 bojowe wozy piechoty;
- 15 samobieżnych dział pancernych;
- 3 wyrzutnie PPK;
- 15 moździerzy 82 mm;
- 3 przeciwlotnicze sprzężone działka samobieżne;
- 1 śmigłowiec łącznikowy - PPO;
- 3 śmigłowce uzbrojone;
- 2 śmigłowce transportowe;
- 4 wozy dowodzenia typu SKOT;
- 7 sanitarek na TO SKOT;
- 15 TO SKOT pod moździerze;
- 25 TO SKOT w drużynach i plutonie zaopatrzeniowo-żywnościowym;
- 3 motocykle.

6.2.4. PUŁK CZOŁGÓW

Pułk czołgów - w zależności od rozpatrywanego wariantu organizacji - ma w swoim wyposażeniu: 68 lub 91 czołgów, 67 lub 89 bojowych wozów piechoty, 57 lub 72 samobieżne działa pancerne, 54 lub 69 moździerzy 82 mm, 18 lub 21 wyrzutni przeciwpancernych pocisków kierowanych, 18 lub 21 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych, 27 lub 33 śmigłowce różnego typu i przeznaczenia, około 120 lub 150 transporterów opancerzonych typu SKOT o różnym przeznaczeniu; liczy 2236 lub 2889 żołnierzy.

W skład pułku wchodzą:

- dowódca pułku;
- zastępca dowódcy pułku /nie określa się do jakich spraw, gdyż jest on pierwszym i najważniejszym zastępcą dowódcy i pełni funkcję dowódcy pułku w razie jego nieobecności/;
- zastępca dowódcy pułku ds. politycznych;
- zastępca dowódcy pułku ds. zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia;
- zastępca dowódcy pułku ds. technicznych;
- szef sztabu pułku;
- dowódca artylerii pułku;
- sekcja polityczna;
- sztab pułku;
- sekcja i pododdziały zaopatrzenia, zakwaterowania i wyżywienia;
- dwa lub trzy bataliony czołgów /2 bataliony na okres "P", 3 - na "W";
- batalion piechoty;
- artyleria pułku;
- kompania rozpoznawcza;
- kompania śmigłowców;

- kompania obsługi sprzętu i uzbrojenia;
- kompania medyczna;
- pluton zabezpieczenia chemicznego;
- pluton saperów;

PUŁK CZOŁGOW NA OKRES "P" i "W"

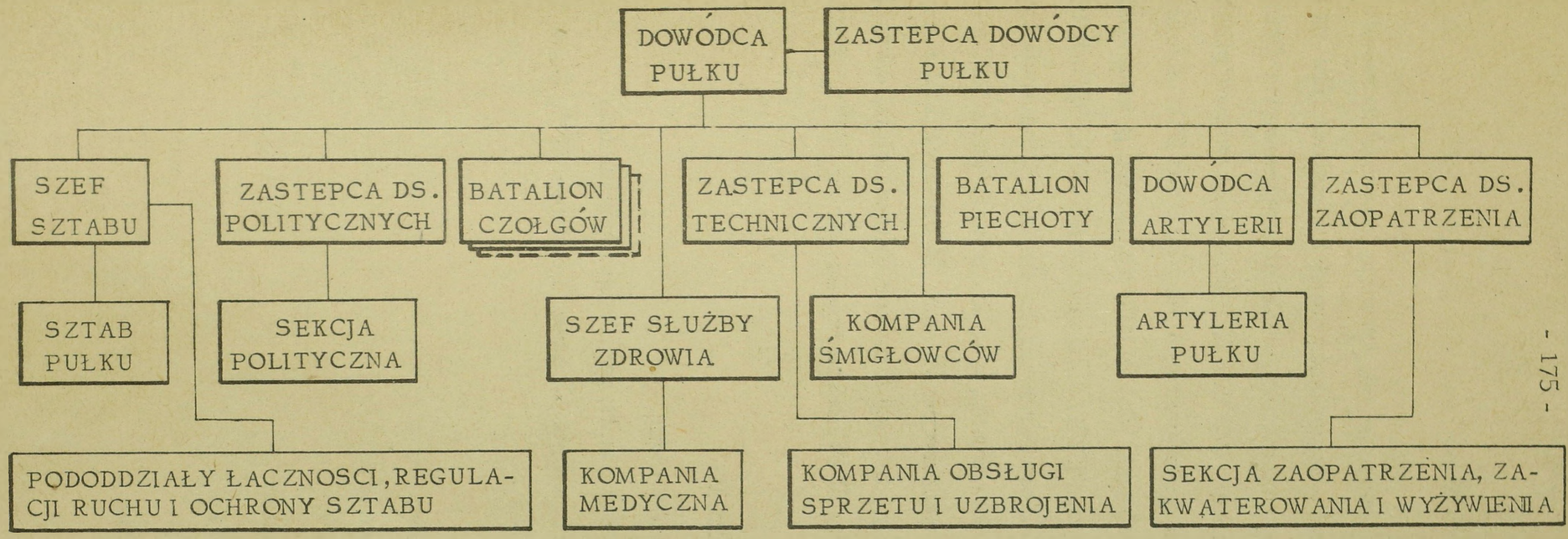

W skład pułku wchodzą:

- 2236/2889 żołnierzy;
- 68/91 czołgów;
- 67/89 bojowych wozów piechoty;
- 57/72 samobieżne działa pancerne /w kompanii pułku 9/ ;
- 54/69 moździerzy 82 mm /w kompanii pułku 9/;
- 18/21 wyrzutni PPK /w kompanii pułku 9/;
- 18/21 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych /w kompanii pułku 9/ ;
- 27/33 śmigłowce /w kompanii pułku 8/;

Uwaga: liczby podane w liczniku dotyczą organizacji okresu "P", w mianowniku - okresu "W".

6.2.5. DYWIZJA PANCERNA

Dywizja pancerna - podobnie jak dywizja zmechanizowana - występuje w dwóch wariantach organizacyjnych i w zależności od rozpatrywanego wariantu jej organizacji w skład wyposażenia dywizji wchodzą: 203 lub 362 czołgi, 202 lub 278 bojowych wozów piechoty, 171 lub 288 samobieżnych dział pancernych, 162 lub 276 moździerzy 82 mm, 36 moździerzy 120 mm, 72 lub 102 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych /PPK/, 54 lub 63 SPG-9, 99 lub 150 śmigłowców różnego typu i przeznaczenia, 66 lub 96 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych, 24 armaty przeciwlotnicze 57 mm, 24 armaty przeciwpancerne 85 mm, 54 haubice 122 mm, 24 haubico-armaty 152 mm, dywizjon rakiet taktycznych, dywizjon artylerii rakietowej; liczy 9716 żołnierzy na okres "P" i 15572 na okres "W".

W skład dywizji wchodzą:

- dowództwo i sztab dywizji;
- pododdziały łączności, ochrony i regulacji ruchu;
- dwa lub trzy pułki czołgów /2 pułki na okres "P", 3-na "W"/;
- pułk zmechanizowany;
- artyleria dywizji;
- eskadra śmigłowców;
- batalion rozpoznawczy;
- batalion saperów;
- batalion zaopatrzenia;
- batalion remontowy;
- batalion medyczny;
- kompania chemiczna;

Uwaga: w skład artylerii dywizji wchodzą: pułk artylerii przeciwlotniczej, pułk artylerii do ognia pośredniego, pułk przeciwpancerny w składzie dywizjonu artylerii przeciwpancernej i dywizjonu przeciwpancernych pocisków kierowanych, dywizjon rakiet taktycznych, dywizjon artylerii rakietowej.

DYWIZJA PANCERNA NA OKRES "P" i "W"

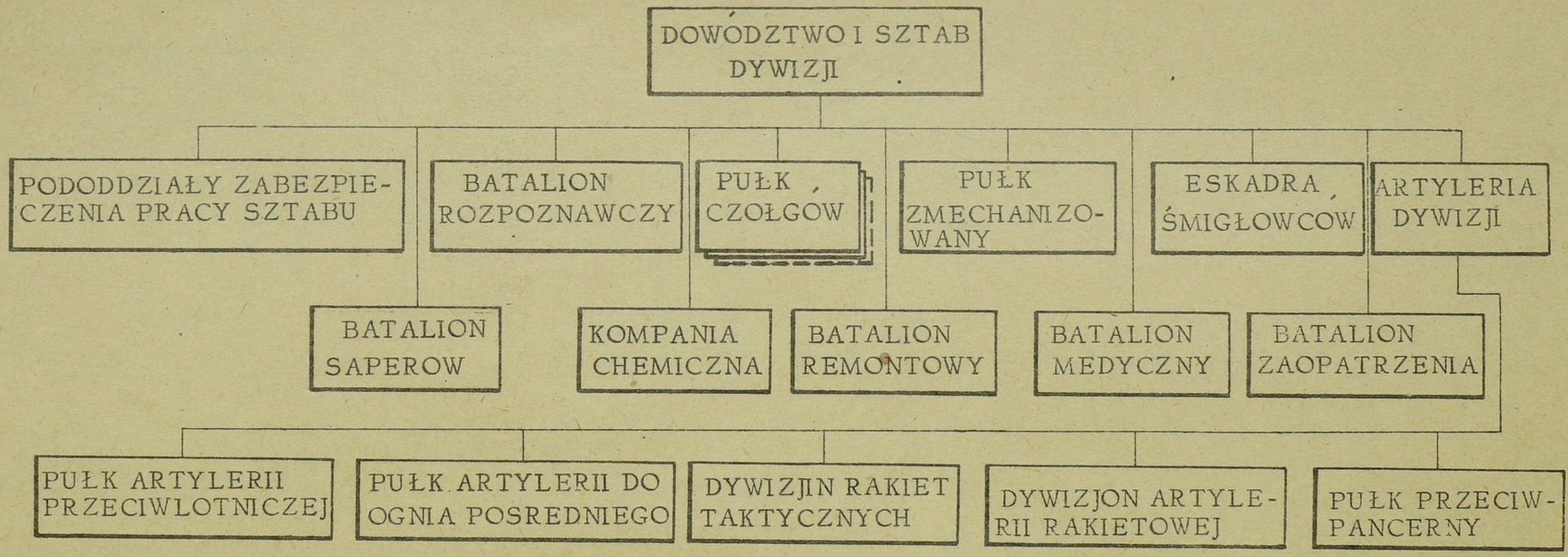

W skład dywizji wchodzą:

- 9716/15572 żołnierzy;
- 203/362 czołgi;
- 202/278 bojowych wozów piechoty;
- 171/288 samobieżnych dział pancernych;
- 162/276 moździerzy 82 mm;
- 36 moździerzy 120 mm;
- 24 haubico-armaty 152 mm;
- 54 haubice 122 mm;
- 42/56 STRZAŁA S-1;
- 36/48 STRZAŁA S-2;
- 72/102 wyrzutnie PPK;
- 99/150 śmigłowców różnego typu i przeznaczenia;
- 54/63 SPG-9;
- 66/96 samobieżnych sprzężonych działek przeciwlotniczych;
- 24 armaty przeciwlotnicze 57 mm;
- 24 armaty przeciwpancerne 85 mm;
- dywizjon rakiet taktycznych;
- dywizjon artylerii rakietowej;
- 450/510 TO SKOT o różnym przeznaczeniu.

Uwaga: liczby podane w liczniku dotyczą organizacji okresu "P", w mianowniku - okresu "W".

7. ZAKONCZENIE

Teoria organizacji sił zbrojnych - jako jedna z dyscyplin nauki wojennej - zajmuje się m.in. taką dziedziną wiedzy, jak organizacja i struktura organizacyjna sił zbrojnych w całości. Generalne zasady i wymagania w stosunku do systemu organizacyjnego całych sił zbrojnych określa strategia. Ona to ustala stan ilościowy, jakościowy i strukturę organizacyjną całości sił zbrojnych. Natomiast skład ilościowy, jakościowy i strukturę organizacyjną pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych określa taktyka organizacji i działania wojsk.

Rozpatrując strukturę organizacyjną związków taktycznych należy uwzględniać jej współzależność z zasadami i wymaganiami wynikającymi z teorii organizacji całego systemu sił zbrojnych. Inaczej bowiem może zaistnieć sytuacja, w której nawet najbardziej celowe i uzasadnione - z punktu widzenia taktyki działania wojsk i organizacji sił zbrojnych - propozycje struktur organizacyjnych związków taktycznych mogą się okazać nieprzydatne, albo co najmniej nierealne w naszych warunkach ekonomicznych.

Przewiduję, że rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela na przyszłym polu walki będzie miało jeszcze większe niż obecnie znaczenie i że często będzie zachodzić konieczność prowadzenia rozpoznania terenu i nieprzyjaciela przez małe pododdziały piechoty i czołgów, a nawet przez grupy składające się z kilku żołnierzy, które w wyniku rozbicia ich pododdziałów przez nieprzyjaciela lub oderwania się od własnych wojsk /bądź wskutek innych przyczyn/ będą zmuszone prowadzić rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela aż do czasu połączenia się z własnymi wojskami, chociaż niekoniecznie ze swoimi pododdziałami.

Pojedyńczy żołnierze, małe grupy czy pododdziały będą musiały często przez wiele godzin, a nawet dni walczyć pozostając w ugrupo-

waniu nieprzyjaciela, a więc będą musiały prowadzić rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela, ubezpieczać się przed nim, zdobywać żywność i amunicję, a przede wszystkim walczyć w oderwaniu od własnego pododdziału, co będzie wymagać od nich umiejętności prowadzenia rozpoznania już nie tylko przez obserwację, ale wszystkimi sposobami znanymi obecnie pododdziałom rozpoznawczym.

W związku z tym uważam, że każdego żołnierza pododdziału i oddziału piechoty i czołgów oraz każdy pododdział - od drużyny piechoty i załogi czołgu do batalionu włącznie - należy wyszkolić w prowadzeniu rozpoznania nieprzyjaciela i terenu. Już najmniejsze pododdziały piechoty i czołgów są w stanie prowadzić samodzielnie rozpoznanie na korzyść kompanii, batalionu czy pułku. Uważam także, że nie tylko wszyscy żołnierze stanowiący załogi bojowych wozów piechoty i czołgów, ale także wszyscy pozostali żołnierze wchodzący w skład pododdziałów i odddziałów piechoty i czołgów powinni umieć prowadzić rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela, zwłaszcza przez obserwację.

Każdy żołnierz i każdy pododdział wchodzący w skład pułku może być w każdej chwili wyznaczony do wykonania zadania polegającego na rozpoznaniu terenu i nieprzyjaciela albo określonego obiektu, a nawet zniszczenia go stosując sposoby działania charakterystyczne dla dzisiejszych pododdziałów rozpoznawczych. Będzie to najczęściej działanie skryte, bardzo starannie i szczegółowo przygotowane, często długotrwałe i dla małych grup żołnierzy i pododdziałów samodzielne.

Przewiduję także, że w organizacji wojsk do szczebla pułku piechoty i czołgów w latach osiemdziesiątych, a tym bardziej dziewięćdziesiątych anachronizmem byłoby rozpoznawanie terenu skażonego czy też wykrywanie skażenia terenu w ogóle przez żołnierza opuszczającego bojowy wóz piechoty czy czołg albo innego rodzaju pojazd, np. typu transportera opancerzonego SKOT. Sądzę, że na przyszłym polu walki każdy czołg i bojowy wóz piechoty czy transporter opancerzony

będą wyposażone w urządzenia sygnalizujące zetknięcie się ich z bojowymi środkami trującymi typu chemicznego lub z bojowymi środkami promieniotwórczymi. Zdaję sobie sprawę z tego, iż obecnie nasze wojska nie dysponują takimi urządzeniami do wykrywania bojowych środków chemicznych czy promieniotwórczych, ale w pracy jest przecież mowa o działaniu wojsk na przyszłym polu walki, a zatem ich uzbrojenie, wyposażenie i struktura organizacyjna muszą być dostosowane do jego wymagań.

W opracowaniu nie omawiam także struktury organizacyjnej i wyposażenia niektórych pododdziałów i odddziałów wojsk zabezpieczających organizowanie i prowadzenie walki, zwłaszcza przez oddziały i związki taktyczne piechoty i czołgów. Uważam bowiem, że środki i sposoby zabezpieczenia walki stosowane na przyszłym polu walki będą się znacznie różnić od tych, które są stosowane dzisiaj i w związku z tym niecelowe jest omawianie tego zagadnienia.

Nie podaję np. sposobu organizacji łączności ani też organizacji wojsk /pododdziałów lub oddziałów/ łączności, które będą zabezpieczać organizację walki i dowodzenie w czasie jej prowadzenia przez oddziały i związki taktyczne piechoty i czołgów, gdyż prawdopodobnie w latach osiemdziesiątych wojska będą wyposażone w znacznie doskonalszy sprzęt od tego, którym dysponują obecnie, i w związku z tym organizacja łączności na poszczególnych szczeblach organizacyjnych piechoty i czołgów będzie w przyszłości wyglądać zupełnie inaczej i będzie polegać na innych zupełnie zabiegach organizacyjnych.

Z podobnych też względów świadomie nie podaję organizacji i wyposażenia wojsk inżynieryjnych i inżynieryjno-saperskich występujących na szczeblu organizacyjnym związku taktycznego piechoty i czołgów. Wśród wielu zmian, których należy oczekiwać w wyposażeniu i sposobach działania wojsk inżynieryjno-saperskich, będą zmiany w zakresie rozwoju środków i sposobów pokonywania zapór inżynieryjnych, zwłaszcza narzutowych pól minowych wyjątkowo lansowanych przez teoretyków i praktyków wojskowych armii RFN. Do przyszłościowych środków, za pomocą których będzie można wykonywać przejścia

w polach minowych typu narzutowego /ale nie tylko/ należy zaliczyć różne materiały wybuchowe w postaci płynnej /ciekłej/ i materiały piankowe tworzące pokrywę na powierzchni pola minowego, umożliwiającą żołnierzom bezpieczne przejście, a wozom bojowym - przejechanie. Należy się także spodziewać, że do rozpoznania pól minowych i wykonywania w nich przejść będzie wykorzystywana technika elektronowo-laserowa. Możliwość jej zastosowania rozważają zachodni teoretycy wojskowi.

Przewiduję, że plutony medyczne batalionów piechoty i czołgów oraz kompanie medyczne pułku zmechanizowanego i czołgów, które są nieliczne, będą w znacznym stopniu wykorzystywały śmigłowce transportowe do wywiezienia z pola walki oraz z terenu zagrożonego użyciem broni masowego rażenia, lub skażonego, rannych i niezdolnych do walki żołnierzy.

W proponowanej perspektywicznej strukturze organizacyjnej we wszystkich pododdziałach piechoty i czołgów oraz w pułku zmechanizowanym i czołgów jest tylko taki sprzęt, który bądź jest pływającym, bądź też może być zabrany na transporter opancerzony np. typu SKOT, albo który może pokonać przeszkodę wodną po dnie tak, jak robią to czołgi. Aby pododdziały mogły osiągnąć maksymalną manewrowość na przyszłym polu walki, muszą być wyposażone tylko i wyłącznie w taki sprzęt bojowy i uzbrojenie, które będą mogły bez trudu pokonywać trudny teren oraz przeszkody wodne /kanały i rzeki/.

Na przyszłym polu walki wojska będą działać bardziej niż dzisiaj samodzielnie już od szczebla batalionu, a czasami nawet kompanii piechoty i czołgów. Ogólnie rzecz biorąc można by powiedzieć, że pododdziały i oddziały piechoty i czołgów będą otrzymywać dwojakiego rodzaju zadania w działaniach zaczepnych. Sądzę, że pierwszym i najczęściej stawianym wojskom zadaniem będzie zadanie polegające na rozbiciu i zniszczeniu nieprzyjaciela broniącego się lub przebywającego w określonym rejonie. Drugim natomiast zadaniem występującym raczej rzadziej na rozpatrywanym szczeblu organizacyjnym wojsk będzie zada-

nie polegające na bardzo szybkim wyjściu na tyły określonego zgrupowania wojsk nieprzyjaciela. Mogą to zadanie wykonać jedynie pododdziały i oddziały piechoty i czołgów o wyjątkowo racjonalnej strukturze organizacyjnej i wyposażone w takie rodzaje uzbrojenia i sprzętu, które nie będą hamowały ich tempa działania nawet wówczas, gdy napotkają na swoim kierunku działania zapory, przeszkody sztuczne i naturalne z rzekami i kanałami włącznie.

Wydaje się, że przyjmowane obecnie szerokości odcinków i pasów natarcia oraz głębokości zadań i ugrupowania pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych piechoty i czołgów są na tyle duże, że nie będzie zachodzić potrzeba znacznej ich zmiany na przyszłym polu walki. W niektórych jednak wypadkach - zwłaszcza kiedy pododdział otrzyma zadanie działania na samodzielnym kierunku i wyjścia na tyły ugrupowania wojsk nieprzyjaciela - głębokość tego zadania może być znacznie większa od tej, jaką przyjmuje się obecnie dla danego pododdziału /np. dla batalionu piechoty/.

W działaniach wojsk na przyszłym polu walki prawdopodobnie powszechne będzie równoczesne działanie wojsk w dwóch wymiarach: na ziemi i w powietrzu.

Nasi potencjalni przeciwnicy ciągle wprowadzają nowy sprzęt i uzbrojenie do wyposażenia swoich wojsk. Musimy więc stale śledzić zmiany zachodzące w strukturze organizacyjnej, wyposażeniu i uzbrojeniu wojsk przeciwnika, aby w miarę naszych możliwości wprowadzać korekty do struktury organizacyjnej, wyposażenia i uzbrojenia oraz sposobów i zasad działania naszych wojsk na różnych szczeblach organizacyjnych.

Propozycje zmian struktur organizacyjnych związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych, które były, są i będą przedstawiane przez pojedyńczych ludzi siłą rzeczy muszą być niepełne, często oparte wyłącznie na rozważaniach teoretycznych i mogą dotyczyć pewnych tylko elementów struktur organizacyjnych ZT, a nie całości jako systemu.

Tak też traktuję swoją propozycję usprawnienia struktur organizacyjnych ZT. Uważam, że jest to tylko jeden z możliwych wariantów rozwiązania tego problemu, które zmierza do zunifikowania struktur ZT wojsk lądowych, zapewnienia im większej niż obecnie siły ognia i uderzenia oraz umożliwienia, zwłaszcza pododdziałom piechoty i czołgów, samodzielnego działania we wszystkich rodzajach działań bojowych na współczesnym polu walki.

Trafność tej propozycji może być dopiero potwierdzona w wyniku przeprowadzenia badań empirycznych, które mogą być podjęte, jeśli się okaże, że przedstawiona propozycja jest przekonywająca i ma wszelkie cechy teoretycznej pracy racjonalizatorskiej.

Ze zmianą struktury organizacyjnej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych piechoty i czołgów /wojsk pancernych/, nierozerwalnie wiąże się konieczność zmiany dotychczasowych zasad kształcenia oficerów dowódców wojsk pancernych i wojsk zmechanizowanych.

Uważam, że nadszedł czas, aby zrezygnować z kształcenia oficerów dowódców w wyższych szkołach o dwóch różnych profilach. Oficerów dowódców piechoty i czołgów należy kształcić w jednej wyższej szkole oficerskiej, której nazwa nie jest tak istotna, jak to, że byłaby to szkoła przygotowująca oficerów do dowodzenia pododdziałami piechoty i czołgów lub - w myśl proponowanej przeze mnie struktury organizacyjnej - pododdziałami, które w swoim składzie będą miały już od szczebla organizacyjnego plutonu i czołgi, i piechotę, niezależnie od tego, czy będą się nazywać pododdziałami piechoty, czy pododdziałami czołgów.

Jest to propozycja zgodna z postulatem zawartym w opracowaniu poświęconym "Wzorcowemu systemowi przygotowania nowoczesnego dowódcy", które powstało w wyniku wieloletniej pracy oficerów z Akademii Sztabu Generalnego, a zwłaszcza szefa Instytutu Dydaktyki Wojskowej ASG WP, płka prof. dra hab. Jerzego Zakrzewskiego i oficerów z tego instytutu.

BIBLIOGRAFIA

1. Barabańszczykow A.i in., Metodologiczne problemy teorii i praktyki wojskowej, Warszawa 1971.

2. Barcz J. Ogólne porównanie wartości bojowych ogólnowojskowych związków taktycznych niektórych państw - członków NATO i Wojska Polskiego, Myśl Wojskowa /tajna/nr 1/1960,Warszawa.

3. Barcz J. Czynnik stabilności w organizacji wojsk, Myśl Wojskowa /tajna/ nr 4/1970,Warszawa.

4. Barcz J. Ogólne zasady ustalania struktur organizacyjnych jednostek wojskowych, Myśl Wojskowa /tajna/ nr 3/1975,Warszawa.

5. Chmielewski S. Określanie wartości związków taktycznych występujących na ETDW przy zastosowaniu metody analitycznej /ilościowo-jakościowych/, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 2/9/76, Warszawa 1976..

6. Chmielewski S. Metoda ilościowo-jakościowej oceny sił i środków związków taktycznych wojsk własnych i nieprzyjaciela, Rozprawa doktorska, ASG WP,wrzesień 1977 r.

7. Czarnacki J. Smigłowce uzbrojone w zwalczaniu czołgów, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 1/8/76, Warszawa 1976,

8. Dranczewski R. Czołgi i Wojska pancerne,Wydawnictwo MON, Warszawa 1972.

9. Swiatowiec J. Organizacja dywizji pancernej, ze szczególnym uwzględnieniem wzajemnego stosunku ilościowego piechoty i czołgów, Myśl Wojskowa /tajna/ nr 1/1960, Warszawa 1960.

Działania bojowe wojsk bez użycia broni masowego rażenia, Podręcznik, Wydawnictwo MON 1968.

10. Gajda R. Tendencja w taktyce i sztuce operacyjnej, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 2/21/79, Warszawa 1979.

11. Getter J. Model organizacji dywizji desantowej przewidywanej do udziału w operacji zaczepnej frontu na kierunku nadmorskim, Rozprawa doktorska, ASG WP październik 1978 r.

12. Gocyta K. Optymalne struktury organizacyjne sił i środków obrony przeciwpancernej, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 4/11/76, Warszawa 1976.

13. Gocyta K., Mastej W., Zwalczanie śmigłowców wsparcia ogniowego siłami i środkami dywizji zmechanizowanej w natarciu, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 2/17/78, Warszawa 1978.

14. Jasiński A, Rozwój organizacji Sił Zbrojnych PRL w okresie minionego dwudziestolecia, Myśl Wojskowa /tajna/ nr 1/1969, Warszawa.

15.Kaczmarek J. Uderzenie i ogień, Wydawnictwo MON,Warszawa 1973.

16.Katukow M. Grot pancerny. Wydawnictwo MON, Warszawa 1975.

17.Kotarbiński T. Sprawność i błąd, Warszawa 1957.

18.Kotarbiński T., Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk, Wrocław 1961

Kompendium armii obcych, Sztab Generalny, Zarząd II.

19.Kossak,Kiejda, Zasady i cechy charakterystyczne budowy armii ogólnowojskowej, związków taktycznych i oddziałów wojsk lądowych na tle zasad i sposobów wykonywanych zadań bojowych, skrypt, ASG WP, luty 1971 r,

20.Kowalski A. Model ognia artylerii przyszłości, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 3/14/77,Warszawa 1977.

21.Koziej S., Niektóre zagadnienia użycia oddziałów wydzielonych przez dywizję /DZ,DPanc/ w pościgu, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 3/10/76, Warszawa 1976.

22.Krasowski K., Niektóre doświadczenia wynikające z działań w Wietnamie, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 4/11/76, Warszawa 1976.

23.Laszczyk M, Pułk zmechanizowany /czołgów/ w przełamaniu obrony przeciwpancernej nieprzyjaciela, ASG WP, listopad 1975.

24.Łojsko T. — Metody badania i usprawniania systemów wyprowadzania wojsk z miejsc dyslokacji, Rozprawa habilitacyjna, ASG WP, kwiecień 1977 r.

25.Łuczyński M., — Niektóre problemy współczesnego natarcia dywizji zmechanizowanej w nocy, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 1/16/78, Warszawa 1978.

26.Machura T., — Kierunki modernizacji ogólnowojskowego zmechanizowanego związku taktycznego w świetle wymagań współczesnej walki, Rozprawa doktorska, ASG WP 1965 r.

27.Martyniak Z., — Organizacja i zarządzanie 30 problemów teorii i praktyki, Książka i Wiedza 1975 r.

Metodologiczne problemy teorii i praktyki wojskowej, Praca zbiorowa, Warszawa 1971.

Metodyka wojskowych badań naukowych pod redakcją P.Kuroczkina, Warszawa 1962 r.

28.Morawski B. Nowakowski J., — Metodologiczne podstawy teorii dowodzenia, Rozprawa doktorska, ASG WP-ID, listopad 1978 r.

Niektóre problemy organizacji sił zbrojnych, materiały na sesję naukową ASG WP Warszawa 1971.

29.Nożko K., — Przewaga jako podstawowa zasada współczesnej sztuki operacyjnej, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 2/21/79, Warszawa 1979,

30.Nożko K., Zagadnienia Współczesnej Sztuki Wojennej, Wydawnictwo MON, Warszawa 1973,

Organizacja i prowadzenie działań rajdowych. Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 4/19/78 dodatek, Warszawa 1978,

31.Rotmistrow P., Czołgi wczoraj i dziś, Wydawnictwo MON, Warszawa 1973.

32.Pieter J., Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967.

33.Pieter J., Z zagadnień pracy naukowej, Wrocław, Ossolineum 1974.

34.Pieter J., Zarys metodologii pracy naukowej. PAN, Warszawa 1975.

35.Pikus M., Organizacja dywizji pancernej, ze szczególnym uwzględnieniem wzajemnego stosunku ilościowego piechoty i czołgów, Myśl Wojskowa /tajna/, nr 1/1960, Warszawa,

36.Piotrowski S. Sposoby i kierunki usprawniania pracy sztabu dywizji zmechanizowanej w podstawowych rodzajach działań bojowych, Rozprawa doktorska, ASG WP, Warszawa 1976 r.

37.Prokop A, Taktyczno-operacyjne aspekty przełamania obrony nieprzyjaciela w warunkach konwencjonalnych, Rozprawa doktorska, ASG, WP, luty 1979.

Regulamin Służby Sztabów w Polu /projekt-druga edycja/, Warszawa 1978.

Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja -pułk/, projekt nowelizacji, ASG WP, Warszawa 1977.

38. Runiewicz A., Organizacja DZ i DPanc w świetle wymagań współczesnej walki, Rozprawa doktorska, ASG, WP lipiec 1964 r.

39. Rusztecki A., Usprawniajmy strukturę organizacyjną, ale wnioskujmy w tych sprawach realnie, Myśl Wojskowa /tajna/, nr 2/1975, Warszawa

Sympozjum naukowe, kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją w podstawowych rodzajach walki, Zeszyty Naukowe ASG WP, Warszawa 1975 r.

Sympozjum naukowe, Zastosowanie bojowe śmigłowców szturmowych, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 3/6, Warszawa 1975 r.

Sympozjum naukowe, Tworzenie i użycie powietrzno-lądowych zespołów ogniowo-uderzeniowych, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 3/14/77 dodatek, Warszawa 1977.

40. Szostak B., Zmiany w siłach zbrojnych głównych państw NATO w latach 1976-80, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 2/17/78, Warszawa 1978.

41. Szostakowski, Ważniejsze cechy charakterystyczne i zasady budowy /organizacji/ współczesnych sił zbrojnych, skrypt, ASG WP, czerwiec 1971 r.

Taktyka ogólna, Podręcznik, Wydawnictwo MON 1968 r.

42.Wieczorko, Organizacja dywizji zmechanizowanej i pancernej ze szczególnym uwzględnieniem wzajemnego stosunku ilościowego piechoty i czołgów, Myśl Wojskowa /tajna/ nr 3/1958 r., 2/1965r., nr 6/1971 r., 7/1971 r., Warszawa.

43.Winiarczyk S., Organizacja systemu ognia przeciwpancernego w obronie pułku zmechanizowanego, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 2/21/79,Warszawa 1971.

Wnioski z ćwiczenia "Tarcza-76", Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 4/11/76 dodatek, Warszawa 1976.

44.Wójcik T., Działanie taktycznego desantu śmigłowcowego podczas pokonywania zapór jądrowych w operacji zaczepnej armii, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 2/13/77, Warszawa 1977.

45.Wrona H., Pole walki lat osiemdziesiątych /wg.poglądów zachodnich/, Zeszyty Naukowe ASG WP, Zeszyt nr 2/21/79, Warszawa 1979.

46.Wrona H., Wpływ nowych systemów uzbrojenia na zmiany form prowadzenia walki, Zeszyty Naukowe ASG, WP, Zeszyt nr 1/20/79, Warszawa 1979.

Wydrukowano w 30 egz.
Egz.nr 1-30 Bibl. Nauk. OZS
Wyk.: płk dr J. Lewandowski
Druk: T.M.
Druk ASG WP nr 02791/WW

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 11746
Akademii Obrony Narodowej

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
(III)
Oddział Zbiorów Specjalnych